

Selina Leppänen ja Ilona Peltonen

PERHEPÄIVÄHOITO LAADUKKAAN
VARHAISKASVATUKSEN TARJOAJANA?

Perhepäivähoidon laadunarviointi FCCERS-R-mittarilla

Varhaiskasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Kevät 2011
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä

Leppänen, Selina & Peltonen, Ilona. 2011. PERHEPÄIVÄHOITO LAADUKKAAN VARHAISKASVATUKSEN TARJOAJANA? Perhepäivähoidon laadunarviointi FCCERS-R-mittarilla. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, varhaiskasvatuksen yksikkö, 123 sivua sisältäen liitteet 5 kappaletta.

Tämä perhepäivähoidon laatua käsittelevä etnografinen tutkimus toi kansainvälisen tuulahduksen suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointiin. Tutkimuksen tarkoitus jakautui kahtaalle. Ensinnäkin tarkoituksena oli selvittää valtakunnallisesti kiinnostusta herättäneen kansainvälisen FCCERS-R-laadunarviointimittarin (Family Child Care Environment Rating Scale Revised edition, Harms, Cryer & Clifford 2007) soveltuvuutta suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointiin. Toiseksi tutkimuksen tarkoituksena oli pilotoida mittaria Suomessa, ja selvittää perhepäivähoidon paikallisen kehittämisen tueksi laadun vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Mittari on esitelty Suomessa pääpiirteissään vuonna 2009 (Parrila 2009a), ja olemme suomentaneet mittarin tätä tutkimusta varten. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui laadun, laadunhallinnan sekä laadunarvioinnin ympärille.

Tutkimusaineisto koostui yhdeksästä kunnallisesta perhepäiväkodista. Aineistonkeruumenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin FCCERS-R-mittaria, joka sisältää systemaattisen havainnoinnin ja pisteytyslomakkeen täytön lisäksi hoitajien haastattelun. Tämän lisäksi aineistoa kerättiin lomakkeella, joka oli suunnattu tutkimukseen osallistuneille perhepäivähoitajille.

Tutkimuksen tulokset antavat vihjeitä siitä, että mikäli FCCERS-R-mittaria alettaisiin käyttää perhepäivähoidon laadunarvioinnissa, sitä tulisi mukauttaa joiltakin osin suomalaiskontekstia paremmin vastaavaksi. Vaikka mittarin laadunäkemyksen ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laadunäkemyksen havaittiinkin olevan suhteellisen yhteneväiset, tutkimustulokset paljastivat myös eroavaisuuksia, jotka tulisi huomioida mittarin jatkokäytössä. Myös tutkittujen perhepäivähoitajien mielipiteet viittasivat siihen, että joitakin muutoksia mittarilla suoritettuun havainnointiin tulisi tehdä. Tämän tutkimuksen mukaan perhepäivähoito näyttäytyi laadukkaana Jyväskylässä. Vahvuusalueina perhepäivähoidossa näyttäytyivät päivän rakentuminen, kielenkehityksen tukeminen, vuorovaikutus sekä perushoitokäytännöt. Kehittämiskohteiksi lukeutuivat oppimistoiminnot, tilat ja välineet sekä hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus. Perhepäivähoitajat itse korostivat laatua määriteltessään erityisesti henkilöstön ja vanhempien välistä yhteistyötä sekä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta.

Tutkimus on tehnyt läpileikkauksen kansainvälisen FCCERS-R-mittarin soveltuvuudesta Suomeen valtakunnallisen ja paikallistason perhepäivähoidon huomioiden. Saatuja tuloksia voitaneen hyödyntää niin valtakunnallisesti kuin paikallistasollakin.

Keskeiset käsitteet: perhepäivähoito, laatu, laadunhallinta, laadunarviointi, FCCERS-R-mittari

SISÄLLYS

1	KATSE PERHEPÄIVÄHOIDON LAATUUN.....	5
2	LAADUKKAAN PERHEPÄIVÄHOIDON ÄÄRIVIIVAT	8
	2.1 Suomalainen perhepäivähoito osana varhaiskasvatusta.....	8
	2.2 Perhepäivähoito kansainvälisestä näkökulmasta.....	10
3	PERHEPÄIVÄHOIDON LAATU JA LAADUNHALLINTA.....	13
	3.1 Laatu moniulotteisena ilmiönä.....	13
	3.2 Laadun eksklusiivisuus ja inklusiivisuus	15
	3.3. Valtakunnallinen laadunhallinta.....	19
4	PERHEPÄIVÄHOIDOSSA TOTEUTETTAVA LAADUNARVIOINTI.....	23
	4.1 Arvioinnin tehtävät	23
	4.2 Varhaiskasvatuksen laadunarviointimenetelmät	25
5	TUTKIMUSONGELMAT	34
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	36
	6.1 Aineistonkeruuseen valmistautuminen	36
	6.2 Etnografinen tutkimusote	39
	6.3 Aineiston keruu FCCERS-R-mittarilla	43
	6.4 Aineiston analyysi.....	48
7	FCCERS-R-MITTARIN SOVELTUVUUS SUOMEEN	60
	7.1 Mittarin ja suomalaisen laadunäkemyksen vertailua	60
	7.2 Perhepäivähoitajat mittarin käytön arvioijina	70
8	PERHEPÄIVÄHOITO LAADUKKAAN VARHAISKASVATUKSEN TARJOAJANA	72
	8.1 Päivän rakentuminen vahvuutena	72
	8.2 Vahvuusalueena kielenkehityksen tukeminen	75
	8.3 Vuorovaikutus hoidon avaintekijänä.....	77

8.4 Vahva ammatillisuus perushoitokäytännöissä	80
9 KEHITTÄMISEN KOHTEET PERHEPÄIVÄHOIDOSSA	85
9.1 Oppimistoiminnot kehittämisen keskiössä.....	85
9.2 Tilat ja välineet kehittämisen kohteena.....	88
9.3 Hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus kehittämiskohteena	90
9.4 Perhepäivähoitajat laadun määrittelijöinä.....	92
10 FCCERS-R-MITTARI SUOMALAISEN PERHEPÄIVÄHOIDON LAADUNARVIOINTIMENETELMÄNÄ	96
10.1 Mittarin soveltuvuus suomalaiseen perhepäivähoitoon	96
10.2 Perhepäivähoito Jyväskylässä mittarin arvioimana	102
10.3 Tutkimustulosten merkitys ja hyödyntäminen	105
10.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	107
10.5 Jatkotutkimushaasteet ja kehittämissuhteet	110
LÄHTEET	111
LIITTEET	118

1 KATSE PERHEPÄIVÄHOIDON LAATUUN

Tämä perhepäivähoidon laatua käsittelevä tutkimus tuo kansainvälisen tuulahduksen suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointiin. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää valtakunnallisesti kiinnostusta herättäneen kansainvälisen FCCERS-R-laadunarviointimittarin (Family Child Care Environment Rating Scale Revised edition, Harms, Cryer & Clifford 2007) soveltuvuutta suomalaisen perhepäivähoidon kontekstiin. Käsillä oleva tutkimus on ensimmäinen FCCERS-R-mittarin päivitetyllä versiolla toteutettu tutkimus Suomessa. Perhepäivähoitoa on tutkittu toistaiseksi varsin vähän (Tikka 2007, 28; Parrila 2002, 19), ja siitä tehdyn tutkimuksen osuus on akateemisen varhaiskasvatuksen tutkimuksessa marginaalinen (Parrila 2002, 19-20). Tämän vuoksi käsillä olevan tutkimuksen yhtenä tavoitteena on tehdä perhepäivähoitoa näkyväksi myös tieteellisestä näkökulmasta. Päädyimme juuri tähän tutkimusaiheeseen selvitettyämme Jyväskylän kaupungilta loppuvuodesta 2009, millainen perhepäivähoitoa koskeva tutkimus edesauttaisi paikallistason kehittämistyötä. Perhepäivähoidon kenttää puhututti tuolloin paikallistason laadunarviointi – sama aihe oli kiinnostuksen kohteena myös valtakunnallisesti. Perhepäivähoidon valtakunnallisessa kehittämisseminaarissa oli esitelty marraskuussa FCCERS-R-laadunarviointimittari pääpiirteissään (Parrila 2009a). Päätimme tarttua tähän valtakunnallisesti merkittävään varhaiskasvatuksen tutkimushaasteeseen suomentamalla englanninkielisen 67-sivuisen FCCERS-R-mittarin

kokonaisuudessaan.

Perhepäivähoidon laatua arvioitaessa tulee huomioida, että perhepäivähoitolle ei ole määritelty valtakunnan tasolla yhtenäisiä ja konkreettisia laatuksiteereitä, jotka suuntaisivat ja tukisivat laadukkaan varhaiskasvatustyön toteutumista perhepäivähoidossa. Tämä tekee perhepäivähoidon laadunarvioinnin haastavaksi (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen & Vartiainen 1999, 1,2). Tästä herääkin kysymys, millaisella laadunarviointimenetelmällä perhepäivähoidon laatua voidaan arvioida. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005)¹ pyrkii toimimaan tällaisena ohjaavana asiakirjana luomalla valtakunnalliset puitteet maassamme toteuttavalle varhaiskasvatukselle (Vasu:n perusteet 2005, 7,8). Se ei kuitenkaan sisällä konkreettisia ja käytännön tason laatuvaatimuksia ja -kriteereitä, joita perhepäivähoitajien velvoitettaisiin noudattavan. Voisiko FCCERS-R-mittari vastata tähän tarpeeseen tuomalla suomalaisen perhepäivähoidon käyttöön konkreettisia laatuksiteereitä?

Suomennettua mittaria käyttäen lähdimme selvittämään ensimmäistä tutkimusongelmaamme, sitä miten mittari soveltuu käytettäväksi laadunarviointimenetelmänä suomalaisessa perhepäivähoidossa. Toinen tutkimusongelmamme oli, millaisena perhepäivähoidon laatu näyttyy mittarilla mitattuna, ja millaisia vahvuuksia ja kehittämiskohteita mittari tuo esille. Tutkimuksen tieteellinen lähestymistapa on etnografinen, ja tutkimus on toteutettu pilotoimalla mittaria yhdeksässä perhepäiväkodissa Jyväskylässä. Tutkimusaineisto on kerätty systemaattisella havainnointimittarilla (FCCERS-R), johon havainnoinnin lisäksi kuuluu perhepäivähoitajan haastattelu. Lisäksi keräsimme aineistoa tutkimukseen osallistuneilta perhepäivähoitajilta heille suunnatulla lomakkeella. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu laadun, laadunhallinnan sekä laadunarvioinnin ympärille. Tässä tutkimuksessa eksklusiivinen ja inklusiivinen laadunmäärittely toimivat tarkastelun teoreettisena pohjana. Laatutalo-malli kuvastaa eksklusiivisen ja inklusiivisen laatuajattelun yhdistämistä käytännön laadunhallintatyössä (Tauriainen 2000, 31), ja olemme hyödyntäneet mallia tässä tutkimuksessa. Selvittääksemme FCCERS-R-mittarin mahdollisuuksia vastata vaikeasti hallittavan perhepäivähoidon laadunarvioinnin haasteisiin, käytämme tässä tutkimuksessa suomalaisen varhaiskasvatuksen laatuksiteerityksen muodostamisessa Vasu:n perusteet -asiakirjaa (2005) sekä

---

¹Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2005) käytetään jatkossa lyhennettä Vasu:n perusteet.

Hujalan ja Fonsénin (2010) Vasupäivittämää laadunarviointimallia. Tulee huomata, että Vasu:n perusteet (2005) on luonteeltaan abstraktimpi ja kokonaisvaltaisempi laatu näkemyksensä suhteen, kun taas tässä tutkimuksessa käytetty FCCERS-R-mittari on operationalisoidumpi yksityiskohtaisine laatu kriteereineen.

Tämä tutkimus pyrki yhdistämään sekä kansainvälisen että valtakunnallisen perhepäivähoidon laadunarvioinnin tematiikkaa paikallistason laadun kehittämiseen, sillä tämä tutkimus on tehty yhteistyössä Jyväskylän kaupungin kanssa. Tutkimuksesta saatavaa tietoa voinee käyttää paitsi Jyväskylässä paikallistason perhepäivähoidon laadunhallinnan ja kehittämistyön tukena, mahdollisesti myös laajemmin perhepäivähoidossa valtakunnallisesti, kun pohditaan FCCERS-R-mittarin soveltuvuutta ja käytettävyyttä suomalaisen perhepäivähoidon kontekstissa.

2 LAADUKKAAN PERHEPÄIVÄHOIDON ÄÄRIVIIVAT

2.1 Suomalainen perhepäivähoito osana varhaiskasvatusta

Perhepäivähoito on osa suomalaista varhaiskasvatusta, ja se on yksi varhaiskasvatustalvelun muoto päiväkodissa tarjottavan hoidon ja avoimen varhaiskasvatustoiminnan lisäksi. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten elämänpireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Vasu:n perusteet 2005, 11.) Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja varhaiskasvatustoimintaa, jossa lapsen leikillä on suuri merkitys. Se pohjautuu kasvatustieteelliseen, erityisesti varhaiskasvatukselliseen, mutta myös laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuvaan kokonaisnäkemukseen lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta (Vasu:n perusteet 2005, 11). Varhaiskasvatus on julkinen palvelu (vrt. Dahlberg, Moss & Pence 2008, 62), jonka pohjana ovat arvot, kokemus sekä monitieteellinen tieto lapsuuden erityisluonteesta (Hujala ym. 1999, 5). Dahlberg ym. (2008, 62) kuitenkin esittävät, että päivähoidosta tulisi käyttää mieluummin termiä instituutio kuin palvelu. Tämä johtuu Dahlbergin ym. (2008, 87) mukaan siitä, että päivähoidolla on monia muita tehtäviä päivähoitopalvelun lisäksi, muun muassa sosiaalisia ja poliittisia tehtäviä.

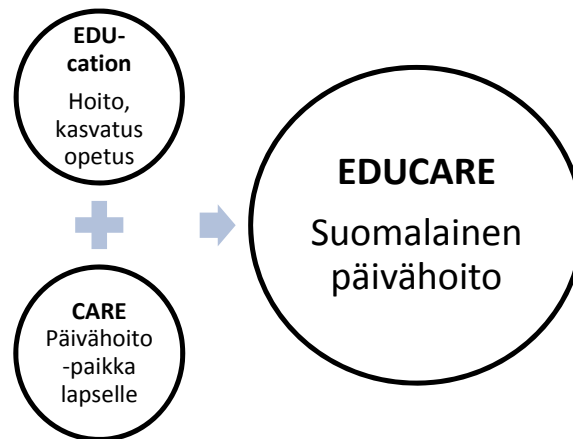

Vasu:n perusteiden (2005) mukaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa pyritään tarjoamaan yhdenmukaista ja laadukasta päivähoitoa hoitomuodosta riippumatta: näin ollen perhepäivähoidon tai päiväkodin tarjoaman hoidon laadun välillä ei tulisi olla eroja. Laadun yhteneväisyyden vaatimuksen vuoksi tarvitaan yhtenäinen käsitys laadusta ohjaamaan varhaiskasvatuksen tasa-arvoista toteutumista. Vasu:n perusteet (2005) toimii varhaiskasvatusta ohjaavana asiakirjana, jonka avulla pyritään edistämään laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista. Näin ollen asiakirja koskee myös perhepäivähoitoa. Varhaiskasvatustutkimus ja kehittämistoiminta kohdistuvat kuitenkin lähes yksinomaan päiväkotityöhön, ja näin ollen perhepäivähoidon laadun kehittäminen on noussut yhä keskeisempään rooliin sekä valtakunnallisissa että kuntien omissa linjauksissa (Parrila 2002, 19, 21).

Kunnallinen päivähoitojärjestelmä on varhaiskasvatuksen keskeinen toteuttaja (Laki lasten päivähoitosta, 1973/36; Vasu:n perusteet 2005; Hujala ym. 1999, 6). Perhepäivähoito jaetaan kunnalliseen ja yksityiseen perhepäivähoitoon. Kunnallinen perhepäivähoitaja on työsuhteessa kuntaan, ja saa ohjausta perhepäivähoidon ohjaajalta, kun taas yksityinen perhepäivähoitaja on velvollinen ilmoittamaan työstään kuntaan. (Laki lasten päivähoitosta, 1973/36.) Perhepäivähoitajien kelpoisuusehtoja ei ole säädetty laissa, ja tämän vuoksi hoitajien koulutustausta on vaihtelevaa. Perhepäivähoitajien koulutus kytkettiin muuhun varhaiskasvatukselliseen koulutukseen vuonna 2000, jolloin Opetushallitus sai valmiiksi yhtenäiset perusteet varhaiskasvatuksen ammattitutkinnolle. Tällä on ollut suuri vaikutus perhepäivähoitajien koulutuksen yhtenäistämiseen sekä sisällölliseen kehittämiseen. (Parrila 2002, 30.)

Yhteiskunnan tukema, järjestämä ja valvoma varhaiskasvatus koostuu hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuudesta (Vasu:n perusteet 2005, 11; Halttunen 2009, 39; Niikko 2005, 14). Tätä kokonaisuutta ilmentävä *educare*-malli esitellään seuraavassa kuviossa (kuvio 1), ja mallin vaikutus ulottuu myös perhepäivähoitoon. *Educare*-mallin voidaan katsoa syntyneen kokemuksen, työkäytäntöjen ja yhteiskunnasta päivähoitoon tulleiden muutostarpeiden pohjalta. *Educare*-mallin tavoitteena on, että laadukas kasvatus ja opetus sisältävät myös laadukkaan hoidon ja päinvastoin. Suomalaisessa päivähoito- ja varhaiskasvatuskeskustelussa on ollut pinnalla näiden kolmen ulottuvuuden, hoidon, kasvatuksen ja opetuksen, painotukset ja keskinäiset suhteet (Niikko 2005, 13-16). Mallissa huomioidaan sekä lapsen hoidolliset, kasvatukselliset että varhaislapsuuden pedagogiikkaan (*education*)

liittyvät tarpeet sekä vanhempien tarve saada lapselleen hoitopaikka (*care*) kokonaisvaltaisesti yhden järjestelmän puitteissa (Hujala ym. 1999, 6).

KUVIO 1. Suomalaisen päivähoiton educare-mallin muotoutuminen
(sovellettuna Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 4)

Nämä kolme elementtiä, hoito, opetus ja kasvatus, muuntuvat hoidettavien lasten iän mukaisesti: pienten lasten kohdalla painottuu perushoidon osuus, ja lasten omatoimisuuden lisääntyessä opetuksellisuuden osuus kasvaa (Hujala ym.1999, 5-6; Halttunen 2009, 39). Lasten iän lisäksi hoito, opetus ja kasvatus vaihtelevat henkilöstön ammattirakenteiden, tehtävä- ja koulutusalojen sekä instituutioiden mukaan (Halttunen 2009, 39).

2.2 Perhepäivähoito kansainvälisestä näkökulmasta

Tarkasteltaessa perhepäivähoitoa kansainvälisestä näkökulmasta on huomattava, että muualla maailmassa ei kuitenkaan ole käytössä suomalaiselle varhaiskasvatukselle tyypillistä educare-mallia vaan päivähoitoa toteuttavat järjestelmät kulkevat omia ratojaan (Hujala ym. 1998, 3). Yhdysvallat on hallinnut varhaiskasvatuksen laatututkimuksen kenttää, sillä suurin osa laatututkimuksesta on toteutettu siellä (Moss, Dahlberg & Pence 2000, 104; Parrila 2004, 71). Myös tässä tutkimuksessa käytettävä FCCERS-R-mittari tulee Yhdysvalloista. Yhdysvalloissa toteutettavan

perhepäivähoidon raameja on kuitenkin haastavaa määritellä yhtenäisenä kokonaisuutena, sillä jokaisella osavaltiolla on omat säädöksensä perhepäivähoitoa koskien (Hofferth 1996; Parrila 2009b). Tämä johtunee siitä, että Yhdysvallat on yksi niistä harvoista teollisuusmaista, joilla ei ole kansallista varhaiskasvatuksen järjestelmää (Becker & Becker 2009), vaikka päivähoidon tarve on kasvanut myös Yhdysvalloissa (Shanok 2009; Doherty, Forer, Lero, Goelman & LaGrange 2006, 296; Porter, Rice & Rivera 2006, 1).

Yhdysvalloissa perhepäivähoitoa toteuttavat sekä lisensoidut että lisensoimattomat hoitajat, sillä jokaisella osavaltiolla on omat säädöksensä (ks. Childcareaware). Lisensoitumisella tarkoitetaan sitä, että perhepäiväkotien tulee täyttää tietyt minimivaatimukset koskien terveyttä, turvallisuutta sekä toimintaa, ennen kuin he voivat aloittaa perhepäivähoitotyön (Hofferth 1996, 42-43). Eri osavaltiot käyttävät lisensoitumista tai rekisteröitymistä perhepäivähoitajien työskentelyn kontrolloimisessa: lisensoitumalla perhepäivähoitaja voi tehdä näkyväksi sen, että hän on sitoutunut osavaltionsa säädöksiin (Hofferth 1996, 42). Yhdysvalloissa perhepäivähoidolla on oma järjestönsä, National Association of Family Child Care (NAFCC). Järjestö pyrkii tukemaan ja kehittämään perhepäivähoidon laatua sekä perhepäivähoitajien ammatillisuutta eri tavoilla. Järjestö on luonut ja ylläpitää akkreditointijärjestelmää. Sen tarkoituksena on tarjota prosessinomainen tapa kehittyä perhepäivähoitajuudessa, ja kohottaa lisäksi perhepäivähoitajan statusta. Akkreditointikriteeristö pitää sisällään yksittäisiä laatukriteereitä, jotka jakautuvat viiteen eri osa-alueeseen. Nämä ovat vuorovaikutus, ympäristö, oppimistoiminnot, terveys ja turvallisuus sekä ammatinharjoittamiseen liittyvät taidot. (National Association for Family Child Care 2009.) Yhdysvalloissa korostetaan laatua käsiteltäessä esimiesten asemaa, ja johtajien uskotaan olevan avain laadukkaaseen päivähoitoon. Esimiehen rooli on haastava, sillä Yhdysvalloissa päivähoiton taso ei ole kovin hyvä. Esimiehen tehtävänä on pitää huolta siitä, että lapsille suunnitellaan ja toteutetaan kehitykselle sopivaa toimintaa, hoitoa ja opetusta. (Morgan 2000, 40-41.)

Viime aikoina päivähoitopalvelujen laatu on ollut esillä keskeisenä poliittisena intressinä myös kaikkialla Euroopassa. Näin ollen laadunarvioinnin prosessien ja niihin osallistumisen merkitys on kasvanut. (Johansson & Cameron 2002, 22, 58). Kansainvälisestä näkökulmasta varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen kuuluu Euroopan unionin osuus, jonka rooli on Alilan (2004, 37) mukaan todennäköisesti

kasvamassa tulevaisuudessa. Vaikka Euroopan unionilla ei olekaan suoraa toimivaltaa varhaiskasvatukseen nähden, on se kuitenkin vaikuttajana jäsenmaidensa sosiaalipolitiikkaan esimerkiksi talouspoliittisten linjausten kautta (Palola 2004, 41). Lisäksi Euroopan unioni on Palolan (2004, 41) mukaan käytännössä aina löytänyt keinot ohjata jäsenvaltioidensa politiikkaa näin halutessaan. Tarkasteltaessa varhaiskasvatusta ja päivähoitoa kansainvälisen tutkimustiedon valossa, voidaan huomata, että Suomi sijoittuu kärkisijoille. UNICEFin Innocenti Research Centerin tuottamassa tutkimusraportissa (The child care transition 2008) vertailtiin 24 OECD-maan ja Slovenian varhaiskasvatusta ja päivähoitoa kehittämisen näkökulmasta. Tutkimuksessa Suomi sijoittui vertailussa jaetulle kolmannelle sijalle, Ruotsin ja Islannin jälkeen. Raportista ilmenee Suomen osalta, että kehitettävää löytyy palvelujen saatavuudessa ja laadussa. (The child care transition 2008.)

3 PERHEPÄIVÄHOIDON LAATU JA LAADUNHALLINTA

3.1 Laatu moniulotteisena ilmiönä

Laatu on käsitteenä monitahoinen ja abstrakti (Hautamäki 2000, 7; Ebbeck & Waniganayake 2004, 106), ja sille on haastavaa antaa yksiselitteistä ja objektiivista määritelmää. Laatu on sosiaalisesti rakentunut käsite, jolla on erityisiä merkityksiä (Dahlberg, Moss & Pence 2007, 87). Laadun käsitteeseen vaikuttavat monet seikat, esimerkiksi laadun määrittelijän omat intressit, arvot ja uskomukset sekä oleellisesti se ilmiö, jonka näkökulmasta laatua tarkastellaan (Parrila 2002, 34). Woodheadin (1996, 93) mukaan laatu on ilmiönä kuin sateenkaaren päässä oleva kulta-aarre: sitä kohti pyritään kulkemaan, mutta kuitenkin sitä ei voi täysin saavuttaa. Tämä kielikuva kätkee laadun ilmiöön liittyvän olennaisen ”mysterin” (Ebbeck & Waniganayake 2004, 107). Laatu tulee tänä päivänä ilmi lukemattomissa eri yhteyksissä mukaan lukien varhaiskasvatuksen (Parrila 2002, 34; Moss ym. 2000, 103). Varhaiskasvatuksessa laatu on noussut maailmanlaajuisesti merkittäväksi tutkimusaiheeksi 1980-90-luvuilla (Parrila 2004, 69; Tauriainen 2000, 9). Dahlberg ym. (2007, 87-88) sekä Moss ym. (2000, 103) toteavat, että ”laadun aikakausi” jatkuu edelleen.

Koska yhtä ainoaa yleisesti hyväksyttävää laadun määritelmää ei ole, on jokaisen tutkijan lähestyttävä laatua oman substanssinsa näkökulmasta (Parrila 2002, 34). Laatua ei voi määritellä objektiivisesti vaan laadukas toiminta vaihtelee ajasta, kontekstista ja asianosaisten näkökulmista riippuen (Tauriainen 2000, 9; Ebbeck & Waniganayake 2004, 109). Varhaiskasvatuksen laatu rakentuu vivahteiltaan eri tavalla jokaiselle yksilölle, sillä jokaisella on omat näkemyksensä ja kriteerinsä hyvälle ja huonolle laadulle (Hujala ym. 1999, 56). Ebbeck ja Waniganayake (2004, 107) ottavat kantaa myös laadunäkemyksiin tuoden esille, että on monia erilaisia tapoja määritellä laatua. Näin ollen yhdellä laadun määritelmällä ei saavuteta ilmiön koko ulottuvuutta (Parrila 2002, 34). Laatu-käsitteeseen liittyvien erilaisten näkökulmien ja määrittelytapojen ymmärtäminen on välttämätöntä, kun on kyse laadusta tai laadun kehittämisestä (Hujala ym. 1999, 55; Sarala & Sarala 1996, 95).

Laatua voidaan tarkastella esimerkiksi yksilön tai yhteisön näkökulmasta. Yksilön näkökulmalla tarkoitetaan esimerkiksi lapsen, vanhemman tai varhaiskasvatuksen ammattilaisen näkökulmaa. Yhteisön näkökulmalla Ebbeck ja Waniganayake (2004, 109) viittaavat paikalliseen, alueelliseen tai kansalliseen näkökulmaan. Hujala ym. (1999, 56) nostavat myös alueelliset lähtökohdat esille korostaen paikkakuntakohtaisten erojen merkitystä laadussa. Lisäksi eri toimijoilla ja tieteenaloilla on omat laadun ja laadunhallinnan näkökulmansa ja perinteensä (Hujala ym. 1999, 54; Parrila 2002, 35-36). Näin ollen olisi tärkeää, että laadun määrittelyyn osallistuisivat kaikki, joita kyseinen palvelu koskee (Parrila 2002, 42).

Laatua voidaan tarkastella myös kansainvälisestä, monikulttuurisesta näkökulmasta sekä globaalien liittoutumien ja yhteistyön katsantokannasta. (Ebbeck & Waniganayake 2004, 109.) Johanssonin ja Cameronin (2002, 58) mukaan on kuitenkin kiistanalaista, voidaanko laatua vertailla eri maiden välillä, sillä laatuun vaikuttavat kulttuuriset, poliittiset sekä ammatilliset arvot, jotka muuttuvat yli maiden välillä ja joskus jopa maan sisälläkin. Myös Ebbeck ja Waniganayake (2004, 108) ovat tätä mieltä, sillä heidän mukaansa laatu on sidoksissa kulttuuriin ja on näin ollen luonteeltaan suhteellista. Tämän päivän laatu-käsitys korostaa suhteellisuutta ja dynaamisuutta (Johansson & Cameron 2002, 58). Universaali kaiken kattava laatu-käsitys on jäämässä taka-alalle (Johansson & Cameron 2002, 58; Parrila 2002). Jokaisessa maassa asetetaan paikallisesti tavoitteet ja vuosittaiset painotusalueet (Johansson & Cameron 2002, 58). Edellä esiteltyjen näkökulmien mukaan näyttäisi

siltä, että on haasteellista muodostaa yhtenäinen ja universaali käsitys siitä, millainen perhepäivähoito on laadukasta yli maiden rajojen.

Perhepäivähoidon laadusta puhuttaessa on otettava huomioon varhaiskasvatuksen tutkimuksellisten lähestymistapojen muutokset. 1970-luvulla niin kutsutulla ensimmäisellä tutkimusaallolla, tutkimus kohdistui siihen, onko päivähoito hyvä vai huono asia. Päivähoitopalvelujen lisääntyessä käynnistyi toinen tutkimusaalto, joka toi mukanaan pohdinnan, kuinka eri palvelumuodot (päivähoitotyypit) vaikuttivat lapsiin, ja mikä niistä oli paras. Kolmas tutkimusaalto laajensi näkökulmaa, ja tällöin pyrittiin tarkastelemaan kodin ja ulkopuolisen varhaiskasvatuksen yhteisvaikutuksia. Toisin sanoen oltiin kiinnostuneita, miten päivähoidon eri laatutekijät yhdessä perhetekijöiden kanssa vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. Näissä tutkimuksissa laatu on määritelty itsestään selvänä eli eksklusiivisena, tietyn tahon määrittelemänä ilmiönä. (Tauriainen 2000, 9.) Vähitellen alettiin ymmärtää, että laatukäsitykset ovat sidoksissa aikaan, paikkaan ja laadun määrittelijän näkökulmaan (Ebbeck & Waniganayake 2004, 108). Tästä seurasi neljänteen tutkimusaaltoon siirtyminen, eli postmoderniin näkemykseen varhaiskasvatuksesta ja sen laadusta sekä lapsuudesta ylipäättään. (Tauriainen 2000, 9.)

3.2 Laadun eksklusiivisuus ja inklusiivisuus

Eksklusiivinen laadunmäärittely

Eksklusiivisen laadunmäärittelyn perustana on staattinen tiedonkäsitys eli uskotaan yhden oikean tiedon olemassaoloon. Tällöin asiantuntijoilla on valta-asema laadun määrittelyssä, ja tavoitteena on pysyvä laadunmääritys (Parrila 2004, 72; Tauriainen 2000, 20-21, 32). Myös laadun objektiivinen paradigma painottaa varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden kykyä muodostaa virallinen ja objektiivinen laatutotuus, johon laadun määritys ja arviointi voidaan perustaa (Parrila 2002, 43). Tällaista eksklusiivista ja objektiivista laatuajattelua edustavat esimerkiksi laadunhallintamallit valmiine mittareineen (Tauriainen 2000, 11). Parrila (2004, 42-43, 72) täydentää, että asiantuntijoiden määrittelemät laatukriteerit ja laadunarviointimallit mielletään ekologisesti valideiksi, ja niitä voidaan käyttää missä päin maailmaa tahansa paikan vaikuttamatta

asiaan. Näin ollen kulttuurinen konteksti, subjektiiviset näkemykset ja arvot eivät ole merkityksellisiä tieteellisen totuuden edessä. Mossin ym. (2000, 104) mukaan laadun objektiivinen näkökulma on levinnyt laajalle, ja se on ohjannut käytyä laatu keskustelua 1980-luvulta lähtien aina tähän päivään saakka. Useat laadunarviointimenetelmät ja -hankkeet, joita on kehitelty viime vuosikymmeninä koskien perhepäivähoitoa ja päiväkoteja, ovat perustuneet tälle objektiivisuuden määritelmälle (Parrila 2004, 71).

Dahlberg ym. (2007, 94) esittävät, että laadun objektiivisesta näkökulmasta tarkasteltuna laadusta on poistettu kaikki yksilöiden tuottamat subjektiiviset elementit, kuten tulkinnat ja arvioinnit. Paradigman keskiössä on näkemys laadusta ajasta ja kontekstista irrallisena, objektiivisena kokonaisuutena, jonka voi ottaa haltuun tieteen keinoin (Parrila 2004, 71). Dahlberg ym. (2007, 95) määrittelevät kysymyksen laadusta pohjimmiltaan absoluuttisten standardien etsinnäksi, objektiiviseksi ja yleistettäväksi käsitteeksi, joka voidaan määritellä tietyin kriteerein. Moss ym. (2000, 107) ovat analysoineet objektiivisuuteen perustuvaa laadunäkökulmaa tuoden esille, että lähtökohdiltaan tämän näkemyksen mukaan tiede nähdään arvovapaana, objektiivisen ja universaalisen tiedon tuottajana, jonka kautta maailmaan luodaan järjestystä ja säännönmukaisuutta (Moss ym. 2000, 107, 109).

Laadun objektiivinen paradigma on kuitenkin saanut viime aikoina suhteellisen paljon kritiikkiä erityisesti eurooppalaisilta varhaiskasvatustutkijoilta. He ovat kyseenalaistaneet asiantuntijoiden laatimat objektiiviset laatu kriteerit, ja alkaneet korostaa laadun prosessipainotteisuutta ja dynaamisuutta, joka tunnustaa arvot ja kontekstin. (Parrila 2002, 43.) Laadun objektiivinen paradigma on asiantuntijakeskeinen, eikä ota huomioon lasten, vanhempien tai henkilöstön subjektiivisia näkemyksiä laadun määrittelyssä (Parrila 2004, 71). Kuitenkin tässä tutkimuksessa käytettävää FCCERS-R-mittaria (2007) kehittämässä ollut Clifford (2005, 14) argumentoi, että laatua voidaan tutkia kansainvälisesti, vaikka subjektiivista laadun paradigmaa korostavat tutkijat (mm. Pence & Moss) korostavatkin laadun tilannesidonnaisuutta. Heidän mukaansa kaikki laadunarviointimittaukset ovat vaillinaisia tai jopa harhaan johtavia. Clifford (2005, 14) tuo esille, että harva empiirinen tieteellinen tutkimus kuitenkaan tukee tätä näkökulmaa, jonka mukaan laatua ei voitaisi tutkia kansainvälisesti. Hän viittaa aiempiin tutkimuksiin esittäen, että kansainvälisellä tasolla laatua voidaan mitata tarkoituksenmukaisesti ja varmasti. Kansainvälisellä tasolla käytettävän laadunarviointimittarin tulee edustaa pysyvää laatu-

käsitystä, joka ei vaihtelee tilanteesta tai päivästä toiseen, vaikka sen tulee ottaa huomioon siihen kohdistetut muutostarpeet (Clifford 2005, 14, 18).

Inklusiivinen laadunmäärittely

Eksklusiivisesta ja objektiivisuudesta laadunmäärittelystä on siirrytty kohti arvot ja laadun sosiaalisen rakenteen tunnustavaa laadunäkemyä (Moss ym. 2000, 103). Inklusiivinen laadunmäärittely päivähoidon kontekstissa tarkoittaa sitä, että laadun määrittelyyn ja arviointiin otetaan mukaan sekä lapset, vanhemmat että henkilökunta (Tauriainen 2000, 21-21,32). Myös Clifford (2005, 19) myöntyy siihen, että laadunarvioinnissa tulee huomioida lapsen omat kokemukset hoitoympäristöstä vaikuttavuustekijöiden selvittämiseksi. Subjektiivinen laadun paradigman tieteenfilosofiset juuret kytkeytyvät aristoteeliseen tieteentraditioon ja rationalismiin, ja näkökulma määrittelee laadun aina arvovälitteiseksi, subjektiiviseksi ja dynaamiseksi ilmiöksi (Parrila 2004, 71-72). Näin ollen laatu saa erilaisen merkityksen riippuen ajasta ja paikasta. Tauriainen (2000, 203) toteaa, että laatu käsitteet ovat dynaamisia, ajan mukaan muuttuvia sekä yksilötasolla että asiantuntijoiden määrittelemänä. Moss ym. (2000, 103) täydentävät, että laatu on vain yksi tapa arvioida varhaiskasvatuspalveluja ja pedagogista työtä.

Subjektiivinen näkökulma on kritisoinut asiantuntijapainotteisten, objektiivisina ja staattisina pidettyjen laatuksien luomista. Objektiivisen laadun määrittelyn kyseenalaistaminen on mahdollista kytkeä kasvatustieteen näkökulmasta konstruktionismiin: objektiivista näkökulmaa painottavat tutkijat käyttävät kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä, kun taas tutkijoiden konstruktivistinen näkökulma johtaa laadullisten tutkimusmenetelmien käyttöön (Hatch 1995, 122). Sosiologian näkökulmasta on kyse postmodernismista (Dahlberg ym. 2007, 117.) Kun maailmaa, lapsia ja lapsuuden instituutioita tarkastellaan postmodernien lasien läpi, huomataan, että postmoderni näkökulma tuo mukanaan uusia näkökulmia (Dahlberg ym. 2008, 87). Tämä pätee myös laatuun (Tauriainen 2000, 203).

Eksklusiivisen ja inklusiivisen laatuajattelun yhdistäminen

Seuraavassa Laatutalo-mallissa (kuvio 2) esitellään eksklusiivisen ja inklusiivisen laatuajattelun yhdistämistä käytännön laadunhallintatyössä (Tauriainen 2000, 31).

KUVIO 2. Laatutalo. Kuvaus varhaiskasvatuksen laadunmäärittelyn ja -arvioinnin tasoista, tehtävistä ja luonteesta (soveltaen Hujala ym. 1999 ja Tauriainen 1999)

Eksklusiivisessa laadunmäärittelyssä toimintaa ohjataan tutkimus- ja teoritiedon sekä ohjeiden avulla. Näin määritellään laadukkaan toiminnan minimitaso, jonka toteutuksesta tulisi kontrolloida valtakunnallisen tason laadunarvioinnilla (ks. kuvio 2)

päättäjien laadunmäärittelystä ja asiakirjoista riippuen. Laatutalo-mallissa kuvataan, kuinka laadukas varhaiskasvatustoiminta rakentuu kansallisella tasolla luotujen lakien ja sopimuksin määritellyille laatuvaatimuksille. Minimitason toteutumiseen tarvitaan laatumittareita, joissa laatuvaatimukset on konkretisoitu laatuksiteereiksi, joilla toimintaa voidaan arvioida. Jotta vertailtavuus pystytään säilyttämään, olisi osan kriteereistä hyvä olla kansallisella tai kuntatasolla yhteisiä. Kuviossa esitellään myös keskeiset laadunhallintaan liittyvät käsitteet ja niiden keskinäiset suhteet toisiinsa. Laatutalo-malli korostaa sitä, että laadukkaan toiminnan kehittämistyö tapahtuu viime kädessä paikallistasolla. (Tauriainen 2001, 16). Myös paikallishallinnon ja lähihallinnonalojen toimijoiden tulee osallistua laadunhallintatyöhön (Tauriainen 2000, 20-21,32).

Inklusiivinen laadunmäärittely ja -arviointi nousevat yhä keskeisemmäksi siirryttäessä laatutalossa valtakunnan tasolta paikallishallinnon tasolle ja siitä yksikötason laadunhallintaan. Tällöin laadukkaan toiminnan minimitason varmistamisen ohella tavoitteena on toiminnan jatkuva kehittäminen itsearvioinnin ja osallistuvan arvioinnin avulla. Kukin yksikkö asettaa omat laatutavoitteensa niille kehittämisalueille, joita se pitää keskeisinä, ja arvioi niiden toteutumista jatkuvassa laadunhallinnan prosessissa. Näin kunnat ja yksiköt määrittelevät itselleen sopivan optimaalisen laatutason, johon pyritään ja jota kohti laadunhallintatyössä edetään. (Tauriainen 2001, 17.) Myös Parrila (2004, 72-73) argumentoi, että sekä objektiivinen että subjektiivinen laadun näkökulma tuovat oman ulottuvuutensa laadun jäsentämiseen. Tällöin tämän voidaan ajatella olevan yhteydessä laatutalo-mallin ideaan.

3.3. Valtakunnallinen laadunhallinta

Valtakunnallisen laadunhallinnan keskeisimpänä lähtökohtana on pyrkimys järjestää asiakkaiden ja väestön kannalta tasalaatuista ja hyvää palvelua käytettävissä olevin voimavaroin. Laadunhallinta on varhaiskasvatuksen toimintatapa, jolla lapset, vanhemmat, henkilökunta ja hallinto arvioivat ja kehittävät toimintaa tavoitteiden suuntaisesti. (Hujala ym. 1999, 56-57.) Kuntien edellytetään ottavan käyttöön laadunhallinnan menetelmät tuottamiensa palvelujen laadun varmistamiseksi (Turja 2004, 9). Kun huomioidaan kaikkien eri osapuolten odotukset ja tarpeet, jotka toteutetaan

toimivissa päivähoito-organisaatioissa ammatillisesti pätevästi, voidaan päästä päivähoiton korkeaan kokonaislaatuun (Erath 2001, 19). Laadunhallintaan nivoutuu varhaiskasvatuksen perusteiden pohdinta, arviointi ja kehittäminen. Jokaisella työyksiköllä, tämän tutkimuksen näkökulmasta perhepäivähoitajalla, on oma tapa toimia, arvioida ja kehittää toimintaa. Yhteinen toiminnan perusteiden pohdinta yksikkökohtaisesti lasten, vanhempien ja henkilökunnan kanssa rakentaa pohjaa laadunhallinnan toteuttamiselle, ja auttaa toimijoita sitoutumaan jatkuvaan laadunhallintatyöhön. Myös asiakkaiden mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatukseen lisääntyy tällaisen toimintatavan kautta. (Hujala ym. 1999, 56-57.)

Suomalainen yhteiskunta ohjaa varhaiskasvatuksen laatua eri ohjauskeinoilla ja lainsäädännöllä muodostaen näin varhaiskasvatuksen perustan eli laatutalon ”kivijalan” (Tauriainen 2000, 31- 32). Laadunhallinnan taustalla olevat asiakirjat tukevat ja antavat suuntaviivoja varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi (Alila 2004, 27, 29-36). Asiakirjojen ohella varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisesti monin eri tavoin, ja toimiva ohjausjärjestelmä edesauttaa laadun tuottamista (Alila 2004, 27, 29). Ohjausjärjestelmän muodostavat ne yhteiskunnan toiminnot, joiden avulla tuetaan varhaiskasvatustyön sisällön laadukasta toteutumista. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 205.) Varhaiskasvatus on sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa, ja sitä ohjaa joukko sosiaali- ja terveydenhuollon lakeja ja asetuksia (Alila 2004, 30). Varhaiskasvatuksen siirtymisestä opetusministeriön alaisuuteen on kuitenkin käyty keskusteluja.

Normiohjaavia asiakirjoja ovat lait ja asetukset, joilla valtionhallinto suuntaa kuntiin normiohjausta. Normiohjaavat asiakirjat muodostavat ikään kuin raamit laadukkaan päivähoiton toteuttamiselle. Keskeisimpiin päivähoiton toteuttamista koskeviin lakeihin ja asetuksiin kuuluu laki ja asetus lasten päivähoidosta (19.1.1973/36). Päivähoitolaki on nostanut perhepäivähoiton tasavertaiseksi hoitomuodoksi päiväkotihoidon rinnalle myös varhaiskasvatusta koskevien tavoitteiden, ja toteutettavan valvonnan osalta (Parrila 2002, 19). Päivähoitolaki säätelee päivähoiton järjestämistä, tavoitteita sekä päivähoitoympäristöä ja tuo näin esille sellaisia keskeisiä laatukriteereitä, joiden tulisi päivähoidossa täyttyä. Päivähoiton järjestämiseen liittyvissä asioissa korostetaan lapsille jatkuvien, turvallisten ja lämpimien ihmissuhteiden tarjoamista. Tavoitteena on tukea lapsen kehitystä monipuolisesti toiminnassa sekä edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän

kehitystä ja tukea myös esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Päivähoidon kasvuympäristön tulee myös olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan lapsen hoidolle ja kasvatukselle suotuisa. (Laki ja asetus lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.)

Varhaiskasvatuksen laadunhallintaa ohjaavia informaatio-ohjaavia asiakirjoja ovat muun muassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) sekä varhaiskasvatuksen Valtakunnalliset linjaukset (2002). Valtioneuvosto (28.2.2002) antoi periaatepäätöksen varhaiskasvatuksen linjauksista, joiden keskeisenä tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen sisällön ja laadun kehittämistä koko siinä palvelu- ja tukijärjestelmässä, joka on luotu lasten ja perheiden tueksi ennen lasten oppivelvollisuuden alkamista. Linjauksissa korostetaan paitsi tarvetta varhaiskasvatuksen laadunarviointimenetelmien kehittämiseen yhteistyössä lasten ja vanhempien kanssa, myös henkilöstön laatuajattelua koskevan tietämyksen lisäämistä. (Varhaiskasvatuksen linjaukset 2002.) Valtakunnalliset Vasu:n perusteet (2005) on luotu vastaamaan omalta osaltaan varhaiskasvatuksen yhteneväisyyden haasteeseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luo valtakunnalliset puitteet maassamme toteuttavalle varhaiskasvatukselle. Asiakirjan tehtävänä on ohjata varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteuttamista ja luoda edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita. Jokaisen kunnan tulee rakentaa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta omat varhaiskasvatuksen strategiset linjauksensa, sillä kunnat ovat keskenään erilaisia ja kunnilla on erilaisia tarpeita koskien varhaiskasvatusta. (Vasu:n perusteet 2005, 7-8.) Yksikön varhaiskasvatussuunnitelman tulee olla tarkempi kuin kunnallinen suunnitelma. Lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa. (Vasu:n perusteet 2005, 9.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) sisältö on monipuolinen. Vasu:n perusteissa (2005, 16-18) määritellään, millaisia ominaisuuksia varhaiskasvattajalla tulee olla, millainen varhaiskasvatusympäristö on lapselle soveltuva, kuinka kielenkehitys on tärkeää, ja millä tavoin lapsi oppii ja nauttii kokonaisvaltaisesta oppimisesta. Tämän lisäksi siinä määritellään lapselle ominaisia tapoja toimia ja oppia: näihin lukeutuvat leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen (Vasu:n perusteet 2005, 20-25). Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan esiin sisällölliset orientaatiot, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon sisällöllistä toteutumista. Orientaatioihin lukeutuvat matemaattinen,

luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen ja eettinen sekä uskonnolliskatsomuksellinen orientaatio (Vasu:n perusteet 2005, 26-29). Vasu:n perusteissa (2005) määritellään myös kasvatuskumppanuuteen eli vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviä näkökohtia, ja lapsen mahdolliseen erityisen tuen tarpeeseen liittyviä seikkoja. Myös kulttuuriset ja kielelliset seikat huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (Vasu:n perusteet 2005, 31, 35, 39).

Normi- ja informaatio-ohjaavien asiakirjojen lisäksi tavoite- ja ohjelmaohjaamisella annetaan suuntaviivoja varhaiskasvatuksen laadulle. Tavoite- ja ohjelmaohjaamiseen kuuluu hallitusohjelma, joka laaditaan aina uuden hallituksen aloittaessa. Lisäksi tavoite- ja ohjelmaohjauksen asiakirjoihin kuuluvat myös esimerkiksi kuntien omat laadunhallinnan ohjelmat ja suunnitelmat, joita kunnissa laaditaan laadunkehittämisen tueksi ja avuksi (Alila 2004, 35-36).

4 PERHEPÄIVÄHOIDOSSA TOTEUTETTAVA LAADUNARVIOINTI

4.1 Arvioinnin tehtävät

Varhaiskasvatuksessa laadunarvioinnilla on monia eri tehtäviä, jotka ovat myös perhepäivähoidon kannalta merkityksellisiä. Laadunarvioinnin avulla voidaan tunnistaa sekä kuntakohtaisesti että valtakunnallisesti toiminnan vahvuudet ja kehittämistarpeet vertaamalla toteutunutta laatua hyvänä pidettyihin laadun kriteereihin. Näin voidaan rakentaa kehittämistyötä havaittujen vahvuuksien ja kehittämiskohteiden perustalle. (Lummelahti 2004, 31; Idanpään-Heikkilä, Outinen, Norbland, Päivärinta & Mäkelä 2000, 11.) Tällä tavoin pyritään kasvatustoiminnan kehittämiseen ja laadukkuuden ylläpitämiseen eli laadunhallintaan (Hujala ym. 1999, 64; Suortamo 2001, 62; Kupila 2004, 5; Alila & Parrila 2004, 16-17; Hujala ym. 1998, 176). Tarkoituksenmukaisen arvioinnin tulisi olla säännöllistä ja olennainen osa kasvatusta ja opetusta (Kupila 2004, 4-5). Myös arviointiprosessia tulisi arvioida, jotta arvioinnin tarkoitus toteutuisi ja laadunhallinnan pitkäjänteinen seuranta ja arviointi mahdollistuisivat (Alila & Parrila 2004, 16-17). Onnistuneen arvioinnin voidaan siis nähdä tukevan käytännön kehittämistyötä (Kangasoja 2001, 73).

Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen perustuu vanhempien äänen kuulemiseen ja heidän vaikuttamismahdollisuuksiensa lisäämiseen (Heikka, Hujala & Turja 2009, 72). Arvioinnin toisena merkittävänä tekijänä pidetäänkin sitä, että päivähoidon asiakkaat, jotka Hujalan ym. (1999, 55) mukaan koostuvat perheistä ja yhteiskunnasta, nostettaisiin päivähoidon vaikuttajina ja laadun määrittäjinä enemmän esille. Varhaiskasvatuksessa pyritään rakentamaan toimintaa vuorovaikutuksessa jokaisen perheen ja lapsen kanssa yksilölliset tarpeet huomioiden. Tämän vuoksi sujuva yhteistyö perheiden kanssa on välttämätöntä. (Tauriainen 2000, 24-26.) Dahlbergin ym. (2007, 95) mukaan ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, että laatua mitataan ainoastaan asiakastyytyväisyydellä. Ylhäältäpäin ohjattu laadun valvonta koetaan kuitenkin haasteellisena tehtävänä siitä syystä, että varhaiskasvatuspalvelu muotoutuu aina tilannekohtaisesti (Tauriainen 2000, 25).

Arviointitiedon kolmantena tehtävänä on päivähoitokasvatuksen ja sen tavoitteiden tekeminen näkyväksi ja sitä kautta avoimeksi yleiselle keskustelulle (Hujala ym. 1998, 176-178). Jotta tämä mahdollistuisi, tarvitaan myös koulutettuja ammattilaisia laadunarviointiin (Tauriainen 2000, 24-26). Kontrolli ja kehittäminen, jotka ovat arvioinnin perustarkoituksia, määrittelevät pitkälti perhepäivähoitajien asennoitumisen laadunarviointiin. Perhepäivähoitajat kokevat laadunarvioinnin hyvin vaihtelevasti, sillä taustalla olevat ajatukset kontrollista, vertailusta ja kilpailusta, saattavat aiheuttaa hoitajissa pelkoa oman aseman tai yksikön maineen vaarantumisesta (Hujala-Huttunen & Tauriainen 1995, 30). Tämän vuoksi perhepäivähoitajien olisi tärkeää tietää, että arviointi on laadukkaan palvelun välttämätön väline, eikä arviointityötä tehdä vain arvioinnin itsensä vuoksi (Vinni 2001, 79). Arvioinnin avulla voidaan myös selkeyttää yhteisiä päämääriä sekä kehittää päivähoitoyksiköiden oman kehittämistyön lisäksi yhteiskunta- ja sosiaalipoliittista päätöksentekoa. Laadunarvioinnin avulla tulee tehdä näkyväksi, mistä eri tekijöistä laadukas päivähoito koostuu, ja miten sitä voidaan yhdessä arvioida ja kehittää. Näin laadunarvioinnin avulla pyritään poistamaan laadulliset eriarvoisuudet eri kunnista ja päivähoitoyksiköistä. Tällä tavoin voidaan mahdollistaa jokaisen lapsen oikeus saada laadultaan korkeatasoista varhaiskasvatusta. (Hujala ym. 1998, 176-178.) Jotta perhepäivähoito olisi jokaisessa perhepäiväkodissa laadukasta, perhepäivähoitajien tulisi pohtia omaa työtään ja arvioida sitä, sillä reflektointi on olennainen osa kasvatusalan asiantuntijuutta. Arviointitietous lisää myös ammattitaitoa ja asiantuntemusta ja siksi se tulisi olla keskeisenä osana ammattilaisen

omaa kasvatus- ja opetusfilosofiaa (Virta 1999). Kun arvioinnin tuloksia hyödynnetään oman toiminnan parantamisessa, saavutetaan yksi arvioinnin tehtävistä (Kangasoja 2001, 73).

4.2 Varhaiskasvatuksen laadunarviointimenetelmät

Suomalaisen päivähoidon laadunarviointi

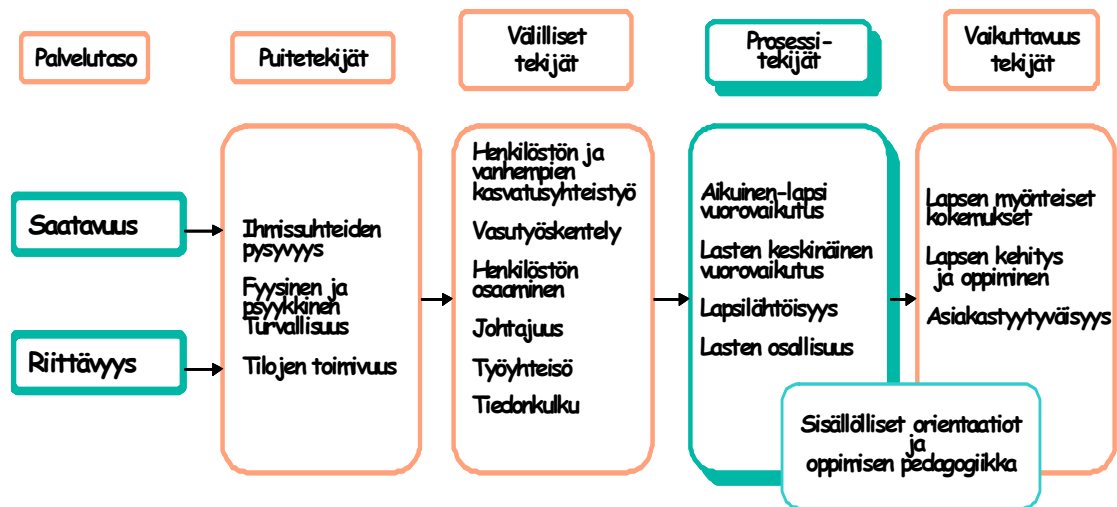
Suomessa päivähoiton laadunarviointia on toteutettu lähinnä yksittäisten kuntien aloitteesta. Kunnissa on tehty kyselyjä päivähoiton työntekijöille, sekä asiakastyytyväisyyskyselyjä lapsille ja lasten vanhemmille. Kuntien kesken on suuria eroja päivähoiton laadunarvioinnissa, ja tämä johtaa siihen, että tarvitaan laadun ja arvioinnin suhteen sekä teoreettista että tutkimuksellista vahvistamista. Kuitenkin lasten ja vanhempien osuus laatutyössä on vielä varsin vähäistä ja satunnaista. (Alila 2003, 3, 13.)

Laadunarviointia voidaan toteuttaa monin eri menetelmin, kuten erilaisten testien, tehtävien sekä mittareiden avulla (Kangasoja 2001, 73; Lummelahti 2004, 31). Kunnat ja yksiköt voivat toimia itsenäisinä laadunmäärittelijöinä ja soveltaa arviointivälineitä omien lähtökohtien ja tarpeiden mukaisesti (Tauriainen 2001, 21). Tauriainen (2000, 204) esittää, että valmiit laadunarviointimittarit voivat auttaa, kun lähdetään kytkeään teoretietoa käytännön päivähoitotyön tarkasteluun. Mittarit antavat myös tietoa henkilökunnan koulutustarpeista ja yksikön toiminnan vahvuusalueista sekä auttavat oman työn arvioinnissa sekä keskustelujen virittämisessä (Hujala-Huttunen & Tauriainen 1995, 30). Keskeistä on kuitenkin tunnistaa mittarin taustalla olevat arvot sekä arvioida mittarin luotettavuutta ja hyväksyttävyyttä omassa kulttuurissa ja arvioitavan toiminnan tärkeänä pidettävien tavoitteiden kannalta (Tauriainen 2000, 30). Kuitenkin käytännön toiminta sisältää paljon oleellista kokemuksellista tietoa ja kontekstuaalisia toiminnan ehtoja, jotka eivät voi sisältyä yleisiin laatumittareihin, vaan ne on tunnistettava analysoimalla arjen työtä (Tauriainen 2000, 204).

Vasupäivitetty varhaiskasvatuksen laadunarviointimalli

Suomalaisista varhaiskasvatuksen laadunarviointimalleista käytämme tässä tutkimuksessa Hujalan ja Fonsénin (2010, 9) Vasupäivitettyä laadunarviointimallia, jota on nimensä mukaisesti päivitetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) pohjalta. Tämä malli perustuu Hujala-Huttusen (1995) luomaan ja Hujalan ym. (1999) edelleen kehittämään laadunarviointimalliin. Vasupäivitetyn varhaiskasvatuksen laadunarviointimallin alkuperäinen versio perustuu mittavaan kansainvälisten laatututkimusten analyysiin, jossa Hujala-Huttunen (1995) on selvittänyt päivähoiton laatua eri tekijöiden näkökulmasta.

Vasupäivitetty laadunarviointimalli (Hujala & Fonsén 2010) koostuu viidestä näkökulmiltaan erilaisesta laatutekijästä, jotka varhaiskasvatustutkimus on nostanut keskeisiksi päivähoiton laadun näkökulmasta. Nämä ovat puitetekijät, välilliset tekijät, prosessitekijät, sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka sekä vaikuttavuustekijät (kuvio 3). Kuviossa näkyvät laatutekijöille rakennetut keskeiset laatuvaatimukset ja laatuvaioitteet. (Hujala & Fonsén 2010; Hujala ym. 1999, 78-79.)

KUVIO 3. Vasupäivitetty varhaiskasvatuksen laadunarviointimalli (Hujala & Fonsén 2010)

Seuraavaksi käydään läpi laadunarviointimallin sisältöä tarkemmin. Laadunarviointimallissa (Hujala & Fonsén 2010) päivähoiton laadun lähtökohtana on palvelutason saatavuus ja riittävyys. Saatavuudella tarkoitetaan esimerkiksi päivähoitopaikan

läheisyyttä ja hoitopaikan saannin nopeutta, kun taas riittävyydellä viitataan siihen, vastaavatko palvelut sekä määrällisesti että sisällöllisesti kuntalaisten tarpeita (Hujala ym. 1999, 188.) Varhaiskasvatuksen perusta on puitetekijöissä, jotka ovat toiminnan fyysisiä ja psyykkisiä edellytyksiä, ja joiden varaan rakentuu varhaiskasvatuksen pedagoginen laatu. Puitetekijöissä korostetaan ihmissuhteiden pysyvyyttä, fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta sekä tilojen toimivuutta. Välillisissä tekijöissä lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen on keskeisellä sijalla, sillä välilliset tekijät ovat kasvatusprosessin suunnitteluun ja ohjaamiseen liittyviä tekijöitä ja säätelevät laatua toiminnallisesti. Muita välillisiä tekijöitä ovat muun muassa kasvatuskumppanuuteen liittyvät asiat, henkilöstön osaaminen, johtajuus, työyhteisö sekä tiedonkulku. Varhaiskasvatuksen prosessitekijät liittyvät itse kasvatusprosessiin ja kasvatusvuorovaikutukseen, sillä niissä siinä painottuvat lasten ääni, ja toimintaa arvioidaan lapsilähtöisyyden ja lasten osallisuuden näkökulmasta. Sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka ovat laadunarviointimallissa erillään prosessitekijöistä, ja tällä halutaan painottaa sitä, millaista pienten lasten opettamista sisällöllisissä orientaatioissa käytetään. Samaa asiaa lähestytään vaikuttavuuden näkökulmasta vanhempien arvioimana. Mallin vaikuttavuustekijöissä ollaan kiinnostuneita lapsen ja vanhempien tyytyväisyydestä jolloin se, miten varhaiskasvatus on koettu, on arvioinnin kohteena. (Hujala ym. 2010, 9.) Laatu keskustelun ydin on kasvatusprosessissa, jota säädellään puitetekijöiden ja välillisten tekijöiden avulla. Prosessitekijät sen sijaan säätelevät tuotoksia eli vaikuttavuustekijöitä. (Hujala-Huttunen 1998, 191.) Tämä on nähtävissä myös kuviossa 3, jossa edellä esitetyt laatutekijät on jäsennetty etenemään puitetekijöistä kohti vaikuttavuustekijöitä. Näiden kaikkien osatekijöiden laatua voidaan tarkastella erikseen, mutta yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla päivähoiton laatua voidaan arvioida laajasti ja kokonaisvaltaisesti. (Hujala-Huttunen & Tauriainen 1995, 10.)

Nämä edellä mainitut tavoitelauseet on laadittu niin, että niitä voidaan tarkentaa ja soveltaa vaihteleviin käytännön tilanteisiin ja toimintamalleihin (Tauriainen 2001, 20). Tutkimuksemme tuloksiosiossa olemme soveltaneet Hujalan ja Fonsénin (2010) jäsentämää mallia siten, että olemme jäsentäneet FCCERS-R-mittarin laatukriteereitä sekä varhaiskasvatussuunnitelman laatutavoitteita laadunarviointimallin laatutekijöihin. Ajatuksena Hujala-Huttusen päivähoiton laadunarviointimallissa onkin juuri se, että kukin kunta ja myös yksiköt voivat laatia edellä mainitun laatukäsikirjan tuella omat

tarkemmat laadunarvioinnin kriteerit niille osa-alueille jotka koetaan keskeisiksi. (Tauriainen 2001, 20.)

Hujala ja Fonsén (2010, 8) ovat tutkineet suomalaista varhaiskasvatuksen laatua yli 10 vuoden ajan valtakunnallisen päivähoidon laadunarvioinnin avulla. Tutkimuksen kohteena ovat olleet perhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito, päivähoito sekä esiopetus. Varhaiskasvatuksen laadun lapsikohtaista toteutumista kuvataan 7816 kasvattajan sekä 6346 vanhemman arvioimana. Tutkimus osoittaa, että suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu on hyvää. (Hujala & Fonsén 2010, 8.) Tutkimustuloksista (Hujala & Fonsén 2010) on nähtävissä, että henkilöstö korostaa päivähoidon vahvuutena välillisiä tekijöitä, sillä vastauksissa korostuvat vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys sekä varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen. Henkilöstön arvioimana laadun vahvuuksina nousevat esille myös prosessitekijöistä lapsen hakutilanteeseen, henkilökohtaiseen huomiointiin ja kaverisuhteisiin liittyvät asiat. Vanhemmat painottavat päivähoidon laadun vahvuuksina vaikuttavuustekijöitä, ja he pitävät henkilöstöä ammattitaitoisina ja lasten kasvattamiseen sitoutuneina. Henkilöstö arvioi kehittämiskohteiksi tilojen toimivuuden, pitkäkestoisen leikin mahdollisuuden sekä sijaisiin liittyvän problematiikan. Myös vanhemmat näkivät sijaiskysymykset kehittämistä kaipaavana kohteena, samoin lapsivasun arviointiin liittyvät tekijät. Lisäksi he pitävät kehittämistä vaativana asiana lasten itsenäisten ratkaisujen ja toimintaideoiden tukemista. Lisäksi sisällölliset orientaatiot saivat tutkimuksessa matalan arvion sekä henkilöstöltä että vanhemmilta. (Hujala & Fonsén 2010, 9.)

Tutkimuksen tulokset ovat saaneet Hujalan ja Fonsénin (2010) pohtimaan, nojaako varhaiskasvatuksen pedagogiikka edelleen vahvasti määriteltyyn päivärytmiin. He tuovat esille myös, ovatko leikin merkitys ja toiminnan lapsilähtöisyys vain Vasu:n perusteissa (2005) korostettavia asioita, vai näkyvätkö ne käytännössä. Hujala ja Fonsén (2010, 10) pohtivat myös, onko sisällöllisten orientaatioiden tuominen toimintaan jäänyt lapsikohtaisuuden jalkoihin.

Ulkomailla toteutettu varhaiskasvatuksen laadunarviointi

Maailmalla on runsaasti erilaisiin tutkimustarkoituksiin ja päivähoidon laadun arvioimiseen kehitettyjä pedagogisen laadunarvioinnin mittareita. Mittareiden kehittäminen on lähtenyt liikkeelle Yhdysvalloista, ja siirtynyt vähitellen Eurooppaan. Eurooppalainen

laatatutkimus on kuitenkin painottanut yhdysvaltalaisista kokonaisvaltaisempaa näkökulmaa laadunarvioinnissa, korostaen että laadunarvioinnissa tulisi olla huomioituna kaikkien osallistujatahojen näkökulmat. Laatumittareita on käytetty myös apuna useiden laadunkehittämishankkeiden toteuttamisessa. (Hujala ym. 1999, 64; Alila 2004, 48). Hujala ym. (1998, 200-204) ovat jakaneet ulkomaiset laadunarviointimenetelmät itsearviointiin ja tutkimuskäyttöön tarkoitettuihin suppeampiin mittareihin sekä kansallisiin järjestelmätason mittareihin. Tässä tutkimuksessa käytetty FCCERS-R-mittari on tällainen itsearviointiin ja tutkimuskäyttöön kehitelty mittari, joka painottaa laadun eri ulottuvuuksia ja näkökulmia. Itsearviointiin ja tutkimuskäyttöön tarkoitettuja mittareita kuvastaa rajoittuneisuus joko tiedonkeruumenetelmien tai laadun ulottuvuuksien suhteen. Mittareiden rajoittuneisuus yksinkertaistaa kuitenkin arviointiprosessia ja helpottaa samalla mittarin käyttöä, mutta saattaa jättää joitain laatuun vaikuttavia tekijöitä arvioinnin ulkopuolelle. Tällaisten mittareiden käyttö on kuitenkin perusteltua, kun pyritään kokonaisvaltaisempaan laadunarviointiin. (Hujala ym. 1998, 202.) Järjestelmätason mittareilla pyritään saamaan laadun subjektiivista ulottuvuutta esiin, sillä tiedonkeruu kohdistuu eri toimijoihin kuten lapsiin, vanhempiin sekä henkilöstöön ja hallintoon. (Hujala ym. 1998, 65-66.)

On esitetty, että yleisimmin käytettävissä olevat laatumittarit sisältävät paljon lasten terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä näkökulmia (Zaslow, Halle, Martin, Cebreira, Calkins, Pitzer & Geyelin 2006, 596). Tämän lisäksi mittareissa tulee esille hieno- ja karkeamotoriikkaa painottavia seikkoja. Kuitenkaan varhaiskasvatuksen tutkimustiedon pohjalta tulee vain vähäisesti esille lasten terveyden ja motorisen kehityksen näyttäytyminen laadun osatekijänä. Laatumittarit painottuvat usein myös lapsen hoitoympäristön järjestämiseen liittyviin seikkoihin. Hoitoympäristölle asetetaan monia vaatimuksia, ja sen tulisi mahdollistaa esimerkiksi roolileikin, musiikin ja taiteen sisältöjen ilmentämisen lisäksi tutkiminen ja rauhallinen toiminta (Zaslow ym. 2006, 596). Kuitenkin näiden tekijöiden merkitystä laatuun on tutkittu vain vähän. Zaslow ym. (2006, 599) toteavat, että päivähoiton vaikuttavuustekijöiden arvioinnissa tulisi suunnata huomio sekä vaikutusten että ympäristön mittaamiseen. Tarvitaan enemmän tutkimustietoa siitä, mitkä tekijät ovat lapsen positiivisen sosiaalisen kehityksen kannalta tärkeitä ja perusteellisesti mitattavissa. (Zaslow ym. 2006, 599.)

Perhepäivähoidon laatua tutkineet Doherty, Lero, Goelman, Tougas ja LaGrange (2000, 102) esittävät, että laatu koostuu monien tekijöiden dynaamisesta

vuorovaikutuksesta. Näihin tekijöihin lukeutuvat muun muassa hoitajaan liittyvät seikat, kuten koulutustaso ja asenne työtä kohtaan. Lisäksi työympäristöön liittyvät tekijät, kuten palkkaus, olivat yhteydessä laatuun. Tarjolla olevan tuen saatavuus ja käyttäminen liittyivät myös laatuun. Myös alle puolitoistavuotiaiden lasten määrä vaikutti hoidon laatuun sitä heikentävästi. (Doherty 2000, 102-103). Myös Dohertyn ym. (2006, 296, 308) toteuttama tutkimus vahvisti monien laatutekijöiden dynaamisen vuorovaikutuksen merkitystä. Hoitajan kasvatustietoisuus, varhaiskasvatuksen koulutus tai muu sopiva koulutus ja tukipalveluiden käyttö, etenkin verkostoituminen muiden hoitajien kanssa näyttäytyivät laatua ennustavina tekijöinä (Doherty ym. 2006, 296, 308).

Dahlberg ym. (2007, 97) kuvailevat varhaiskasvatuksen laatua niin ikään laatutekijöiden avulla. Dahlberg ym. (2007, 97) nostavat päivähoiton laadun näkökulmasta keskeisiksi laatutekijöiksi puitetekijät, prosessitekijät sekä vaikuttavuustekijät. Puitetekijät (*structural criteria*) sisältävät hoidon järjestämiseen liittyviä tekijöitä, kuten ryhmäkoko, henkilöstön koulutustaso sekä varhaiskasvatussuunnitelman sisältöalueet. Porterin (2006, 1) mukaan laadun tarkastelussa huomioidaan usein vain puitetekijät, jotka koostuvat ryhmäkoosta, lasten ja aikuisten suhdeluvusta, ympäristötekijöistä sekä hoitajan pätevyydestä. Porter (2006, 1) nostaa esille myös prosessitekijät toisena yleisenä laatutekijänä korostaen hoitajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta (Porter 2006, 1.) Prosessitekijät (*process criteria*) viittaavat Dahlbergin ym. (2007, 97) mukaan siihen, mitä päivähoitossa tapahtuu, kuinka henkilöstö käyttäytyy ja millaista vuorovaikutus on lasten ja henkilöstön välillä. Vaikuttavuustekijöihin (*outcome criteria*) kuuluu lapsen myönteisen kehityksen lisäksi lapsen tulevaisuuteen liittyvät tekijät, kuten tuleva sosiaalinen ja ekonomisen asema. (Dahlberg ym. 2007, 97-98.)

Perhepäivähoitoympäristön laadunarviointimittari – FCCERS-R

Mittarin taustat

Perhepäivähoitoympäristö laadunarviointiin suunnattu FCCERS-R-mittari (Family Child Care Environment Rating Scale; Harms, Cryer & Clifford 2007) on uudistettu versio perhepäivähoitoon suunnatusta Family Day Care Rating Scale-mittarista

(FDCRS), jonka ensimmäinen versio on julkaistu vuonna 1989. FCCERS-R-mittaria on kehitetty alkuperäisversiostaan lapsen kehitykseen liittyvän tutkimustiedon valossa huomioiden hoitoympäristön vaikutuksen lapsen terveyteen ja kehitykseen (Harms ym. 2007,1). Lisäksi mittarin alkuperäisversion ja muiden perhepäivähoitoa koskevien laadunarviointimittarien välillä on tehty sisältöjen vertailua. Vuosia kestänyt intensiivinen mittarin käyttö eri puolilla maailmaa on niin ikään ohjannut mittarin muutostyötä, kuten myös palaute mittareiden tekijöiden kollegoilta Yhdysvalloista, Kanadasta ja Euroopasta. Palautteen avulla mittaria on kehitetty siten, että siinä pyritään huomioimaan inklusiivisuus ja kulttuurien erilaisuuden näkökulmia laadunarvioinnissa (Harms ym. 2007, 1). Lisäksi mittarissa huomioidaan se, että perhepäivähoito tarjoaa hoitomuodon eri-ikäisille lapsille, ja hoidossa olevien lasten keskinäinen ikä voi vaihdella paljon. Siksi mittari on kehitelty siten, että hoitolasten ikä voi vaihdella vauvoista 12-vuotiaisiin koululaisiin saakka, ja tämän lisäksi huomioidaan myös hoidossa olevat hoitajan omat lapset. (Harms ym. 2007, 1.)

FCCERS-R-mittari kuuluu laadunarviointimittareiden sarjaan, jota käytetään ulkomailta laajasti (Clifford 2005, 13). Laadunarviointimittareiden kokonaisuuteen kuuluvat myös päiväkotien laatua (Early Childhood Environment Rating Scale-Revised, ECERS-R), pienten lasten hoitoympäristön laatua (Infant/Toddler Environment Rating Scale-Revised, ITERS-R) ja kouluikäisen lapsen aamu- ja iltapäivätoiminnan laatua (School-Age Care Environment Rating Scale, SACERS) mittaavat mittarit. Nämä mittarit sisältävät keskenään samankaltaisen laadunarviointitavan ja pisteytyslogiikan, mutta niiden välillä laadun vaatimukset vaihtelevat eri ikäryhmän ja annettavan hoidon muodon suhteen. Samoin annettavan opetuksen ja kasvatuksen sisältö vaihtelee näiden neljän eri hoitomuodon välillä. (Harms ym. 2007, 1.)

Mittarin laatu näkemys

Mittarin laatu näkemyksen lähtökohtana on varmistaa ja turvata hoidossa olevan lapsen positiivinen kehitys. Mittarin kehittäjät (Harms ym. 2007) määrittelevät laadun keskeisiksi määritteiksi kolme tekijää: tieteellisten tutkimusten pohjalta saadut näkemykset terveyden, kehityksen ja kasvatuksen ja opetuksen merkityksestä; ammatilliset näkökulmat hyvistä käytännöistä ja perhepäivähoitoympäristön rajoitukset. Nämä näkökulmat ovat Harmsin ym. (2007) mukaan osoittautuneet tärkeiksi tekijöitä positiiv-

visen kehityksen kannalta myös pitkällä aikavälillä. (Harms ym. 2007, 1-2.) FCCERS-R-mittari tarjoaa sen kehittäjien (Harms ym. 2007) mukaan kokonaisvaltaisen, luotettavan ja pätevän mittarin perhepäivähoidon laadun arvioimiseen. (Harms ym. 2007, 1.) Mittari on kehitetty siten, että siinä on pyritty löytämään perhepäivähoidolle ominaiset piirteet. Tarkoituksena on säilyttää perhepäivähoidolle ominainen kodinomaisuus, vaikkakin sen tulee erota kotikasvatuksesta. Tarkoituksena ei siis ole edellyttää perhepäivähoitoympäristöltä samoja asioita kuin päiväkotiympäristöltä. Perhepäivähoitajan työssä hoitajan tulee kohdata eri-ikäisten hoitolastensa tarpeet, ja huomioida lisäksi lasten toisistaan poikkeava ikä- ja kehitystaso. Perhepäivähoidon tulee pystyä tarjoamaan lapselle kehityksellisesti sopivaa toimintaa sekä suotuisat tilat, välineet, toiminnot ja lapsen kasvua ja oppimista tukevaa vuorovaikutusta. (Harms ym. 2007, 1-2.)

Yli 30 vuoden käytön pohjalta tutkijat ovat osoittaneet, että kyseisiä laadunarviointimittareita voidaan käyttää luotettavasti ja kansainvälisesti eri kulttuureissa, niin Yhdysvalloissa kuin esimerkiksi Euroopassakin, mittaamaan eri hoitomuotojen laatua (Clifford 2005, 13-14). Vaikka mittarin laatukriteerit on pyritty kirjaamaan laadun kulttuuriset erot huomioiden, mittarin käyttäjän tulee kuitenkin huomioida laadun kulttuurisidonnaisuus ja havainnoitavien kohteiden erilaisuus (Harms ym. 2007, 2). Kuitenkin mittarissa esitettyjen laatukriteerien tulisi täyttyä, vaikka kriteerien ilmenemisessä voi näkyä variaatioita kulttuurisidonnaisesti (Harms ym. 2007, 2). Mittari mittaa laatua kokonaisvaltaisesti, eikä kyse ole vain laatutasojen tai -pisteiden mittaamisesta (Harms 2010, 12).

Mittarin käyttömahdollisuudet

FCCERS-R-mittari on luotu varhaiskasvatuksen hallinto- ja opetushenkilöstön laajalajalaiseen käyttöön. Mittaria voidaan käyttää sovellettuna laajasti eri tarkoituksiin: tutkimukseen, kehittämiseen, laadunhallintaan, koulutukseen, avuksi ja tueksi hoitotyöhön ja ammatilliseen kasvuun. FCCERS-R-mittari tarjoaa myös perhepäivähoitoa ohjaavalle taholle sekä lasten vanhemmille mahdollisuuden arvioida, onko perhepäivähoitajan tarjoama varhaiskasvatus riittävän laadukasta. (Harms ym. 2007, 6.)

Laadunarviointimittarin avulla voidaan sekä vahvuus- että kehittämis-kohteiden perustalle rakentaa sekä pitkä- että lyhytaikaisempia muutoksia laadun

parantamiseksi. Harms (2010, 12) toteaa, että valitettavan usein laadunarvioinnin jälkeen arvioinnissa löydettyjä kehitysmuutoksia ei kuitenkaan lähdetä systemaattisesti kehittämään. Jotta muutoksia ja pitkäaikaista suunnittelua arvioinnin pohjalta voidaan tehdä, täytyy vastaavien henkilöiden antaa tietoa arvioinnin kohteena oleville perhepäiväkodeille sekä hoitoympäristön vahvuuksista että kehittämiskohteista. Tämän työskentelyn tueksi on kehitetty toimintasuunnitelmalomake, johon voidaan kirjata kehittämiskohteet, jotka ovat jääneet alle vaaditun hyvän laatutason. Tarkoituksena on, että kehittämiskohteet kirjattaisiin suunnitelmaan mahdollisimman konkreettisesti, jotta ne voitaisiin toteuttaa. (Harms 2010, 13-14.) Osa muutoksista on mahdollista toteuttaa heti, esimerkiksi muutokset päivän rakentumisessa, ja tällaisten muutosten voidaan katsoa olevan lyhyen aikavälin kehittämiskohteita. Pitkän aikavälin kehittämiskohteita ei tulisi sivuuttaa, sillä nekin vaikuttavat laatuun. Mittarien avulla toteutetun arvioinnin avulla on Harmsin (2010, 13) mukaan mahdollista parantaa lasten ja hoitajien päivittäisiä kokemuksia varhaiskasvatusympäristössä. Mittareiden tavoitteena on täyttää lasten tarpeet turvallisen ja terveellisen ympäristön luomisessa. Lisäksi tuen antaminen, sosio-emotionaalisen kehityksen ohjaus ja oppimisen tukeminen näyttäytyvät tärkeinä tavoitteina (Harms 2010, 15).

Harms (2009, 10) tuo esille, että laadunarviointimittareita voidaan käyttää myös perhepäivähoitajien itsearvioinnissa. Itsearvioinnin kautta hoitaja voi henkilökohtaisesti tarkastella omaa työtään ja sen laatua, vaikka oman työn arviointi onkin haastava tehtävä (Harms 2009, 11). Jotta itsearvioinnista tulisi merkityksellinen ja tarkoituksenmukainen hoidon laatua edistävä prosessi, tulee kuitenkin huomioida muutamia asioita. Ensinnäkin Harms (2009) korostaa itsearvioinnin ja ulkopuolisen arvioinnin erilaisuutta. Hän tuo esille, että perhepäivähoidon ohjaajalla ja perhepäivähoidon henkilöstöllä on usein syvä tunneside työhön, ja heidän on haastavaa asettua objektiivisesti laatua arvioivaan rooliin. Ulkopuoliset havainnoijat ovat vapaampia asettumaan tähän objektiiviseen rooliin. Mikäli mittaria käytetään itsearvioinnissa, virheettömyyden takaamiseksi henkilöstön tulee perehtyä siihen huolellisesti. Tästä syystä mittarin tekijät ovat julkaisseet opaskirjan aiheeseen. (Harms 2009.)

5 TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaiset käyttömahdollisuudet kansainvälisellä FCCERS-R-mittarilla (Family Child Care Environment Rating Scale, Harms, Cryer & Clifford 2007) on perhepäivähoidon laadunarvioinnissa suomalaisessa kontekstissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) sekä Hujalan ja Fonsénin (2010) Vasupäivittämä varhaiskasvatuksen laadunarviointimalli luovat suomalaisen vertailukohtan mittarin laatunäkökulman tarkastelulle. Tässä tutkimuksessa peilataan laatukäsitysten yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tutkimuksen toisena tehtävänä on kokeilla FCCERS-R-mittaria Suomessa, ja mitata sen avulla perhepäivähoidon laadun vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

Tutkimuskysymyksiksi tarkentuivat seuraavat kysymykset:

1. Miten FCCERS-R-mittari soveltuu suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointimenetelmäksi?
  - 1.1 Millä tavoin mittarin laatukäsitys vastaa suomalaista varhaiskasvatuksen laatukäsitystä?
  - 1.2 Miten perhepäivähoitajat kokevat FCCERS-R-mittarin työnsä laadunarviointimenetelmänä?

2. Millaista on Jyväskylän perhepäivähoidon laatu FCCERS-R-mittarin kuvailemana?
  - 2.1 Millaisia vahvuuksia ja kehittämiskohteita perhepäivähoidossa on?
  - 2.2 Miten perhepäivähoitajat määrittelevät laadukkaan perhepäivähoidon?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Aineistonkeruuseen valmistautuminen

Tutkimuksen menetelmällinen osuus käynnistyi aineistonkeruun suunnittelulla. Ennen aineistonkeruuseen ryhtymistä suomensimme FCCERS-R-mittarin (Harms ym. 2007) englanninkielisen alkuperäisversion (67 sivua sekä liitteet 12 sivua), sillä mittarin päivitettyä versiota ei ole aiemmin kokeiltu Suomessa. Parrilan (2009a) Perhepäivähoidon valtakunnallisessa kehittämisseminaarissa esittelemä FCCERS-R-mittaria koskeva powerpoint-materiaali antoi raameja mittarin suomentamiselle. Mittaria edeltävä versio FDCRS (Family Day Care Rating Scale) on suomennettu ja sitä on kokeiltu käyttöön Suomessa (Alila & Parrila 2004,17, 58-61). Tässä tutkimuksessa keskityimme kuitenkin FCCERS-R-mittarin suomentamiseen itsenäisenä kokonaisuutena. Aineistonkeruuta varten perehdyimme mittarin sisältöön, käyttöön ja ohjeisiin huolellisesti, ja katsoimme mittarin käyttöön opastavan englanninkielisen DVD-tallenteen. Suomennettu FCCERS-R-mittari, Vasu:n perusteet (2005) sekä Vasupäivitetty varhaiskasvatuksen laadunarviointimalli ovat osa tämän tutkimuksen aineistoa, sillä vertasimme mittarin sisältöä ensimmäisessä tutkimusongelmassamme suomalaisen varhaiskasvatuksen laatukäsitykseen, joka tässä tutkimuksessa

muodostettiin Vasu:n perusteiden (2005) ja Vasupäivitetyn laadunarviointimallin pohjalta (Hujala & Fonsén 2010).

Tämä tutkimus toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän kaupungin kanssa vuoden 2010 aikana. Tutkimukseen valittiin yhdeksän Jyväskylän kaupungin kunnallista perhepäiväkotia systemaattisella satunnaisotannalla, jotta saataisiin mahdollisimman objektiivista ja luotettavaa tietoa laadusta. Koska perhepäivähoitajat ovat työsuhteessa kuntaan, kaupunki on työnantajana kiinnostunut siitä, miten laadukasta hoitoa perhepäivähoidossa tarjotaan. Tutkittavat perhepäiväkodit edustivat päivähoitoalueita eri puolilta kaupunkia. Satunnaisotannalla valituille perhepäiväkotien hoitajille lähetettiin kirje (liite 1), jossa perhepäiväkodeille annettiin mahdollisuus osallistua tutkimukseen. Hammersley ja Atkinson (2007) ovat todenneet, että etnografiassa aineiston pieni koko on keskeinen asia. Tästä syystä tarkoituksenamme oli saada kymmenen perhepäiväkotia tutkimuskohteeksi, ja toteuttaa tutkimuskohteiden motivointi kaupungin sisäistä tiedotusväylää hyödyntäen. Kuitenkaan tämä tiedotusväylä ei toiminut toivotulla tavalla, ja osallistumiskirjeitä lähetettiin perhepäivähoitajille useassa erässä hoitajien vastauksia odottaen. Osallistumiskirjeitä lähetettiin kaiken kaikkiaan 29 ja vastauksia saatiin yhdeksän kappaletta. Näin ollen vastausprosentiksi muodostui 31 prosenttia. Perhepäivähoitajat ilmoittivat osallistumisestaan kirjeitse, sähköpostitse sekä puhelimitse. Tolonen ja Palmu (2007, 89) mainitsevat, että etnografisen tutkijan kentälle pääsy ei aina ole helppoa. Huomasimme tämän siinä, että kaikki meihin yhteyttä ottaneet perhepäivähoitajat eivät kuitenkaan osallistuneet tutkimukseen. Syitä osallistumattomuuteen oli hoitajien mukaan muun muassa pienet hoitolapset sekä hoidossa olevat omat lapset, sairastumiset, hoitajalle sopimaton havainnointiajankohta, hoitolasten herkkäunisuus, hoitajan vähäinen työkokemus, muutto sekä ajanpuute. Yhdeksästä perhepäiväkodista kaksi perhepäiväkotia oli niin kutsuttuja kotiryhmäperhepäiväkoteja, joissa oli paikalla kaksi hoitajaa. Tämä selvisi vasta havainnointitilanteessa, joten havainnointi suoritettiin molemmissa paikoissa kuitenkin alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. FCCERS-R-mittaria voi käyttää myös tällaisissa tapauksissa (Harms ym. 2007).

On todettu, että tärkeä osa tutkimuksen tekemistä on se, että siitä ei koidu vaivaa kohderyhmälle (Lappalainen 2007, 14). Tämän vuoksi keräsimme tutkimusaineiston siten, että vain toinen meistä havainnoi yhtä perhepäiväkotia kerrallaan. Koska pilotoimme FCCERS-R-mittaria ensimmäistä kertaa suomalaisissa olosuhteissa, ajatte-

limme Lappalaista (2007) mukailleen, että yhden tutkijan läsnäolo olisi myös perhepäiväkotien kannalta miellyttävämpää (vrt. Harms ym. 2007). Mittarin tekijät (Harms ym. 2007) painottavat, että mikäli mittaria käyttää kaksi eri tutkijaa, on ennen aineistonkeruuta varmistettava, että kumpikin ymmärtää mittarin sisällöt samalla tavalla. Tutkimuksen luotettavuutta lisätäksemme pyrimme minimoimaan subjektiivisten tulkintojen määrää aineistonkeruussa pilottikokeilun avulla. Ennen virallisen aineistokeruun alkua suoritimme mittarin pilottikokeilun harkinnanvaraisesti valitussa perhepäiväkodissa. Pilottikokeilu tehtiin ensinnäkin mittarin käyttöön liittyvänä harjoituksena, ja toiseksi sen avulla testattiin, voimmeko toteuttaa aineistonkeruun yksin eli pisteyttämekö perhepäivähoitoympäristöä mittarilla samalla tavoin. Pilottihavainnointi toteutui käytännössä siten, että täytimme molemmat omat pisteytyslomakkeet havainnoinnin pohjalta, jotta pystyimme havainnoinnin jälkeen vertailemaan tekemiämme havaintoja ja saamiamme tuloksia. Mittarin käytön ohjeissa kehoitetaan keskustelemaan arvioinneista jälkikäteen arvioijaparin kanssa. Tekemämme havainnot olivat lähes yhdenmukaisia ja päädyimme siihen, että voimme toteuttaa aineistonkeruun yksin havainnoiden. Pilottikokeilu toteutettiin omana prosessinaan, joten kokeilun tulokset eivät ole mukana tämän tutkimuksen aineistossa.

Aineiston keruu FCCERS-R-mittarilla toteutettiin huhti- ja toukokuun 2010 aikana. Mittarin mukaan on suositeltavaa, että havainnot tehdään minimissään kahden tunnin jaksoissa, ja että havaintojen kerääminen toteutuu lasten aktiivisen toiminnan aikana. Havainnoimme tästä syystä perhepäiväkodeissa kahtena päivänä kolmen tunnin jaksoissa. Havainnointijaksot ajoittuivat siten, että toinen jaksoista oli aamupäivästä ennen päiväunia noin kahdeksasta yhteentoista ja toinen iltapäivästä päiväunien jälkeen noin yhdestä neljään. Aineistonkeruun aikana perhepäiväkodeissa oli paikalla kahdesta kahdeksaan lasta, kuitenkin siten, että lakisääteinen lapsiluku toteutui lain vaatimalla tavalla jokaisessa perhepäiväkodissa hoitajien määrään nähden. Lasten määrä vaihteli siksi, että tutkimuksessa joukossa oli mukana myös kotiryhmäperhepäivähoitoa antavia perhepäiväkoteja. Mittarin mukaan havainnointi voidaan toteuttaa perhepäiväkodissa, kun lapsia on paikalla vähintään puolet. Tämä toteutui, vaikka osa perhepäiväkotien hoitolapsista oli sairastunut havainnointijakson ajankohtana, ja osalla lapsista oli vapaa-päivä.

Etnografiseen tutkimukseen liittyy olennaisesti tutkimuksen eettisten näkökulmien huomiointi ja erityisesti tutkimuslupiin liittyvät seikat (Strandell 2005, 29).

Pyrimme huomioimaan nämä tutkimuslupiin liittyvät näkökulmat tässä tutkimuksessa mahdollisimman hyvin. Saimme kirjallisen tutkimusluvan Jyväskylän kaupungilta ja tutkittujen perhepäiväkotien hoitajilta. Koska tässä tutkimuksessa tutkitaan FCCERS-R-mittarilla perhepäiväkotiympäristön sekä -hoitajan tarjoaman varhaiskasvatuksen laatua, oli kirjallisen tutkimusluvan saaminen hoitajilta tärkeää. Lisäksi Jyväskylän kaupunki toimii perhepäivähoitajien työnantajana ja valvovana tahona, ja näin ollen toteuttamamme tutkimus voidaan nähdä olevan osa kaupungin toteuttamaa laadunvalvontaa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009, 5) esittää, että mikäli esimerkiksi havainnointitutkimuksen tai laajan lomaketutkimuksen aikana ei tallenneta tutkimustarkoituksia varten lasten yksilöityjä tunnistetietoja, tutkimus voidaan toteuttaa ilman vanhempien tai muun huoltajan erillistä suostumusta. Pyysimme suullisen tutkimusluvan perhepäivähoidossa havainnointipäivänä paikalla olevilta lapsilta ennen havainnoinnin alkua. Mitään perhepäiväkodin hoitolapsiin liittyvää tietoa ei tässä tutkimuksessa tule ilmi, sillä huomio kiinnittyy perhepäiväkotiympäristön laatuun, ja lapset ovat olleet tuon hoitoympäristön välillisiä toimijoita havainnointitilanteissa.

Olemme pyrkineet koko tutkimusprosessin ajan siihen, että perhepäiväkodit, perhepäivähoitajat eivätkä lapset ole tunnistettavissa tutkimusaineistosta. Koska tutkimusotos on pieni ja tutkimuksen kohteena ollut paikkakunta on tiedossa, olemme minimoineet kaikki hoitajaan tunnistettavuuteen liittyvät tiedot jättämällä kirjaamatta esimerkiksi tähän tutkimukseen osallistuneiden perhepäivähoitajien sukupuolen. Koska käytimme havainnoinnissa FCCERS-R-mittaria, perhepäivähoitajien yksittäiset sanat, teot ja tilanteet eivät tallentuneet tarkkaan muotoon sillä tavoin kuin vapaamuotoisemmassa etnografisessa tutkimuksessa. Tämä myös lisää tutkimukseen osallistuneiden anonymiteettiä, sillä kyse on mittarin täytöstä ”rasti ruutuun”-menetelmällä, ja avoimia esimerkkikohtia täyttämällä. Hoitajille suunnatun lomakkeen tunnistetiedoissa on pyritty niin ikään huomioimaan hoitajien anonymiteetti. Jatkamme luotettavuuden ja eettisyyden pohdintaa luvussa 10.

6.2 Etnografinen tutkimusote

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin havainnoimalla etnografisin menetelmin jyväskyläläisiä perhepäiväkoteja strukturoitua havainnointimittaria käyttämällä sekä

haastattelemalla tutkituissa perhepäiväkodeissa työskenteleviä perhepäivähoitajia mittarin avulla. Etnografia on laadullinen tutkimusmenetelmä (Mitchell 2007, 55), ja näin ollen FCCERS-R-mittarin avulla havainnoimalla kerätty aineisto edustaa laadullista tutkimusotetta. Tässä tutkimuksessamme lähtökohtana on mittari ja siinä esille tulevien asioiden havainnointi perhepäiväkodin toimintaympäristössä. Etnografisen tutkimuksen tarkoituksena on osallistuvan havainnoinnin keinoin ymmärtää ja kuvata analyyttisesti tutkittavaa yhteisöä ja ihmisryhmää (Metsämuuronen 2005, 207). Tässä tapauksessa keskityimme kuitenkin perhepäivähoidon toimintaympäristöön kokonaisuutena. Etnografian tulee tutustua tutkimuskohteeseen, ja opetella toimimaan sen järjestyksissä (Lappalainen 2007a, 10). Tutkijoina tutustuimme perhepäivähoitoympäristöön pilottihavainnoinnin avulla ennen varsinaista aineiston keruuta. Myös omakohtaiset kokemukset perhepäivähoidosta hoitopaikkana ovat vahvistaneet etnografista tietämystä tutkimuskohteesta.

Pole ja Morrison (2003, 3) luonnehtivat etnografialle yleisiä piirteitä. Heidän mukaansa etnografiselle tutkimukselle on yleistä keskittyä yhteen paikkaan, tapahtumaan tai asetelmaan. Tutkimuksessamme keskitymme nimenomaan perhepäivähoidon kontekstiin. Törrönen (1999, 221) toteaa, että havainnointi sopii sellaisten ongelmien tutkimiseen, joista ei etukäteen ole paljon tietoa. Näin ollen havainnointi sopii perhepäivähoidon tutkimiseen myös siitä syystä, että perhepäivähoito on vähän tutkittu varhaiskasvatuksen osa-alue. Toisena etnografisen tutkimuksen tunnuspiirteenä Pole ja Morrison (2003, 3) kuvaavat paikan, tapahtuman tai asetelman koko sosiaalisen käyttäytymisen havainnointia. Pyrimme tutkimuksessamme kiinnittämään huomiota koko perhepäiväkodin arkeen ja ympäristöön havainnoimalla mittarin mukaisesti koko perhepäiväkodin kontekstia. Perhepäiväkoteja havainnoidesamme ja mittarin pisteytyslomaketta täyttäessämme pyrimme jatkuvasti pitämään mittarin eri osiot ja sisällöt mielessämme, jotta pystyimme täyttämään lomaketta totuudenmukaisesti useiden eri arviointialueiden osalta. Esimerkiksi perushoitotilanteissa kiinnitimme huomion paitsi tiloihin ja välineisiin, myös tapahtuman kulkuun ja hoitajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Havainnoinnin etuna voidaan pitää sen avulla saatua välitöntä ja suoraa informaatiota yksilön ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä, tässä tutkimuksessa perhepäiväkodista ja perhepäivähoitajan toiminnasta. Tutkimusmenetelmänä havainnointi mahdollistaa

pääsyn tapahtumien luonnollisiin ympäristöihin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 201-203.)

Etnografista tutkimusta luonnehtii myös erilaisten tutkimusmetodien käyttäminen (Patton 2002, 306; Pole & Morrison 2003, 3). Olemme hyödyntäneet etnografisessa tutkimuksessamme metodologista triangulaatiota yhdistämällä eri aineistonkeruutapoja. Aineistotriangulaatio tarkoittaa eri tiedonkeruutapojen käyttöä samassa tutkimuksessa (Denzin & Lincoln 2000, 391; Mitchell 2007, 55). Aineiston triangulaatio toteutui tutkimuksessa siten, että hyödynsimme strukturoidun etnografisen laadunarviointimittarin lisäksi haastattelua ja perhepäivähoitajille suunnattua lomaketta aineistonkeruussa. Koska tässä tutkimuksessa on kaksi tutkijaa tekemässä samaa tutkimusta, tuo se mukanaan uusia näkökulmia tutkimukseen ja lisää sen luotettavuutta tutkijatriangulaation näkökulmasta (Hirsjärvi ym. 2008, 228).

Tutkijan läsnäolo ja osallisuus

Tutkijan voimakas läsnäolo tutkittavien elämässä tekee etnografisesta tutkimuksesta erityisen (Lappalainen 2007b, 113). Erityisesti tämä näkyy tässä tutkimuksessa siten, että perhepäivähoitoa toteutetaan hoitajan omassa kodissa ja henkilökohtaisella ”reviirillä”, ja olemme näin olleet tutkijoina osana perhepäiväkodin sosiaalista järjestystä, kuten Lappainen (2007) tuo esille. Havainnoivan tutkijan läsnäolo saattaa vaikuttaa tutkimukseen heikentämällä havainnoimalla kerätyn tiedon validiteettia ja reliabiliteettia (Gall, Gall & Borg 2007, 284). Havainnoijan läsnäolon vaikutuksesta havainnoitavan käyttäytyminen saattaa muuttua erilaiseksi, kuin mitä se tyypillisesti on. Tätä haittavaikutusta voidaan minimoida käyttämällä valmiita mittareita luonnollisissa ympäristöissä (Gall ym. 2007, 284.) Mittareita käytettäessä havainnoitavat eivät tiedä olevansa havainnoinnin kohteena, ja toimivat näin ollen luonnollisesti. Tällaiseen luonnollisen toimintaympäristön havainnointiin pyritään myös FCCERS-R-mittaria käytettäessä. Tosin tässä tapauksessa perhepäivähoitajat tiesivät perhepäiväkotinsa olevan mittauksen kohteena, mutta he eivät tieneet mittarin sisältöä. Aineistonkeruu strukturoidulla mittarilla tuottaa erilaista aineistoa, kuin strukturoimaton etnografinen aineistonkeruu. Etnografiassa on pyrkimys työskennellä ”ei-strukturoidun” aineiston kanssa. (Metsämuuronen 2005, 208). Tässä pro gradu -tutkielmassa tosin on käytetty strukturoitua havainnointimittaria aineistonkeruussa. Jos perhepäivähoidon laatua

tutkittaisiin pelkästään havainnoimalla ja kenttäpäiväkirjamerkintöjä tekemällä, olisi laadun määritelmä erittäin subjektiivinen. Havainnointiin liittyy menetelmänä myös rajoituksia, kuten Roth ja Ercikan (2009, 9) tuovat esille todetessaan, että kaikkea ei voida havainnoimalla voi saada selville, esimerkiksi teoreettisia rakenteita.

Etnografista tutkimusta tehtäessä keskeiseksi muodostuu se, kuinka näkyväksi tutkija tekee itsensä havainnointikohteessa. Osallistuuko tutkija havainnoitavaan ympäristöön vai onko hän ulkopuolinen tarkkailija? Koska etnografinen tutkimus toteutetaan ”kenttätöinä”, tutkija viettää paljon aikaa tutkimuskohteessaan niiden ihmisten parissa, joita tutkitaan. Näin ollen tutkija tyypillisesti tulee osalliseksi tutkimustilanteessa, ollen joko osallistuva tai ulkopuolinen havainnoija. (Johnson & Christensen 2007, 403-404). Tätä tutkimusta tehdessä vietimme useita tunteja perhepäiväkodissa havainnoiden toimintaympäristöä, emmekä varsinaisesti ihmisiä, kuten Johnson ja Christensen edellä totesivat. Kuitenkin koimme tulevamme osalliseksi tutkimustilannetta. Grönforsin (2007, 156) mukaan havainnoinnin asteet vaihtelevat piilohavainnoinnista totaaliseen osallistuvaan havainnointiin. Piilohavainnoinnissa tutkittavat eivät tiedä, että heitä havainnoidaan ja täydellisessä osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on ikään kuin itse tutkittavan yhteisön jäsen. Myös Angrosino (2005, 732) toteaa samaa kuin Grönfors (2007) havainnoinnin asteista, jakamalla ne osallistuvaan havainnointiin (*participant observation*), reaktiiviseen havainnointiin (*reactive observation*) ja piilohavainnointiin (*unobtrusive, nonreactive observation*). Tässä tutkimuksessa roolimme havainnoijina sijoittui näiden välimaastoon: suurimman osan havainnointiajasta pystyimme toimimaan ulkopuolisina havainnoijina, mutta joissakin tilanteissa osallistuimme hieman toimintaan toimiessamme perhepäiväkodin sosiaalisessa järjestyksessä (ks. Lappalainen 2007). Haasteen ulkopuolisena havainnoijana toimimiselle toi myös se, että perhepäiväkodeissa oli havainnoitaessa paikalla pieniä lapsia, jotka reagoivat ulkopuoliseen tutkijaan. Tavoitteenamme tutkimuksemme oli olla ulkopuolisia tarkkailijoita, mutta perhepäivähoidon kodinomaisen luonteen vuoksi objektiivinen tarkkailun täydellinen toteutuminen on lähes mahdotonta. Tällaisia osallistumistilanteita oli muun muassa perhepäiväkodissa lasten pukemistilanne, jossa perhepäivähoitaja kehotti auttamaan lapsia pukemisessa. Toisaalta osallistuminen havainnoinnin lisäksi tuo aineistonkeräykseen myös kuulo- ja näköaistien lisäksi muut aistit, joita voi myös hyödyntää asioiden tarkastelussa. (Grönfors 2007, 158.) Metsämuuronen (2005, 228) toteaaakin, että todellisissa tarkkailutilanteissa

tutkijan on usein vaikeaa olla täysin ulkopuolisena tarkkailtavassa tilanteessa. Pyrimme pitämään kuitenkin mielessämme, että havainnoijan ei tule puuttua tutkittavan yhteisön toimintaan ja tapahtumien kulkuun, vaan toimia tutkittavien ehdoilla.

6.3 Aineiston keruu FCCERS-R-mittarilla

FCCERS-R-mittarin kuvailua

Keräsimme tutkimuksemme aineiston havainnoimalla FCCERS-R-mittarin avulla perhepäiväkotiympäristöä ja haastatellen perhepäivähoitajia. Mittarin käyttö perustuu pääasiassa perhepäiväkodin toimintaympäristön ja toiminnan havainnointiin, mutta osa arvioitavista mittarin kohdista edellyttää myös keskustelua hoitajan kanssa. Mittarilla havainnoitavat perhepäivähoidon osiot ovat seuraavat: 1) tilat ja välineet, 2) perushoitokäytännöt, 3) kielenkehityksen tukeminen, 4) oppimistoiminnot, 5) vuorovaikutus, 6) päivänrakenne, 7) hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus. Nämä seitsemän pääkohtaa jakautuvat 38:an osioon (ks. liite 5). Seuraavaksi otamme lähempään tarkasteluun vuorovaikutusosion, joka jakautuu *leikkiin ja oppimistoimintojen ohjaukseen, hoitajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, sääntöihin sekä lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen*. Seuraavassa taulukossa esitellään näistä edellä mainituista osio *lasten keskinäinen vuorovaikutus*.

TAULUKKO 1. Esimerkki FCCERS-R-mittarin osiosta *lasten keskinäinen vuorovaikutus* ja mittarissa käytetyistä laatutasoista

Taso 1 (riittämätön taso)

- 1.1 Vuorovaikutusta lasten välillä ei tueta (esim. pienelle lapselle ei tarjota mahdollisuutta vuorovaikutukseen muiden lasten kanssa, lapset eivät saa valita leikkikavereitaan)
- 1.2 Lasten välistä negatiivisyytteistä vuorovaikutusta ei olla huomaavinaan, tai käsitellään epäasiallisesti
- 1.3 Lasten välinen vuorovaikutus on usein kielteisyytteistä (esim. kiusoittelua, paljon lasten välisiä konflikteja)

(jatkuu)

TAULUKKO 1. (jatkuu)

Taso 3 (minimitaso)

- 3.1 Lasten keskinäistä vuorovaikutusta tuetaan (esim. pienille lapsille tarjotaan mahdollisuus vuorovaikutukseen muiden kanssa; lapset saavat liikkua vapaasti hoitopaikassa, jolloin ryhmäytyminen ja vuorovaikutus mahdollistuvat)
- 3.2 Hoitaja lopettaa tavallisesti kielteisävytteisen lasten välisen vuorovaikutuksen, josta voi aiheutua haittaa (esim. puuttuu lasten väliseen kinasteluun)
- 3.3 Suurin osa lasten välisestä vuorovaikutuksesta on neutraalia tai positiivista (esim. leikit ovat rauhallisia)

Taso 5 (hyvä taso)

- 5.1 Hoitaja mallintaa jatkuvasti hyviä sosiaalisia taitoja lapsille (esim. on ystävällinen, empaattinen ja yhteistyökykyinen)
- 5.2 Hoitaja mahdollistaa myönteisten kaverisuhteiden syntymisen (esim. mahdollistaa kaikenikäisten lasten osallistumisen vuorovaikutukseen)

Taso 7 (erinomainen taso)

- 7.1 Hoitaja korostaa esimerkein myönteisen vuorovaikutuksen vaikutuksia (esim. antaa myönteistä palautetta isommalle lapselle tämän hoivatessa pienempää)
- 7.2 Hoitaja tarjoaa mahdollisuuksia tarkoituksenmukaisiin toimintoihin, jotka tarjoavat lapsille kokemuksia yhdessä työskentelemisestä ja leikkimisestä (esim. opettaa lapsia siivoamaan yhdessä, rohkaisee isompia lapsia lukemaan pienemmille)

Mittarin 38 osiota jakautuu Harmsin (ym.) mukaan 460 laatukriteeriin, jotka pisteytetään 7-portaisella asteikolla. Seuraavassa taulukossa kuvataan, mitä nämä tasot tarkoittavat laadun kannalta. Mittarissa ei ole nimetty välitasoja 2,4 ja 6, jotka olemme kuitenkin nimenneet selventääksemme laatutasojen tarkoituksia alla olevan taulukon mukaisesti.

TAULUKKO 2. FCCERS-R-mittarin pisteytyksen laatutasot

Taso 1	Taso 2	Taso 3	Taso 4	Taso 5	Taso 6	Taso 7
Riittämätön	<i>Välttävä</i>	Minimi	<i>Tyydyttävä</i>	Hyvä	<i>Kiitettävä</i>	Erinomainen

Mittariin kuuluu pisteytyslista (liite 4), johon kaikki havainnot, tarkennukset ja lisähuomiot kirjataan. Pisteytettäessä perhepäiväkoti jää riittämättömälle tasolle 1, mikäli kriteerit täyttyvät. Tällä tasolla kriteerit on ilmaistu käänteisesti, eli edetäkseen tasolle 2 ja ylöspäin, pisteytyslomakkeeseen tulee tulla tasolle 1 vastaukseksi ”ei”. Välitaso 2 annetaan silloin, kun mikään kohdan 1 kuvauksista ei pidä paikkaansa ja puolet tai enemmän kohdan 3 sisältämistä asioista toteutuu. Tasot 3 ja 5 edellyttävät kaikkien niiden sisältämien kuvausten täyttymistä, samoin kuin sitä parempien arviointien saaminen. Välitason 4 ja 6 annetaan silloin, kun kaikki alemman arvion kohdat ja puolet tai enemmän seuraavan ylemmän kohdan kuvauksista toteutuvat. Taso 7 annetaan ainoastaan silloin, kun kaikki kohtien 5 ja 7 sisältävät asiat toteutuvat. Lisäksi lähes kaikissa kohdissa pyydetään tutkijaa kirjaamaan havainnoituja esimerkkejä ylös, jotka täsmentävät havaittuja asioita. Mittarin osiot pisteytetään systemaattisesti (ks. liite 4), Käytännössä kriteerit toistuvat samankaltaisina mittarin yksittäisissä osioissa. (ks. taulukko 1) Esimerkiksi kohdissa (1.1, 3.1, 5.1 sekä 7.1) on kyse samasta sisältöalueesta, jonka laatutaso paranee mentäessä kohti erinomaista tasoa.

Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta ja pysyvyyttä, ja validiteetilla viitataan mittarin pätevyyttä mitata mittauksen kohteena olevaa ilmiötä (Johnson & Christensen 2008, 143-144; Hirsjärvi ym. 2008, 226). FCCERS-R-mittarin reliabiliteetti ja validiteetti on todettu hyväksi aiemmissa tutkimuksissa (Harms ym. 2007, 5), ja näin ollen FCCERS-R-mittaria voidaan Harmsin ym. (2007, 5-6) mukaan käyttää luotettavasti. Mittarin sisältö on todettu suhteellisen pysyväksi, mittari on sisällöltään yhteneväinen koko mittarissa Cronbachin alfan arvon ollessa mittarissa 0.90 (Harms ym. 2007, 5).

Havainnointi mittarilla

Havainnoinnin alkaessa kertasimme tutkimuksemme pääkohdat, ja annoimme hoitajille mahdollisuuden kysyä tutkimukseen liittyvistä asioista. Olimme antaneet hoitajille mahdollisuuden kysyä tutkimuksesta lisätietoa myös osallistumisensa yhteydessä (liite 1). Näin ollen hoitaja oli saanut jo aiemmin tietoa tutkimuksemme taustoista. Täytimme hoitajaa haastatellen mittarin esitietolomakkeen, joka sisälsi muun muassa ryhmässä olevien lasten määrän, ikäryhmän ja erityislasten määrän. Kun esitietolomake oli täytetty, pyysimme hoitajaa näyttämään, mitkä tilat perhepäiväkodissa olivat käytettävissä

lasten hoitoon. Tämän jälkeen asetuiimme havainnoinnin kannalta strategisesti valittuun paikkaan, josta näkisimme mahdollisimman moneen paikkaan, ja jossa aiheuttaisimme mahdollisimman vähän häiriötä perhepäiväkodin toimintaan. Havainnointipaikka saattoi vaihdella jatkuvasti riippuen siitä mitä mittarin osiota havainnoimme. Jotta arviointi mahdollistui, meidän oli kuljettava lasten ja hoitajan mukana, mutta vältettävä kuitenkin sekaantumasta tai keskeyttämästä toimintaa omilla kysymyksillä tai kommentteilla (ks. Harms ym. 2007).

Aloitimme arvioinnin helpoimmin havaittavista osioista, kuten tiloista ja välineistä. Samalla pidimme jatkuvasti mielessämme muiden havainnoitavien osioiden kohtia, jotta pystyimme kohdistamaan havaintomme useaan mittarissa vaadittavaan osioon samanaikaisesti. Huomioimme myös, että osaa toiminnoista oli mahdollista arvioida ainoastaan tiettyyn aikaan päivästä, tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi ruokailu- ja päivälepotilanteet. Päivälepotilanteet jäivät meiltä usein varsinaisen havainnoinnin ulkopuolelle havainnointiajankohdasta johtuen. Kysyimme kuitenkin perhepäivähoitajilta päiväunitilanteisiin liittyvistä tilanteista, tutustuimme päivälepoon liittyviin tiloihin, ja täytimme niihin liittyvät kohdat hoitajan kanssa käydyn keskustelun pohjalta, kuten mittarissa ohjeistetaan (Harms ym. 2007). Arviointiprosessin aikana kirjasimme ylös havainnointilomakkeeseen asioita, joista meidän tulisi saada lisätietoa hoitajalta. Näihin asioihin palasimme myöhemmin haastattelutilanteessa. Aineiston kerääminen tapahtui perhepäiväkodin arkea havainnoimalla sekä ryhmän sisätiloissa että ulkona. Ulkona havainnointi keskittyi ulkoleikkialueeseen ja -välineisiin, turvallisuuteen sekä vuorovaikutukseen ja kielenkehityksen tukemiseen, kun taas sisätiloissa havaintoja pystyi tekemään edellä mainittujen lisäksi tiloista ja välineistä, perushoitokäytännöistä, oppimistoiminnoista sekä päivän rakentumisesta. Hoitajan ammatillisuudesta ja kasvatuskumppanuudesta havaintoja tehtiin sekä sisä- että ulko-tiloissa, ja tässä osiossa haastattelu erityisesti tuki tehtyjä havaintoja.

Täytimme pisteytyslomaketta havaituilla tilanteilla, ja kirjoitimme siihen tarvittavat lisäkommentit. Harmsin ym. (2007) mukaan tulokset tulee merkitä pisteytyslomakkeeseen arviointitilanteen aikana, eikä arviointia saa perustaa muistin varaan sekä annettavien arviointipistemäärien tulee perustua mahdollisimman tarkasti eri kohteiden kuvauksiin. Jokaisessa perhepäiväkodissa käytimme puhdasta arviointilomaketta. Kirjasimme tulokset ohjeiden mukaan havainnointipaikassa ollessamme, ja

ainoastaan lisähuomautuksia ja tutkimuspäiväkirjaa saatoimme jatkaa vielä kotona havainnointihetken jälkeenkin.

Haastattelu osana mittarin käyttöä

Mittarin käyttöön kuuluu havainnoinnin lisäksi lyhyt perhepäivähoitajan haastattelu. Hirsjärven ja Hurmeen (2008) mielestä haastattelun käsite ei ole tiukka, sillä on olemassa monia tapoja ymmärtää ja toteuttaa haastattelua. Tutkimusmenetelmänä haastattelu on päämääränhakuista keskustelua, jota ohjaa tavallisesti haastattelija. (Hirsjärvi & Hurme 2008.) Haastattelun avulla selvitimme asioita, joita on vaikea tai lähes mahdoton saada selville pelkän havainnoinnin avulla. Haastattelut toimivat ennen kaikkea havainnointiaineiston tukena ja täydentäjänä. Haastattelutuokioiden pituus ja muoto vaihtelivat hyvin paljon eri hoitajien välillä. Myös haastattelun olemus vaihteli varsinaisesta haastattelutuokiosta keskustelunomaiseen haastatteluun. Etnografisessa tutkimuksessa Polen ja Morrisonin (2003, 33) mukaan on huomioitava haastattelijan suhde haastateltavaan, sillä se saattaa vaikuttaa siihen, kuinka haastattelu sujuu ja mitä haastattelussa saadaan selville. Koska osa tutkituista perhepäivähoitajista oli hyvin puheliaita, havainnointiaineisto täydentyi haastattelun osalta luontevasti havainnoinnin ohessa. Puhelioiden perhepäivähoitajien puheesta oli mahdollista poimia vastaukset osiin haastattelussa haettuihin kysymyksiin. Pyrimme luomaan haastattelutilanteista mahdollisimman luontevia tilanteita, joissa hoitajan olisi helppoa olla ja kertoa aiheista, joista tietoa kartoitimme. Haastatteluissa, joissa haastateltavalla on mahdollisuus vastata kysymyksiin omin sanoin, haastateltava voi tuoda vapaasti esille omia ajatuksiaan. Vastausvaihtoehdot eivät ole valmiiksi asetettuja vaan haastateltavalla on mahdollisuus vastata, mitä itse haluaa ja tällöin vastauskin on totuudenmukaisempi. (Hirsjärvi & Hurme, 2008.)

Lomakeaineisto osana tutkimusta

Koska FCCERS-R-mittarin päivitettyä versiota ei ole kokeiltu aiemmin suomalaisessa perhepäivähoidossa, keräsimme hoitajilta palautetta tutkimuksen toteutuksesta lomakkeella (liite 2). Lomake koostui neljästä avoimesta kysymyksestä. Koska suomalaisessa varhaiskasvatuksessa korostetaan inklusiivisuutta, halusimme lomakkeen avulla saada

hoitajien äänen kuuluviin kysymällä havainnointitilanteelle kehittämisehdotuksia perhepäivähoitajalähtöisempään suuntaan. Hoitajia myös pyydettiin kuvailemaan, millaista laadukas perhepäivähoito on heidän mielestään. Koska lomakkeen kysymyksiin vastaaminen vaati aikaa ja huolellista asiaan paneutumista, jätimme lomakkeet hoitajien täytettäväksi havainnointijaksojen päätyttyä. Jätimme hoitajalle myös postimerkillä varustetun kirjekuoren, jonka avulla hoitajaa pyydettiin palauttamaan lomake. Lomakkeita palautettiin kahdeksan kappaletta, joten yksi hoitaja jätti lomakkeen palauttamatta.

6.4 Aineiston analyysi

Analyysin yhteenveto

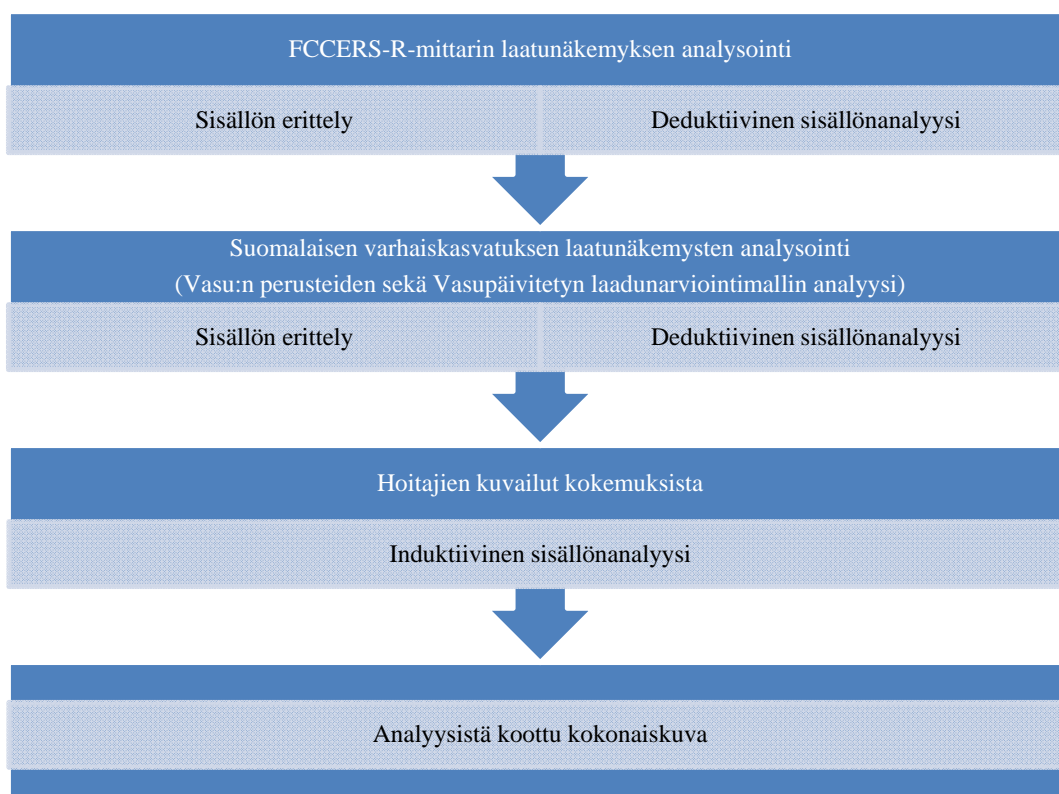
Tämän tutkimuksen analyysi on toteutettu neljässä eri vaiheessa. Ensimmäiseksi olemme analysoineet mittarin laatukäsityksen ja suomalaisen laatukäsityksen yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia deduktiivisella sisällönanalyysillä. Toiseksi olemme analysoineet aineistolähtöisen sisällönanalyysin sekä induktiivisen päättelyn keinoin sitä, millä tavoin perhepäivähoitajat kokivat FCCERS-R-mittarin työnsä laadunarviointimenetelmänä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa etsitään tekstistä merkityksiä, ja Tuomen ja Sarajärven (2009, 105) mukaan on mielekästä puhua sisällönanalyysistä kahdessa eri merkityksessä: sisällönanalyysistä ja sisällön erittelystä. Tässä tutkimuksessa toteuttamamme analyysi yhdistelee sekä sisällönanalyysin että sisällön erittelyn analyysimuotoja (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 106). Olemme analysoineet FCCERS-R-mittarilla kerätyn aineiston mittarin ohjeiden mukaan, ja näin saaneet selville Jyväskylän perhepäivähoidon laadun vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Neljänneksi olemme analysoineet perhepäivähoitajien määritelmiä laadukkaasta perhepäivähoidosta aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Analyysi mittarin soveltuvuudesta suomalaiseen perhepäivähoitoon

Tässä tutkimuksessa tarkoituksenamme oli selvittää, miten FCCERS-R-mittari soveltuu suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointimenetelmäksi. Vastataksemme tähän kysymykseen etenimme kehittelemämme kolmivaiheisen analyysirungon mukaisesti

(ks. kuvio 4). Pyrimme hahmottamaan tutkimuksen aineiston kokonaisuutena edellä mainitun tutkimusongelmamme näkökulmasta (ks. Alasuutari 1999, 38) eli siitä, kuinka mittarin laatukäsitys vastaa suomalaisen varhaiskasvatuksen laatukäsitystä. Tähän kysymykseen vastataksemme kartoitimme mittarin laatukriteerien ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laatutavoitteiden yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia deduktiivisen päättelyn avulla. Mittarin laatu näkemystä peilattiin suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu näkemukseen, eli tässä tutkimuksessa sitä verrattiin suomalaista varhaiskasvatusta ohjaavaan asiakirjaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005), ja suomalaista varhaiskasvatusta jäsentävään varhaiskasvatuksen laadunarviointimalliin (Hujala & Fonsén 2010). Hujala ja Fonsén (2010) ovat päivittäneet varhaiskasvatuksen laadunarviointimallin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) pohjalta, mutta huomioimme tästä huolimatta myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjan (2005) tulosten jäsentämisessä. Tällä tavoin pyrimme syventämään vasupäivitettyä laadunarviointimallia tarkemmin Vasu:n perusteiden pohjalta, esimerkiksi selventämällä mitä laatutavoitteita laadunarviointimallissa esitetyt sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka sisältävät tarkemmin.

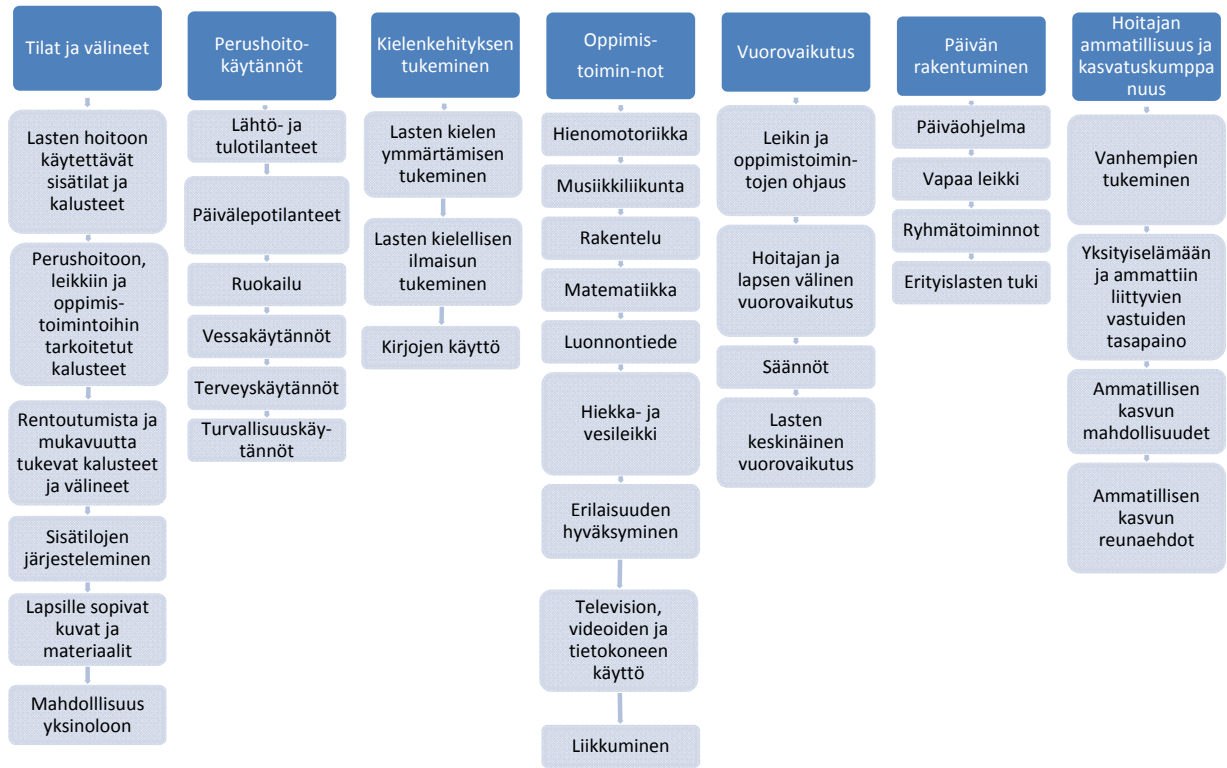

KUVIO 4. Analyysin eteneminen ensimmäisessä tutkimusongelmassa

Laadullisessa analyysissä tutkija päättää aineistoa tutkittuaan, mitä tutkii ja käy läpi aineiston erottaen ja merkiten ne asiat, jotka sisältyvät tutkijan kiinnostukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Käytimme analysoinnin apuna tietokoneen kirjoitusohjelmaa jäsentävänä ja luokittelua helpottavana työkaluna, jota käyttämällä kehitimme edelleen luokittelujärjestelmiä. Näin aineiston hallinta helpottui ja toimintatapa selkeytti tutkimuksemme analyysiprosessia (ks. Rantala 2007, 108-109).

Mittarin laatukäsityksen analyysi

FCCERS-R-mittarin laatukäsityksen analyysissä mittarin sisältöä pelkistettiin. Käsitteiden muodostamisessa ja aineiston luokittelussa analysointia ohjaavina käsitteinä oli mittarin seitsemän osiota. Mittarin analyysi toteutettiin sisällön erittelyn keinoin. Pietilän (1973, 94) mukaan sisällön erittelyssä tarkastellaan joko suoraan tai epäsuorasti dokumenteista nousevia käsitteitä. Tässä tapauksessa käsitteinä toimivat mittarin seitsemän peruskäsitettä eli tilat ja välineet, perushoitokäytännöt, kielen kehityksen tukeminen, oppimistoiminnot, vuorovaikutus, päivän rakentuminen sekä hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus. Näiden edellä mainittujen käsitteiden alle aineistoa alettiin luokitella. Kirjoitimme ylös nämä seitsemän käsitettä eli mittarin osiota ja jokaisen osion alle luokittelimme mittarin sisältämät 38 alaosiota (ks. kuvio 5). Esimerkiksi tilat ja välineet osion alle luokiteltiin seuraavat osiot: lasten hoitoon käytettävät sisätilat ja kalusteet; perushoitoon, leikkiin ja oppimistoimintoihin tarkoitetut kalusteet; rentoutumista ja mukavuutta tuovat kalusteet ja välineet, sisätilojen järjesteleminen, lapsille sopivat kuvat ja materiaalit sekä mahdollisuus yksinoloon. Pelkistetyistä laatukäsityksistä muodostui seuraavanlainen analyysirunko (kuvio 5).

KUVIO 5. FCCERS-R-mittarin laatukäsityksen pelkistetty analysirunko

Analyysi tehtiin laatukriteerien pohjalta, jotka on ilmaistu FCCERS-R-mittarissa selkeästi kohta kohdalta. Jotta laatukriteereissä ilmenevää mittarin laatu näkemystä voitaisiin luotettavasti arvioida, olemme tulososiossa analyysin pohjalta avanneet mittarin yksittäisiä kriteerejä nähtäville (ks. luvut 8 ja 9). Olemme myös kuvanneet esimerkin avulla (luku 6.3.1) mittarin laatukriteereitä vuorovaikutusosioon (pääkategoria) kuuluvasta lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta (alakategoria). Olemme myös analysoineet deduktiivisella sisällönanalyysillä tarkemmin esiteltyjen 38 osion sisällöt, eli laatukriteerit, joista olemme muodostaneet alkioita, joista on nähtävillä esimerkki taulukosta 3. Pietilä (1973, 94) määrittelee alkion tarkoittavan kaikkea sisällöstä nousevia sanoja tai lauseita, jotka ilmaisevat samaa ilmiötä tai asiaa.

TAULUKKO 3. Esimerkki mittarin laatukriteerien analysoinnista

Pääkategoria	Alakategoria	Esimerkki laatu- kriteeristä	Esimerkki mittarin laatukriteereistä nousseesta alkiosta
Vuorovaikutus	Lasten keskinäinen vuorovaikutus	”Hoitaja tarjoaa mahdollisuuksia tarkoituksenmukaisiin aktiviteetteihin, jotka tar- joavat lapsille kokemuksia yhdessä työskentelemisestä ja leikkimisestä (esim. opettaa lapsia siivoamaan yhdessä, rohkaisee isompia lapsia lukemaan pienem- mille)”	Lapsen osallisuus Lapsen ikä- ja kehitystason huomiointi toiminnassa Myönteiset vuorovaikutus- taidot

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatu- ja sisältöanalyysi

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) analyysimenetelmänä tässä tutkimusongelmassa käytettiin aineistolähtöistä analyysiä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 95) ja lähtökohtana induktiivista päättelyä. Suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu- ja sisältöanalyysin prosessi alkoi Vasu:n perusteiden (2005) sisällön avoimella lukemisella. Analyysiprosessissa pyrimme löytämään jäsennyksien induktiivisen päättelyn keinoin syventämällä Vasu:n perusteiden (2005) sisällön merkityksiä pelkistämisen, ryhmittelyn sekä abstrahoinnin keinoin. Pelkistämällä pyrittiin jäsentämään Vasu:n perusteiden (2005) sisältö pienempiin yläluokkiin (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 112). Sisällön luokittelun runkona toimi FCCERS-R-mittarin 38:n osiota, jotka pohjautuivat seitsemään mittarin peruskäsitteeseen (osio), esimerkiksi tiloihin ja välineisiin. Luokittelun runko muodostui mittarin osioista, jotta analyysin avulla mittarin ja Vasu:n perusteiden (2005) yhteneväisyyksien ja eroavaisuuksien löytäminen mahdollistui. Tämän luokittelun pohjalta nostimme esille tärkeitä käsitteitä suomalaisen varhaiskasvatuksen laadusta. Näiden pelkistettyjen käsitteiden ja sisältöjen avulla pyrimme hahmottamaan Vasu:n perusteista heijastuvaa kokonaiskuvaa sen esille tuomien laatu- ja sisältöanalyysien pohjalta.

Pelkistettyämme eli redusoituamme Vasu:n perusteissa ilmenneitä käsitteitä, aloimme tarkastella Vasun perusteita näiden edellä mainittujen käsitteiden pohjalta yhtenäisten laatu näkemysten löytymiseksi. Analyysiprosessissa lähestyimme Vasu:n perusteiden tekstiä aina tietyn käsitteen kautta, ja etsimme Vasu:n perusteista lauseita, joissa käsitteet ilmenivät. Esimerkiksi lähestyimme Vasu:n perusteita, joissa puhuttiin tiloihin ja välineisiin liittyvistä käsitteistä poimimalla ne kyseisen käsitteen alle. Tällä tavoin menettelimme jokaisen käsitteen kanssa, ja haimme analyysiprosessin avulla vastausta siihen, mitkä mittarin osiot ilmenevät myös Vasu:n perusteissa. Jokaisen pääkategorian alle lukeutui Vasu:n perusteista useita tekstipätkiä, joista esittelemme alla olevassa taulukossa yhden (kyseisessä esimerkissä on nähtävillä vain yksi tekstipätkä, vaikka kyseisen kategorian alle lukeutui kaikki Vasussa mainitut tiloja ja välineitä koskevat sisällöt).

TAULUKKO 4. FCCERS-R-mittarin ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) yhteneväisyyksien analyysirunko

Pääkategoria FCCERS-R- mittarin mu- kaan	Alakategoria Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2005)	Esimerkki Vasu:n teksti- sisällöstä	Esimerkki Vasussa ilmenneestä alkiosta
Lasten hoitoon käytettävät tilat ja välineet	Varhaiskasvatusympäristö	”Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähi- ympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyyk- kiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet” ”Välineiden tulee olla moni- puolisia ja muunneltavia ja niitä tulee olla riittävästi”	Materiaalit ja välineet Tilat ja ympä- ristö

Analysoimme mittarin ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu käsitteitä osittain deduktiivisesti ja osittain mittarin peruskäsitteiden (osioiden) ohjaamina. Prosessi jatkui analyysia täydentävästä näkökulmasta. Analysoituamme Vasu:n perusteita mittarin

koko sisällön (osa-alueet, alaosiot ja yksittäiset kriteerit) ja suomalaisen varhaiskasvatuksen yhteneväisyyksien näkökulmasta, aloimme tarkastella Vasua systemaattisesti eri lähtökohdasta. Etsimme Vasu:n perusteiden ominaispiirteitä eli tekstikohtia, jotka olivat Vasu:n perusteille ominaisia ja joita ei mittarissa ilmennyt. Nämä eroavaisuudet, jotka esiintyivät mittarissa mutta eivät Vasussa, olivat nähtävissä siitä, että kirjaamamme mittarin laatukriteeri ei ollut saanut Vasulta lainkaan täydennystä. Näin saimme selville, mitkä laatuvaatimukset ovat sellaisia, jotka on mainittu Vasu:n perusteissa, mutta ei mittarissa.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen Vasupäivitetyn laadunarviointimallin analyysi

Suomalaisen varhaiskasvatuksen laadunarviointimallin sisällönanalyyseissä edettiin siten, että muodostettiin kuvio Hujalan ja Fonsénin (2010) laadunarviointimallin jäsenyyksen pohjalle. Laadunarviointimallia on käyty läpi tarkemmin tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehityksessä (ks. luku 4). Kuvioon 6 poimittiin mittarissa ja Vasu:n perusteissa ilmenneet yhteneväiset laatuksitykset, jotka muodostuivat mittarin ja Vasu:n perusteiden sisällöllisten analyysien pohjalta. Poimimme analyysissä ilmenneet yhteneväiset pääkategoriat laadunarviointimallin laatutekijöihin, jotka ovat puitetekijät, välilliset tekijät, prosessitekijät, vaikuttavuustekijät sekä sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka. Olemme jaotelleet pääkategoriat laatutekijöihin siten, että puitetekijöihin lukeutuivat asiat, jotka ovat toiminnan fyysisiä ja psyykkisiä edellytyksiä, esimerkiksi tilat ja välineet. Välilliset tekijät säätelevät laatua paitsi toiminnallisesti, myös henkilöstön osaamisen näkökulmasta. Tämän vuoksi olemme liittäneet tähän laatutekijään hoitajan ammatillisuuden ja kasvatuskumppanuuden. Prosessitekijät liittyvät kasvatusprosessiin ja kasvatuksen vuorovaikutukseen. Tähän laatutekijään jäsensimme esimerkiksi vuorovaikutuksen osion. Sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka -laatutekijässä ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka pieniä lapsia opetetaan sisällöllisten orientaatioiden näkökulmasta. Tähän laatutekijään lukeutui mittarista muun muassa kielenkehityksen tukeminen ja mittarissa ilmenevät oppimistoiminnot. Kuviossa 6 on myös nähtävillä esteettinen ja eettinen orientaatio, joita ei sellaisenaan mittarissa mainita, mutta tulevat mittarin sisällössä kuitenkin ilmi. Hujalan ja Fonsénin (2010) laadunarviointimallissa vaikuttavuustekijöihin lukeutuvat lapsen myönteiset kokemukset, lapsen kehitys ja oppiminen sekä asiakastyytyväisyys. Näistä

tekijöistä mittarin laatunäkemykseen mittarin tekijöiden mukaan lukeutuvat lapsen myönteisten kokemusten sekä suotuisan kehityksen sekä oppimisen turvaaminen. Myös asiakastyytyväisyyden mittaaminen otetaan mittarin laatunäkökulmassa huomioon, esimerkiksi mittarissa vanhempien tukemiseen kuuluu hoidon vuosittainen arviointi. Tämän jäsenyyksen avulla pyrittiin muodostamaan käsitys siitä, kuinka suomalaisen varhaiskasvatuksen laatunäkemys vastaa mittarin laatukäsitystä yhtenäisen laatukäsityksen näkökulmasta. Erilliset laatutekijät, jotka tulivat esille sisällönanalyysissä, mutta jotka eivät tule ilmi sekä mittarissa että Vasu:n perusteissa (2005), koostettiin omaksi kuviokseen (kuvio 7).

Jaoinne myös ne mittarin osiot laadunarviointimallin jäsenyykseen, jotka eivät kuuluneet kuvioon 7, tutkimuksen kokoavaa tarkastelua silmällä pitäen (luku 10). Tällaiset osiot olivat hiekka- ja vesileikki, rakentelu sekä television, videoiden ja tietokoneen käyttö. Jaottelimme hiekka- ja vesileikin sisällöllisiin orientaatioihin ja oppimisen pedagogiikkaan kuuluviksi, sillä mittarin laatunäkemyksen mukaan ne kuuluvat tuohon laatutekijään. Suomalaisesta laatunäkemyksestä tarkasteltuna asia ei kuitenkaan näyttäytyä aivan samanlaisena, sillä sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka ovat syvällisempiä ilmiöitä, kuin yksittäiset leikit ja menetelmät. Rakentelu sekä television, videoiden ja tietokoneen käyttö ovat niin ikään jaoteltu sisällöllisiin orientaatioihin ja oppimisen pedagogiikkaan mittarin laatunäkökulmasta tarkasteltuna.

Perhepäivähoitajien kokemukset havainnoinnista

Fenomenologis-hermeneuttinen metodi on ollut ohjaavana metodina palautelomakkeen tulkinnan ja analyysin suhteen. Fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia, jotka käsitellään ”laajasti ihmisen kokemuksellisenä suhteena omaan todellisuuteensa” (Laine 2007, 29). Kokemus muotoutuu merkityksistä, ja nuo merkitykset ovat Laineen (2007, 29) mukaan tutkimuksen varsinainen kohde. Aineistolähtöisessä analyysissä aineiston hankinta on vapaata suhteessa teoriaosan jo tiedettyyn tietoon tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98). Aloitimme analyysiprosessin lukemalla avoimesti lomakeaineistoa löytääksemme alustavan hahmotelman aineiston jäsentämiseen. Analyysiprosessi jatkui palautelomakkeiden systemaattisella läpikäynnillä, jonka jälkeen siirsimme hoitajien käsin kirjoittamat lomakevastaukset tietokoneelle. Etenimme induktiivisen sisällönanalyysin keinoin pelkistämällä ja teemoittelemalla

vastauksia kysymysten mukaisessa järjestyksessä. Hoitajien vastaukset tiivistyivät keskeisiksi teemoiksi tutkimusongelmamme mukaisesti. Näin pystyimme laskemaan, kuinka monta kertaa hoitajat toivat esille teemoihin liittyviä sisältöjä. Ilmaisimme hoitajien esille tuomat teemat lukumäärien avulla tulososiossa.

FCCERS-R-mittarin analyysi etnografisin menetelmin

Tässä tutkimuksessa FCCERS-R-mittarilla kerättyä tutkimusaineistoa on tiivistetty osittain määrällisesti keskiarvoja ja vaihteluvälejä käyttämällä. Tässä tutkimuksessa mittarin laatukäsitys ja soveltuvuus Suomeen on analysoitu laadullisesti. Pääpaino tutkimuksemme analyysissä lepää siis laadullisessa tutkimuksessa. FCCERS-R-mittarin analyysi alkoi siitä, että siirsimme mittarin avulla kerätyt pisteytystiedot pisteytyslomakkeista tietokoneelle Excel-taulukoon. Kirjasimme taulukkoon mittarin sisällön etenemisen mukaisesti kunkin perhepäiväkodin saamat osa-alueiden pisteet (7 kohtaa), alaosioiden pisteet (38 kohtaa) ja yksittäisten kriteerien pisteet (460 kohtaa). Tämän pisteytyksen perusteella laskimme perhepäiväkodeille laatutasot pisteyttämällä laatu-kriteerit. Mittarissa on nimetty edellä esitellyt laatutasot 1, 3, 5 ja 7, mutta ei niin sanottuja välitasoja 2, 4 ja 6. Koska välitasoja ei ole nimetty, nimesimme ne siten, että taso kaksi on välttävä taso, neljä on tyydyttävä taso ja kuusi on kiitettävä taso. Pisteiden analyysissä edettiin riittämättömältä tasolta (taso 1) kohti erinomaista tasoa (taso 7). (Liite 4).

Joissakin mittarin osiossa on mahdollista jättää kriteeri pisteyttämättä, ja näistä kohdista käytämme nimitystä ”ei pisteytystä” (EP). Tämä kohta on käytössä joissakin mittarin yksittäisissä kriteereissä, kuten esimerkiksi lasten hoitoon käytettävissä sisätiloissa ja kalusteissa, jossa mainitaan, että hoitoon käytettävien ”tilojen tulee olla helppokulkuisia kaikille lapsille ja aikuisille: hoidossa olevat vammaiset lapset tulee olla huomioitu (esimerkiksi kulku pyörätuolilla mahdollistettu tiloissa)”. Mikäli perhepäiväkodissa ei ole hoidossa vammaista lasta, kohtaa ei tarvitse eikä edes voi pisteyttää. Havainnoinnissa otetaan huomioon vain tätä hetkeä koskettavat olosuhteet eikä ennakoida tulevaa. Pisteyttämättä voidaan jättää myös kokonainen osa-alue, kuten esimerkiksi erityislasten tuki.

Analyysin tarkoituksena oli saada selville, mitkä mittarin osiot olivat vahvuuksia ja mitkä kehittämiskohteita. Tämän saimme selville siten, että laskimme

kaikkien perhepäiväkotien laatutasoista keskiarvot. Vahvuuksiksi määräytyivät ne mittarin osiot, jotka saavuttivat vähintään hyvän laatutason (taso 5), lisäksi kiitettävä taso (taso 6) ja erinomainen laatutaso (taso 7) lukeutuivat perhepäivähoidon laadun vahvuuksiksi. Kehittämiskohteiksi lukeutuivat ne mittarin osiot, jotka jäivät alle tämän hyvän tason (taso 5), eli tyydyttävä taso (taso 4), minimitaso (taso 3), välttävä taso (taso 2) ja riittämätön taso (taso 1). Käytämme nimeämiämme välitasoja myös tulososiossa.

Tulososiossa käymme vahvuuksia esitellessämme tulokset läpi kokonaiskeskiarvojen tarkastelun perusteella. Esittelemme perhepäivähoitajien saavuttaman laatutason mittarin laatukriteereiden avulla siten, että jos perhepäivähoitajat jäivät välitasoille, joita ei mittarissa ole esitelty, olemme tällöin esitelleet alemman saavutetun laatutason kriteerit. Esimerkiksi jos perhepäiväkodit ovat saavuttaneet välitason kuusi, jota ei ole mittarissa kriteerien avulla ole konkreettisesti esitelty, olemme auki kirjoittaneet laatutason viisi laatukriteerit, siksi että ne ovat täyttyneet kokonaiskeskiarvon mukaan tarkasteltuna. FCCERS-R-mittarin laatukriteerit on esitelty tulososiossa yksityiskohtaisesti, jotta tutkimuksesta saatavia tuloksia voitaisiin peilata avoimesti laatukriteereihin. Tällä tavoin voidaan arvioida mittarin pätevyyttä ja soveltuvuutta suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointimenetelmänä. Tuloksissa kehittämiskohteita esiteltäessä olemme tarkastelleet tuloksia myös kokonaiskeskiarvon mukaisesti, siten että olemme esitelleet ne mittarin laatukriteerit, jotka perhepäiväkodit saavuttivat. Mikäli keskiarvo sijoittuu välitasolle, olemme tarkastelleet alemman laatutason kriteerit, kuten teimme myös vahvuusalueissa. Analysointia jäsentääksemme teimme vahvuuksista ja kehittämiskohteista taulukon tulososioon (taulukko 7).

Harms ym. (2007, 5) tähdentävät, että erityistä huomiota tulisi kiinnittää mittarissa perushoitokäytäntöjen sekä hoitajan ammatillisuuden ja kasvatuskumppanuuden tulosten tulkintaan. Näissä osioissa on havaittu alhaisempi Cronbachin alfan taso, joten niiden sisältö voi mitata eri asioita, eikä sisäinen yhteneväisyys ole niin suuri kuin muissa osioissa (Harms ym. 2007, 5). Näin ollen mittarin tekijät eivät suosittele käyttämään alaosioiden pisteytystä tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa alaosioiden pisteytykset ovat kuitenkin näkyvillä siitä syystä, että tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida laadullisesti tämän määrällisen mittarin laadunäkemystä ja sisältöä, sekä arvioida mittarin soveltuvuutta suomalaiseen perhepäivähoitokontekstiin.

Perhepäivähoitajilta kerättyjen lomakkeiden analyysi

Perhepäivähoitajilta kerättyjen lomakkeiden analyysi toteutettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin redusoimalla, klusteroimalla ja teemoittelemalla. Aineistosta pyrittiin tuomaan esiin merkitysten muodostamia kokonaisuuksia (Laine 2007, 41). Aineistolähtöisessä analyysissä on tarkoituksena luoda teoreettinen kokonaisuus tutkimusaineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95) eli tässä tapauksessa palaute-lomakkeiden sisällöstä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla analysoimme perhepäivähoitajien näkemyksiä laadukkaasta perhepäivähoidosta. Redusoimme eli pelkistimme hoitajien vastauksia karsimalla tutkimuksen kannalta epäoleellisen tiedon pois (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111, 116.) Pelkistämisen pohjana toimivat tutkimusongelmamme sekä lomakkeen kysymykset ja niihin liittyvät teemat, jotka muodostivat aineiston tulosten ensimmäisen jäsenyyksen. Seuloimme tutkimuskysymysten avulla esille sellaisia tekstikohtia, jotka kertoivat kyseisistä sisällöistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111,112; Eskola & Suoranta 2003, 152.)

Aineiston analyysi jatkui siten, että klusteroinnin eli ryhmittelyn avulla kävimme tarkasti läpi aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset, joiden pohjalta etsimme samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tämän jälkeen teemoitimme perhepäivähoitajien vastausten sisältöjä muodostamalla samaa tarkoittavista käsitteistä luokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110-113.) Näin samaa tarkoittavat ilmaiset muodostuivat erillisiksi kategorioiksi. Liitimme seulonnan avulla löydetty ilmaukset kyseiselle ilmaukselle sopivan yläkategorian alle. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112.) Nimesimme vastaukset luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä, joista muodostui seuraavat kategoriat: kasvatuskumppanuus, esimiehen tuki, kodinomaisuus, lapsen luottamus ja perusturvallisuus, lapsen huomioiminen, hoidon sisältö, lapsilähtöisyys sekä hoitajan ammatillisuus. Luokittelussa aineisto tiivistyi, sillä yksittäiset tekijät sisällytettiin yleisempiin käsitteisiin. Käsitteisiin merkitty henkilönumero kertoi, kenen perhepäivähoitajan ajatuksesta käsitteessä on kysymys, vaikka oleellisempaa tässä tutkimuksessa onkin se, mitä on sanottu kuin se, kuka on sanonut. Aineiston tiivistämisen jälkeen vertailimme yleisempien käsitteiden esiintyvyyttä.

Hoitajien ilmaisemat merkitykset jaettiin edelleen Hujalan ja Fonsénin (2010) laadunarviointimallin mukaisiksi kokonaisuuksiksi teemoittelemalla ne sisällönsä mukaisesti laadunarviointimallissa esiintyneisiin laatutavoitteisiin. Tiivistimme

nämä hoitajien vastauksista muodostuneet kategoriat ja peilasimme niitä laadunarviointimallin laatutavoitteisiin. Tämän pohjalta muodostimme taulukon 11. Taulukossa laadunarviointimallin laatutekijät (ks. luku 4), esimerkiksi puitetekijät, muodostavat jäsenyyksen johon olemme sijoittaneet perhepäivähoitajien laadun määritelmät. Sijoitimme jokaisen muodostamamme käsitteen laadunarviointimalliin ja saimme näin selville, mitkä laadunarviointimallin laatutavoitteet esiintyivät hoitajien vastauksissa.

7 FCCERS-R-MITTARIN SOVELTUVUUS SUOMEEN

7.1 Mittarin ja suomalaisen laatuäkemyksen vertailua

Mittarin ja laadunarviointimallin yhteneväisyydet ja erot

Puitetekijät

Seuraavaksi käydään läpi ne tekijät, jotka ovat mittarin ja Vasu:n perusteiden (2005) mukaan luokiteltavissa puitetekijöiksi (taulukko 5). Näitä ovat *lasten hoitoon käytettävät tilat ja välineet; perushoitoon, leikkiin ja oppimistoimintoihin tarkoitettut kalusteet; rentoutumista ja mukavuutta tuovat kalusteet ja välineet, sisätilojen järjesteleminen sekä lapsille sopivat kuvat ja materiaalit*. Varhaiskasvatusympäristön merkitys korostuu myös laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä Vasu:n perusteissa (2005), jossa varhaiskasvatusympäristön muodostamisessa painotetaan fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuutta. Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä ympäristön esteettisyys. Lisäksi psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet korostuvat varhais-

kasvatusympäristöä käsiteltäessä. (Vasu:n perusteet 2005, 17.) Vasu:n perusteiden (2005, 18) ja mittarin mukaan lasten hoitoon käytettävien tilojen tulee olla hyvin suunnitellut, muunneltavissa ja niiden tulee mahdollistaa pienryhmien toiminta. Välineiden ja materiaalien monipuolisuus ja runsaus tulee niin ikään esiin Vasu:n perusteissa (2005) sekä mittarissa osana varhaiskasvatusympäristöä (2005, 22). Vasu:n perusteissa ympäristöön liittyviä välineitä ja materiaaleja ei erikseen luetella, mutta mittarissa eritellään konkreettisesti ympäristön osalta huonekalujen ja rentoutumista tuovien välineiden määrä ja laatu. Vasu:n perusteissa korostuu myönteinen ilmapiiri varhaiskasvatusympäristöön liittyvänä tekijänä (Vasu:n perusteet 2005, 18). Myönteinen ilmapiiri korostuu myös mittarissa hyvin monessa kohdassa, esimerkiksi perushoitokäytännöissä painotetaan myönteisen ilmapiirin merkitystä. Mittarissa käsitellään *lapsille sopivia kuvia ja materiaaleja* omana osionaan. Tämä tulee näkyviin Vasu:n perusteissa (2005) siinä, että kasvattajan tulisi tuoda esille lapsen taiteellista ilmaisua ja osaamista (Vasu:n perusteet 2005, 23).

Vasussa painotetaan turvallista ympäristöä, joka mahdollistaa lapsen terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimisen (Vasu:n perusteet 2005, 18). Mittarin *terveyskäytännöissä* painotetaan lasten hygieniasta huolehtimista sekä *turvallisuuskäytännöissä* korostetaan terveyden edistämistä riskitekijöitä minimoimalla. Mittarin *päiväohjelma* sekä *erityislusten tuki* ilmenevät myös puitetekijöinä. Mittarin *päiväohjelmassa* korostetaan yksilöllistä, lapsen tarpeet huomioivaa päivärakennetta sekä sujuvia siirtymätilanteita. Vasu:n perusteissa (2005) todetaan myös, että ”lapsen päivä muodostuu erilaisista arkeen liittyvistä tilanteista, jotka ovat selkeän mutta tarvittaessa joustavan päivärytmin perusta” (Vasu:n perusteet 2005, 16). Erityistä tukea tarvitsevien lasten tukeminen tulee esiin sekä Vasu:n perusteissa (2005) että mittarissa. Vasu:n perusteissa (2005, 35) korostuvat yksilöllisten toimintamahdollisuuksien huomiointi sekä hoitajan tieto ohjauksesta ja tuen tarpeista. Perhepäiväkodissa toimintaa tulisi mukauttaa siten, että erityisen tuen tarvitsijalla olisi mahdollisuus osallistua useimpiin ryhmän toimintoihin. Myös moniammatillinen yhteistyö korostuu sekä Vasu:n perusteissa että mittarissa (Vasu:n perusteet 2005, 37).

TAULUKKO 5. FCCERS-R-mittarissa (2007) ja Vasu:n perusteissa (2005) ilmenneet puitetekijät

PUITETEKIJÄT		
<p>Tilat ja välineet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lasten hoitoon käytettävät tilat ja välineet - Perushoitoon, leikkiin ja oppimistoimintoihin tarkoitetut kalusteet -Rentoutumista ja mukavuutta tukevat kalusteet ja välineet -Sisätilojen järjestelminen -Lapsille sopivat kuvat ja materiaalit -Mahdollisuus yksinoloon 	<p>Perushoitokäytännöt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Turvallisuuskäytännöt -Terveyskäytännöt 	<p>Päivänrakentuminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Päiväohjelma - Erityislasten tuki

Välilliset tekijät

Seuraavaksi käydään läpi ne tekijät, jotka ovat luokiteltavissa välillisiksi tekijöiksi sekä mittarin että Vasu:n perusteiden mukaan (taulukko 6). Mittarin osio *hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus* sisältyy kokonaisuudessaan välillisiin tekijöihin. Siihen lukeutuvat *vanhempien tukeminen, yksityiselämään ja ammattiin liittyvien vastuiden tasapaino, ammatillisen kasvun mahdollisuudet sekä ammatillisen kasvun reunaehdot*. Vasu:n perusteet korostaa kasvatuskumppanuuden merkitystä vanhempien ja hoitajan välisenä yhteistyönä, jossa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessia tuetaan. Näin ollen kasvatuskumppanuus edellyttää luottamusta, tasavertaisuutta ja molemminpuolista kunnioitusta. (Vasu:n perusteet 2005, 31.) Vaikka vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu, hoitajalla puolestaan on ammatillista osaamista joka velvoittaa häntä kasvatuskumppanuuden edellytysten luomisessa (Vasu:n perusteet 2005, 17, 32). Sekä mittarissa että Vasu:n perusteissa edellytetään, että vanhemmille järjestetään mahdollisuus kasvatuskeskusteluihin, ja että lapsen kehitystä ja edistymistä arvioidaan säännöllisesti (Vasu:n perusteet 2005, 32). Vasu:n perusteiden arviointiprosessissa korostetaan lasten osallistumista ja osallisuutta, mikä ei tule mittarissa ilmi. Mittarissa mainitaan kuitenkin lasta koskeva suunnitelma (*curriculum*), mutta vain vanhempia kehoitetaan arvioimaan hoitoa.

Mittarissa *yksityiselämään ja ammattiin liittyvien vastuiden tasapaino* liittyy olennaisesti perhepäivähoidon kontekstiin, jossa käsitellään sijaisten käytettävyyttä, perhevastuun ja lastenhoitovastuun yhteensovittamista sekä kotitöiden käyttöä oppimis-

tilanteina. Vasu:n perusteissa ei ilmennetä tähän liittyviä tavoitteita suoraan. Kuitenkin kasvattajan ammatillisuus korostuu sekä Vasu:n perusteissa että mittarissa. Vasu:n perusteissa todetaan, että jokaisella yksittäisellä kasvattajalla tulisi olla vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus, jotka perustuvat ammatin ja koulutuksen tuomaan tietoon ja kokemukseen (Vasu:n perusteet 2005, 11, 17). Mittarissa ja Vasussa painotetaan kasvattajan ammatillisen osaamisen kehittämistä (Vasu:n perusteet 2005, 17). Mittarissa ammatillisen osaamisen kehittämisessä korostuvat varhaiskasvatusmateriaalin olemassaolo, hoitoa tukevaan toimintaan osallistuminen sekä hoitajan osallistuminen varhaiskasvatusyhdistykseen. Lisäksi mittarissa vaaditaan sitä, että hoitaja on joko suorittanut tai tavoittelee korkeampaa tutkintoa ammatissaan tai on saanut tunnustusta työstään joltakin taholta. Ammatillisen kasvun reunaehtoja koskien mittarin laatuksiteereissa vaaditaan arkistointi- ja varastotilan olemassaoloa sekä sitä, että hoitajalla tulee olla aikaa suunnittelulle. Ammatillisuuteen kuuluu myös hoitajan ja muiden asiantuntijatahojen välinen yhteistyö, joka ilmenee tulostemme mukaan sekä mittarissa että Vasu:n perusteissa (Vasu:n perusteet 2005, 10).

TAULUKKO 6. 8. FCCERS-R-mittarissa (2007) ja Vasu:n perusteissa (2005) ilmenneet välilliset tekijät

VÄLILLISET TEKIJÄT
<p>Hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vanhempien tukeminen - Ammatillisen kasvun mahdollisuudet - Ammatillisen kasvun reunaehdot

Prosessitekijät

Mittarissa prosessitekijöiksi lukeutuvat perushoitotilanteisiin liittyvät tilanteet, kuten *päivälepo-, ruokailu- ja vessatilanteet*. Varhaiskasvatuksen toteuttamisessa tavoitteena on hyvinvoiva lapsi sekä mittarin että Vasu:n perusteiden (2005) mukaan. Hyvinvoinnin edistämiseen kuuluu olennaisena osana lapsen perustarpeista huolehtiminen. (Vasu:n perusteet 2005, 15.) Vasu:n perusteissa ei eritellä erikseen lapsen perushoitotilanteita, mutta mittarin mukaan näihin lukeutuvat päivälepo-, ruokailu- ja vessatilanteet. Päivälepotilanteissa mittarissa korostetaan yksilöllisyyden huomiointia sekä myönteistä

ilmapiiriä, ruokailussa painotetaan myönteisen ilmapiirin lisäksi hyvää organisointia, hygieenisyyttä sekä ruokatilanteiden käyttöä oppimistilanteina. Vessatilanteissa korostetaan puhtaita tiloja, miellyttävää lapsen ja hoitajan välistä vuorovaikutusta sekä lapsen omatoimisuuden tukemista. Vasu:n perusteissa todetaan, että mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suurempi osa kasvattajan ja lapsen vuorovaikutuksesta tapahtuu juuri näissä hoitotilanteissa. (Vasu 2005, 16).

Mittarissa ilmenevät *leikin ja oppimistoimintojen ohjaus, hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus, säännöt ja lasten keskinäinen vuorovaikutus* lukeutuvat myös prosessitekijöiksi. Vasu:n perusteissa (2005, 16) Hyvällä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella (ks. educare-malli) voidaan edistää lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja. Hyvään vuorovaikutukseen kuuluu mittarin ja Vasu:n perusteiden mukaan kasvattajan herkkyys lapsen kuuntelemiseen sekä empatiakyky (Vasu:n perusteet 2005, 18). *Leikin ja oppimistoimintojen ohjauksessa* korostuvat huolellinen valvonta, hoitajan reagointi ongelmatilanteisiin ja lasten toiminnan rikastuttaminen sekä kielellisesti että toiminnallisesti. *Hoitajan ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa* painottuvat hoitajan sensitiivisyys ja kunnioitus lapsia kohtaan sekä myönteinen vuorovaikutus hoitajan ja lasten välillä. Perhepäiväkodin lasta koskevissa säännöissä pyritään käyttämään kannustavia menetelmiä esimerkiksi kiittämällä lasta hyvästä käytöksestä sekä ottamalla lapset mukaan selvittämään lasten välisiä arjen konflikteja. Hoitajan rooli korostuu myös *lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa*. Mittarin mukaan hoitajan tulee mallintaa hyviä sosiaalisia taitoja lapsille sekä mahdollistaa lapsiryhmässä jokaiselle lapselle myönteisiä kaverisuhteita.

Mittariin kuuluvat *vapaa leikki ja ryhmätoiminnot* ovat osa laadun prosessitekijöitä. Vasussa todetaan, että ”lapset eivät leiki oppiakseen, mutta oppivat leikkiessään” (Vasu:n perusteet 2005, 20). Pienten lasten leikki tulisi toteutua vuorovaikutuksessa aikuisen tai isomman lapsen kanssa ja hoitajan tulisi ohjata tarvittaessa lasten leikkiä (Vasu:n perusteet 2005, 21) Sekä Vasu:n perusteet että mittari korostavat kasvattajan roolia lasten leikkitalanteissa. Hoitajan tulisi ymmärtää lasten vertaissuhteen merkitys leikissä ja käyttää leikin ohjausta kasvatuksellisenä vuorovaikutuksena (Vasu:n perusteet 2005, 21). Leikkiympäristöä tulisi myös uudistaa ja rikastaa säännöllisesti sekä mittarin että Vasu:n perusteiden mukaan (Vasu:n perusteet 2005, 22). Seuraavassa taulukossa on nähtävissä ne tekijät, jotka ovat luokiteltavissa prosessitekijöiksi sekä mittarin että Vasu:n perusteiden (2005) mukaan.

TAULUKKO 7. 8. FCCERS-R-mittarissa (2007) ja Vasu:n perusteissa (2005) ilmenneet prosessitekijät

PROSESSITEKIJÄT		
<p>Vuorovaikutus:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Leikin ja oppistoimintojen ohjaus - Hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus -Säännöt -Lasten keskinäinen vuorovaikutus 	<p>Perushoitokäytännöt:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Päivälepo -Ruokailutilanteet -Vessatilanteet 	<p>Päivän rakentuminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Vapaa leikki -Ryhmätoiminnot

Sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka

Vasu:n perusteissa (2005) sisällölliset orientaatiot jakautuvat *matemaattiseen, luonnontieteelliseen, historiallis-yhteiskunnalliseen, esteettiseen, eettiseen* sekä *uskonnollis-katsomukselliseen orientaatioon*. Hujalan ja Fonsénin (2010) vasupäivitettyssä laadunarviointimallissa korostetaan sisällöllisiä orientaatioita ja oppimisen pedagogiikkaa omana laatutekijänään. Mittarissa edellä mainituista painotetaan *matemaattista* ja *luonnontieteellistä* orientaatiota. *Esteettinen ja eettinen orientaatio* tulevat välillisesti näkyviin mittarin kriteereissä. Esteettinen orientaatio näkyy *musiikissa ja liikunnassa, taiteessa* sekä *lapsille sopivissa kuvissa ja materiaaleissa*. Vasu:n perusteiden (2005, 28) mukaan esteettiseen orientaatioon liittyy havaitseminen, kuunteleminen, tunteminen, luominen, jotka vaativat omakohtaisia aistimuksia, tuntemuksia ja kokemuksia. Eettinen orientaatio näkyy mittarissa esimerkiksi kohdassa *erilaisuuden hyväksyminen, säännöt, erityislusten tuki* sekä *hoitajan ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa*. Eettinen orientaatio sisältää Vasu:n perusteissa arvot ja normit, oikean ja väärän, hyvän ja pahan, kunnioituksen ja oikeudenmukaisuuden. Mittarissa erilaisuuden hyväksyminen on ilmaistu oppimistoimintona, mutta se on osa myös eettistä orientaatiota. Mittarin mukaan erilaisuuden hyväksyminen tulisi sisällyttää osaksi päivittäisiä rutiineja ja leikkitoimintaa. Vasu:n perusteissa erilaisuuden hyväksymisen tavoitteena on, että lapsi oppii suhtautumaan myönteisesti itseensä, toisiin ihmisiin, erilaisiin kulttuureihin sekä ympäristöihin (Vasu:n perusteet 2005, 13), näin ollen olemme jäsentäneet sen eettisen orientaation yhteyteen. Sekä mittari että Vasu:n perusteet korostavat matemaattisen orientaation toteutumista leikinomaisesti vertaamisen, päättämisen ja laskemisen

avulla (Vasu:n perusteet 2005, 27). Luonnontiede painottuu sekä mittarissa että Vasu:n perusteissa havainnoinnin, tutkimisen ja kokeilemisen avulla tehtyihin kokeisiin sekä sisällä että ulkona (Vasu:n perusteet 2005, 28). Vasussa korostetaan luonnontieteellisessä orientaatioissa enemmän menetelmiä, kun taas mittarissa painotetaan materiaaleja (Vasu:n perusteet 2005, 27).

Mittarin *kielenkehityksen tukeminen* jakautuu *lasten kielen ymmärtämisen tukemiseen, lasten kielellisen ilmaisun tukemiseen* sekä *kirjojen käyttöön*, jotka lukeutuvat sisällölliseen orientaatioon ja oppimisen pedagogiikan laatutekijöihin. Kielenkehityksen tukemisessa sovelletaan oppimisen pedagogiikalle ominaista pienten lasten opettamista. Vasu:n perusteet painottaa myös kielenkehityksen tukemisen tärkeyttä, sillä kieli on kommunikaation ja vuorovaikutuksen väline kaikissa orientaatioissa. Sekä mittarin että Vasu:n perusteiden (2005) mukaan kasvattajan rooli kielenkehityksen tukijana korostuu. Kasvattajalta vaaditaan mahdollisimman hyvää kielen käyttöä ja uusien käsitteiden avaamista sekä eläytymistä ja reagoimista lapsen kontaktialoituksiin. Kasvattajan tulisi myös ohjata lapsen havaintoja, opettaa toimintatapoja sekä kuvailla ja selittää tapahtumia. Tällä tavoin hoitaja rohkaisee lasta vuorovaikutukseen sekä Vasu:n perusteiden (2005, 19, 27) että mittarin mukaan. Myös leikin ja satujen merkitys korostuu kielen kehityksen tukemisen välineenä sekä mittarin että Vasu:n perusteiden (2005, 19,20) mukaan.

Mittarissa esiintyvät oppimistoiminnot lukeutuvat sisällölliseen orientaatioon ja oppimisen pedagogiikkaan. Näitä osioita ovat *hienomotoriikka, taide, musiikki ja liikuminen, roolileikki* sekä *liikunnalliset leikit*. Nämä edellä mainitut osiot tulevat välillisesti esille myös Vasu:n perusteissa (2005, 20-25), joissa korostetaan lapselle ominaisia toimintatapoja, kuten taiteellista kokemista ja ilmaisemista, leikkimistä, liikumista sekä tutkimista. Nämä edellä mainitut lapselle ominaiset toimintatavat jakautuvat Vasu:n perusteissa lapselle merkityksellisiin kokemuksiin, kasvattajayhteisön toimintaan sekä varhaiskasvatusympäristöön. Myös mittarissa korostetaan lapsen kokemusta: esimerkiksi yhtenä kriteerinä *taiteessa* on, että lapset saavat itse päättää mitä tekevät taidemateriaaleilla. Myös hoitajan rooli sekä ympäristön merkitys painottuvat mittarissa, esimerkiksi siten, että hoitaja auttaa käyttämään materiaaleja oikein sekä lasten tekemät työt laitetaan esille niin, että ne ovat lasten nähtävillä. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sisältävät Vasu:n perusteissa taiteelliset peruskokemukset musiikista, kuvallisesta ilmaisusta, tanssista, draamasta sekä käden-

taidoista ja lastenkirjallisuudesta (Vasu:n perusteet 2005, 23). Sekä mittari että Vasu:n perusteet korostavat, että lapselle tulee antaa päivittäin mahdollisuus liikkumiseen, ja liikuntaan käytettävien välineiden tulee olla lasten saatavilla (Vasu:n perusteet 2005, 22). Seuraavaan taulukkoon on koostettu yhteenveto edellä mainituista sisällöllisen orientaation ja oppimisen pedagogiikkaan sisältyvistä mittarin ja Vasu:n perusteiden (2005) laatutekijöistä.

TAULUKKO 8. FCCERS-R-mittarissa (2007) ja Vasu:n perusteissa (2005) ilmenneet sisällöllisiin orientaatioihin ja oppimisen pedagogiikkaan liittyvät laatutekijät

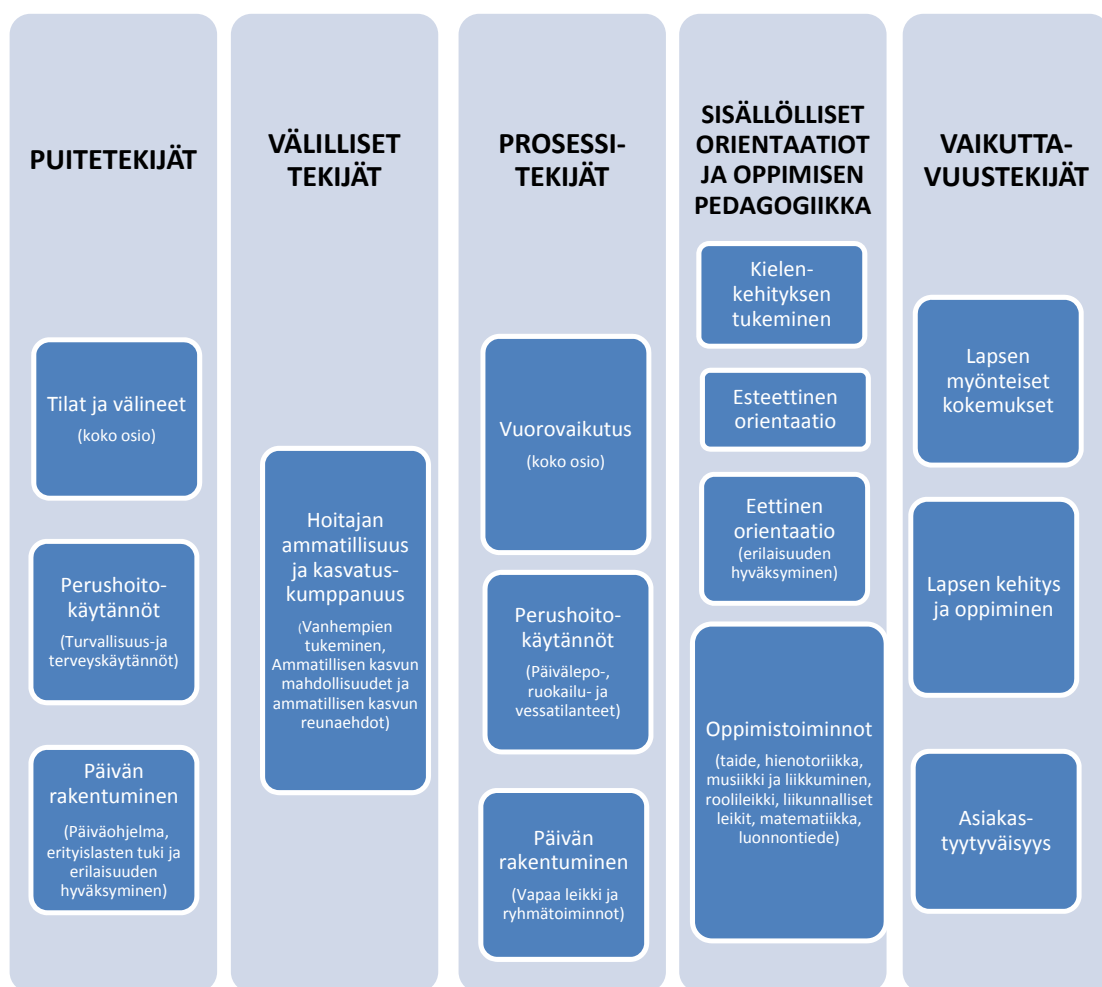
SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIOT JA OPPIMISEN PEDAGOGIIKKA			
Kielenkehityksen tukeminen	Oppimistoiminnot: <ul style="list-style-type: none"> - Matematiikka - Luonnontiede -Hienomotoriikka - Roolileikki - Liikunta -Taide -Musiikki ja liikkuminen 	Esteettinen orientaatio	Eettinen orientaatio: -Erilaisuuden hyväksyminen

Vaikuttavuustekijöihin lukeutuvat Hujalan ja Fonsénin (2010) laadunarviointimallissa lapsen myönteiset kokemukset, lapsen kehitys ja oppiminen sekä asiakastytyväisyys. Näistä tekijöistä mittarin laadunäkemykseen mittarin tekijöiden mukaan lukeutuvat lapsen myönteisten kokemusten sekä suotuisan kehityksen lisäksi oppimisen turvaaminen. Myös asiakastytyväisyyden mittaaminen otetaan mittarin laadunäkökulmassa huomioon, esimerkiksi mittarin mukaan vanhempien tukemiseen kuuluu hoidon vuosittainen arviointi. Myös Vasu:n perusteissa (2010, 32) vanhempien ja lasten suorittama toiminnan vuosittainen arviointi on osa varhaiskasvatuksen jatkuvaa kehittämistä. Vaikuttavuustekijät ovat tuloksia laadukkaasta perhepäivähoidosta (taulukko 9).

TAULUKKO 9. FCCERS-R-mittarissa (2007) ja Vasu:n perusteissa (2005) ilmenneet vaikuttavuustekijät

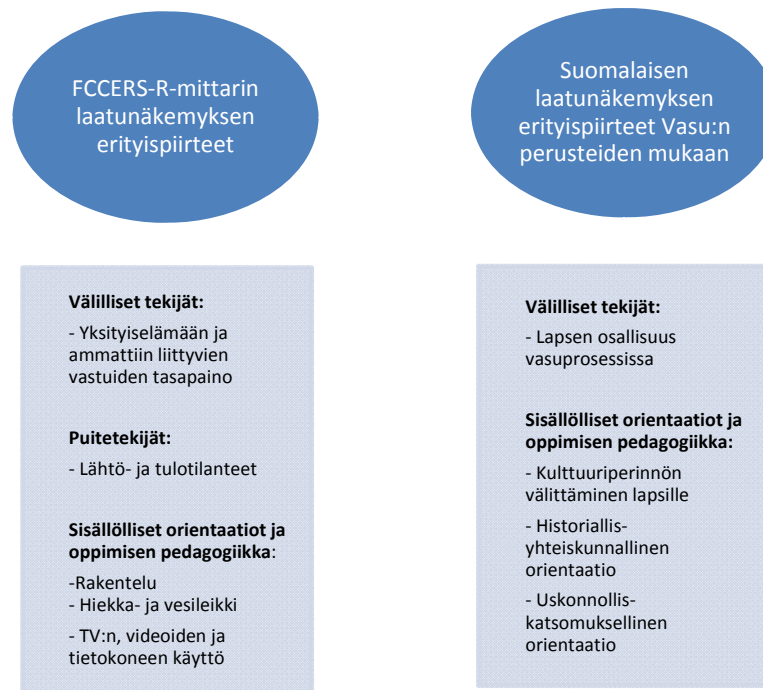
VAIKUTTAVUUSTEKIJÄT		
Lapsen myönteiset kokemukset	Lapsen kehitys ja oppiminen	Asiakastyytyväisyys

Kuvioon (10) on koottu yhteenveto niistä mittarin laatuksiteereistä sekä Vasu:n perusteiden (2005) laatuavoitteista, jotka ovat yhteisiä molempien laatu näkemyksille.

KUVIO 6. FCCERS-R-mittarissa (2007) ja Vasu:n perusteissa (2005) ilmenneet yhteiset laatu tekijät jaoteltuina Hujalan ja Fonsénin (2010) vasupäivitettyyn laadunarviointimallin teoreettiseen kehykseen

Mittarissa ja Vasu:n perusteissa (2005) ilmeni myös toisistaan poikkeavia laatutekijöitä. Nämä ovat nähtävissä seuraavassa kuviossa.

Kuvio 7. FCCERS-R-mittarin ja suomalaisen laatunäkemyksen (Vasu:n perusteet 2005) erityispiirteet tutkimustulosten perusteella

Kuviosta 7 voidaan nähdä, että FCCERS-R-mittarissa tulee esiin välillisistä tekijöistä *hoitajan yksityiselämään ja ammattiin liittyvien vastuiden tasapaino*, jota Vasu:n perusteissa (2005) ei mainita. Tämän lisäksi erityispiirteenä näyttäytyy puitetekijöistä lähtö- ja tulotilanteet sekä sisällöllisiin orientaatioon ja oppimisen pedagogiikkaan lukeutuva *rakentelu, hiekka- ja vesileikki sekä television, videoiden sekä tietokoneen käyttö*. Mittarin rakentelu sekä hiekka- ja vesileikki eivät sellaisinaan esiinny Vasu:n perusteissa vaikka ne voidaan nähdä osana lapselle ominaista toimintaa, leikkiä, joka Vasu:n perusteissa tuodaan esille. Mittarissa esiintyvä television, videoiden ja tietokoneen käyttö näkyvät Vasu:n perusteissa siten, että sen mukaan kasvattajan tulisi tiedostaa teknologisen kehityksen mahdollisuudet sekä ottaa harkiten huomioon tieto- ja viestintätekniikan hyödyt ja mahdollisuudet työssään (Vasu:n perusteet 2005, 17). Näin

ollen mittarin laatukäsityksessä sekä Vasu:n perusteissa (2005) on eri lähtökohta television, videoiden ja tietokoneen käytön hyödyntämiselle. Vasu:n perusteiden (2005) mukaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa korostuva erityispiirre, lapsen osallisuus häntä koskevassa varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa, ei tule mittarissa esille. Muita erityispiirteitä ovat sisällöllisistä orientaatioista ja oppimisen pedagogiikasta historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio, uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio sekä yksittäisenä sisältönä kulttuuriperinnön välittäminen lapsille. Nämä eivät ilmene mittarin sisällössä eivätkä laatu näkökulmassa lainkaan.

7.2 Perhepäivähoitajat mittarin käytön arvioijina

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, soveltuuko FCCERS-R-laadunarviointimittari käytettäväksi suomalaiseen perhepäivähoidon kontekstiin. Koska mittari itsessään ei vastaa tähän kysymykseen, keräsimme tutkituilta perhepäivähoitajilta lomakkeella aineistoa tähän kysymykseen (liite 2). Yhdeksästä perhepäivähoitajasta kahdeksan palautti palautelomakkeen (n=8).

Jokaisessa palautetussa lomakkeessa tuotiin esille (8/8), että hoitajat pystyivät toimimaan ”normaalisti” havainnoinnin aikana. Esimerkiksi eräs hoitaja toteaa: *”Se ei haitannut työtäni, toi vaihtelua arkeen”*. Eräs hoitajista mainitsi, ettei vieraan ihmisen tuleminen kotiin aiheuttanut minkäänlaista stressiä. Kahdessa vastauksessa (2/8) tuli ilmi, että perhepäiväkodissa on totuttu siihen, että siellä on hoitajan ja lasten lisäksi muitakin, kuten erityislastentarhanopettaja, toimintaterapeutti tai puheterapeutti. Kolmessa vastauksessa (3/8) hoitajat toivat esille havainnointilanteen herättämistä myönteisistä ajatuksista. Eräs perhepäivähoitaja piti hyvänä asiana, että tällaisia tutkimuksia perhepäivähoidosta tehdään. *”Havainnointitilanne herätti itsellenikin tarpeen tarkastella toteuttamaani hoitoa positiivisessa mielessä”*, toteaa eräs toinen, havainnointitilanteen myös positiivisesti kokenut perhepäivähoitaja. Kolmas hoitaja kertoi tullessa iloiseksi päästessään mukaan tutkimukseen. Hoitajat kuitenkin kokivat, että lapset reagoivat havainnoijaan ja havainnointitilanteeseen. Kahdessa vastauksessa (2/8) mainittiin lasten suhtautumisesta havainnointitilanteeseen: toisessa perhepäiväkodissa lapsia oli *”hieman ujostuttanut vieraan ihmisen läsnäolo, kun ovat tottuneet yhteen*

aikuiseen hoitopaikassa” ja toisessa lapset olivat ”hieman riehaantuneet, kuten yleensäkin vieraan tullessa paikalle”.

Kaksi perhepäivähoitajaa (2/8) antoi havainnointitilanteen kehittämiseksi ehdotuksen. Kehittämisehdotuksessa tuotiin esille, että kyseiset hoitajat olisivat toivoneet näkevänsä pisteytyslomakkeen tarkemmin. Viidessä lomakkeessa ei kehittämisehdotuksia nimetty. Eräs hoitaja koki kehittämisehdotuksen nimeämisen haastavaksi todeten: *”Vaikea sanoa, kun ei ole ennen havainnoitu.”* Perhepäivähoitajien näkemykset vuosittain tapahtuvasta havainnoinnista vaihtelivat suuresti. Neljässä vastauksessa (4/8) ilmeni, että vuosittainen havainnointi koettaisiin hyvänä ja tarpeellisena asiana. Tätä kuvaa hyvin erään perhepäivähoitajan maininta: *”Ehdottomasti kyllä, havainnoinnin avulla perhepäivähoito voi kehittyä.”* Toisaalta neljässä vastauksessa (4/8) ilmeni, ettei vuosittaista havainnointia nähdä tarpeellisena.

8 PERHEPÄIVÄHOITO LAADUKKAAN VARHAISKASVATUKSEN TARJOAJANA

8.1 Päivän rakentuminen vahvuutena

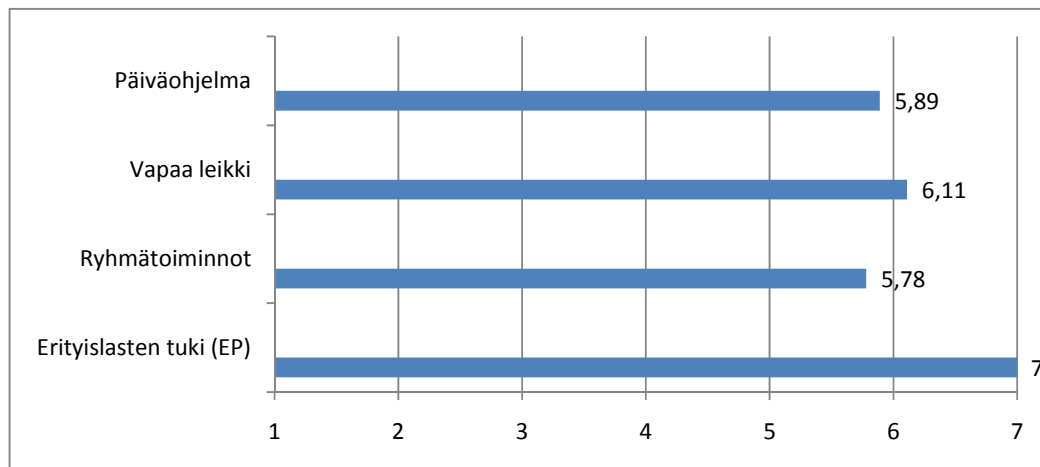
Päivän rakentuminen

Päivän rakentuminen saavutti kokonaisena osiona parhaan laatutason tutkituissa perhepäiväkodeissa. Laatutaso kuitenkin vaihtelee hyvän ja kiitettävän välillä, riippuen siitä, pisteytetäänkö kaikki kohdat². Päivän rakentumisen sisällöt esitellään kuviossa (6), ja se saavutti kaikilla sisältöalueillaan vähintään hyvän laatutason. Vaihteluväli vastausten kesken oli 0,33.

---

²Mittarissa on mahdollisuus olla pisteyttämättä (EP) kohtaa erityislasten tuki, mikäli perhepäiväkodissa ei ole erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Kiitettävä laatutaso (ka 6,06) on keskiarvo niistä arvoista, joista toisessa on kyetty pisteyttämään jokainen pisteytystä vaativa kohta (ka 6,2) ja toisessa taas ei (ka 5,93). Erityisen tuen tarve kyettiin pisteyttämään vain yhdessä tutkituista perhepäiväkodeista, ja siellä erityislasten tuki toteutui erinomaisesti.

KUVIO 8. Perhepäivähoidon laadun vahvuusalueena päivän rakentuminen (N=9)

Laatukriteerien tarkastelu

Perhepäiväkodit saavuttivat kokonaistarkastelussa vähintään hyvän tason (ka 5,89) *päiväohjelmassa*. Tämä tarkoittaa sitä, että perhepäiväkodit saavuttivat vähintään hyvän tason, mutta seitsemässä (7/9) perhepäiväkodeissa täyttyi ainakin osa erinomaisen tason kriteereistä. Perhepäiväkotikohtaisesti vaihtelua esiintyi tyydyttävältä erinomaiselle tasolle siten, että perhepäiväkodeista kaksi (2/9) saavutti tyydyttävän tason, neljä (4/9) kiitettävän tason ja kolme (3/9) erinomaisen tason päiväohjelman osion suhteen.

Mittarin mukaan hyvän tason mukainen laatu päiväohjelmassa koostuu seuraavaksi esiteltävistä laatukriteereistä. Perhepäiväkodin päivärakenteen tulee olla tehty lasten yksilölliset tarpeet huomioiden, ja siinä tulee ilmetä joustavuutta taaperoille ja vanhemmille lapsille. Lisäksi leikkitoiminnoissa tulee näkyä variaatiota sekä lasten että hoitajan toimesta. Tämän lisäksi hoitopäivän aikana ei tulisi olla pitkää odotusta siirtymien välillä. Odottelua esiintyi vain kolmessa tutkituista perhepäiväkodeista. Havaitut tilanteet jakautuivat perushoitotilanteisiin ja leikitilanteisiin. Esimerkki perushoitotilanteesta tapahtuneesta ruuan odottelusta on se, että eräässä perhepäiväkodissa lapset heti päiväunilta herättyään kävivät ruokapöytään istumaan. He odottivat pöydän ääressä välipalan valmistumista ilman aktiviteetteja, ja hoitaja aloitti välipalan valmistuksen vasta tuossa tilanteessa. Kahdessa perhepäiväkodissa havaittiin pukemistilanteissa odottelua siten, että nopeasti itsensä pukeneet lapset joutuivat odottamaan ulkovaatteet päällä hitaampien lasten pukeutumista. Leikitilanteesta tapahtuneesta odottelusta löy-

tyi havainnollistava esimerkki, kun eräs lapsi odotti leikkikaveria noin kymmenen minuutin ajan syötyään itse nopeasti välipalan.

Vapaan leikin laatutaso tutkituissa perhepäiväkodeissa on kiitettävä (ka 6,11). Mittarissa vapaa leikki määritellään leikiksi, jossa lapsi saa itse valita leikkikaverinsa ja -välineet tai leikkiä halutessaan yksin. Niille lapsille, jotka eivät vielä liiku omatoimisesti (esimerkiksi vauvat), tulee tarjota leikkimateriaaleja, joista he saavat valita mieleisensä. Lisäksi näitä lapsia tulee siirtää paikasta toiseen, jos he eivät itse tähän pysty. Vapaassa leikissä kiitettävä taso täyttyi kaikissa perhepäiväkodeissa (9/9) ja yhdessä perhepäiväkodissa (1/9) saavutettiin erinomainen taso. Hyvän tason täyttymiseksi mittarissa vaaditaan, että suurin osa hoitopäivästä on vapaata leikkiä sekä sisällä että ulkona sään salliessa. Hyvän tason toteutumiseen vaaditaan lisäksi, että hoitaja osallistuu leikin helpottamiseen pitkin päivää auttamalla lapsia saamaan tarvittavat materiaalit leikkiään varten sekä auttamalla lapsia vaikeiden materiaalien käsittelyssä. Lisäksi hyvän tason toteutumiseen mittarissa vaaditaan, että vapaassa leikissä on käytettävissä runsaasti erilaisia leluja, materiaaleja ja välineitä.

*Ryhmätoiminnoissa*³ Jyväskylän perhepäiväkodit lukeutuivat kokonaistarkastelussa vähintään hyvälle tasolle (ka 5,78). Ryhmätoiminnoilla viitataan leikkimisen ja oppimisen toimintoihin, ja osio kyettiin pisteyttämään kaikissa perhepäiväkodeissa. Perhepäiväkotikohtaista vaihtelua kuitenkin ilmeni, sillä pisteytykset vaihtelivat riittämättömästä tasosta erinomaiseen. Yksi perhepäiväkoti (1/9) jäi siis riittämättömälle tasolle, yksi (1/9) saavutti tyydyttävän tason ja kaksi (2/9) kiitettävän tason ja loput viisi perhepäiväkotia (5/9) saavuttivat erinomaisen tason. Hyvässä tasossa vaaditaan, että koko ryhmää koskevat toiminnot tulee pitää lyhyinä, ja niiden tulee sopia lasten ikään ja yksilöllisiin tarpeisiin. Hyvän tason kriteereihin kuuluu myös se, että monet leikkitoiminnot toteutuvat lasten itsensä valitsemisessa pienryhmissä tai halutessaan yksin. Niille lapsille, jotka eivät osallistu koko ryhmän toimintoihin, tulee olla vaihtoehtoisia toimintoja tarjolla.

Päivän rakentumiseen kuuluu myös *erityislasten tuki*, josta jo aiemmin mainittiin. Tässä tutkimuksessa erityislasten tuki voitiin pisteyttää vain yhdessä perhepäiväkodissa, ja siellä taso oli erinomainen. Erinomaisen tason kriteereissä edellytetään, että tukitoimia toteutetaan perhepäivähoidon arjessa muiden toimintojen

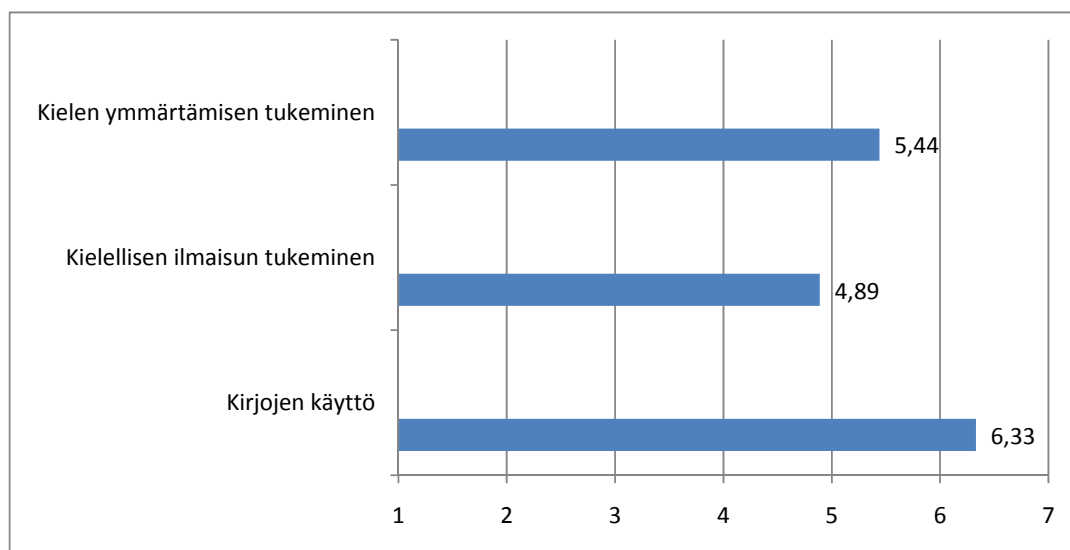
---

³Mikäli perhepäiväkodissa ei ole käytössä lainkaan koko ryhmää koskevia toimintoja, osion voi jättää pisteyttämättä (EP).

ohella. Näillä toimilla viitataan siihen, että hoitaja toteuttaa ammattilaisten, esimerkiksi lääkärin tai terapeutin, suosittelemia ohjeita ja toimia perhepäiväkodissa. Lisäksi kriteereissä vaaditaan, että erityisen tuen tarpeessa olevat lapset integroidaan osaksi lapsiryhmää, ja he osallistuvat useimpiin toimintoihin muiden mukana. Lisäksi hoitajan tulee osallistua lasta koskevien yksilöllisten suunnitelmien tekoon, esimerkiksi tukitoimia haettaessa.

8.2 Vahvuusalueena kielenkehityksen tukeminen

Kielenkehityksen tukeminen näyttäytyy tulosten mukaan toisena vahvuusalueena Jyväskylän perhepäivähoidon laadussa, ja se saavutti perhepäiväkotien kiitettävän tason (ka 5,55). Seuraavassa kuviossa esitellään kielenkehityksen tukemisen sisällöllinen jakautuminen, joista tarkemmin esitellään ne vahvuusalueet, eli osiot jotka saavuttivat hyvän laatutason. Kielenkehityksen tukemisen taso vaihteli tyydyttävän ja kiitettävän tason välillä (vaihteluväli 1,44).

KUVIO 9. Perhepäivähoidon laadun vahvuusalueena kielenkehityksen tukeminen (N=9)

Laatukriteerien tarkastelu

Lasten kielen ymmärtämisen tukemisessa perhepäiväkodit saavuttivat kokonais-tarkastelussa vähintään hyvän tason (ka 5,44). Perhepäiväkotikohtaisessa lähemmässä tarkastelussa käy ilmi, että kolme perhepäiväkotia (3/9) saavutti tyydyttävän tason, viisi (5/9) kiitettävän tason ja yksi (1/9) erinomaisen tason. Perhepäiväkotien kokonais-keskiarvo kohoaa kuitenkin hyvälle tasolle.

Seuraavaksi tarkastellaan näitä hyvän tason kriteereitä, jotka perhepäiväkodit keskimääräisesti saavuttivat. Hyvän tason kriteerit saavuttaakseen perhepäivähoitajan tulee puhua usein lapsille sekä perushoitotilanteissa että leikin aikana. Konkreettinen havainnointijakson aikana kirjattu esimerkki perhepäivähoitajan lapsille suuntaamasta kysymys, jossa on havaittavissa myös terveyskäytäntöihin liittyvä ulottuvuus. Hoitaja kysyi: *”Nyt lähitte niin nopeesti ulos, että mikä unohtu? Pesittekö kädet?”* Toinen ulkoilutilanteessa havaittu esimerkki kertoo vuorovaikutuksen lisäksi oppimistoimintoihin kuuluvasta luonnontieteellisestä sisältöalueesta. Hoitaja kysyi: *”Näätkö tuon linnun tuolla? Tiedätkö mikä se on?”*

Lasten kielen ymmärtämisen tukemista havaittiin leikin aikana esimerkiksi seuraavin tavoin. Eräs hoitaja sanoi lapselle, kun tämä leikki kotileikkiä ja nuken vaate oli nurinpäin: *”Teepäs tuolle paidalle taikatempu.”* Tässä esimerkissä on havaittavissa useita FCCERS-R-mittarilla havainnoitavia osa-alueita, sillä hoitaja pyrkii samalla helpottamaan ja ohjaamaan leikkiä. Hoitaja auttaa esimerkissä lasta ymmärtämään, että sanoilla voi olla humoristinen ja leikinomainen merkitys. Lisäksi havaittiin, että eräs hoitaja oli vuorovaikutuksessa lapsen kanssa hiekkaleikin aikana seuraavalla tavalla: *”Laita tällä isommalla lapiolla, täytyy ämpäri nopeemmin, ennen kuin huomaatkaan.”* Tämä esimerkki sisältää kielen ymmärtämisen tukemista, sekä leikin ohjauksen että oppimistoimintojen näkökulman.

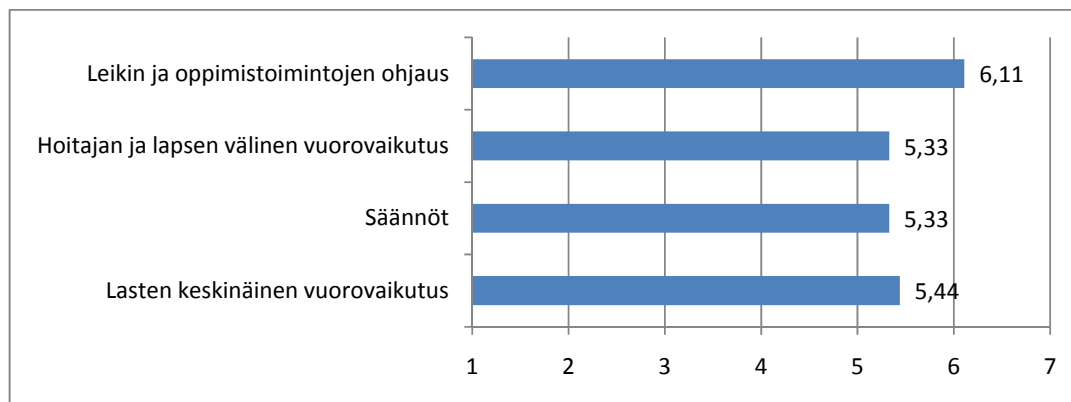
Mittarin kriteerien mukaan hoitajan puheen tulee olla merkityksellistä lapsen näkökulmasta. Lisäksi suullisen kommunikaation tulee olla yksilöllistä, ja se voi sisältää esimerkiksi katsekontaktin hoitajan ja lapsen välillä, ja sen että hoitaja käyttää lapsen nimeä puhuessaan lapselle. Lisäksi kriteereihin lukeutuu se, että hoitajan tulee puhua lapselle ominaisella kielellä ja käyttää vaihtoehtoista viestintää tarvittaessa. Hyvään tasoon pääsemiseksi edellytetään myös, että hoitaja käyttää yleensä kuvailevia sanoja kommunikoidessaan lasten kanssa. Kuvailevia sanoja tutkitut hoitajat käyttivät

paljon, esimerkiksi kuvailevia adjektiiveja, kuten seuraavassa esimerkissä. Hoitaja kertoi välipalatilanteessa lapsille: *”Tämä on vispipuuroa. Sitä voi sanoa aurinkopuuroksi. Siksi se on tällaista vaahtoutuvaa, kun se on vatkattu.”* Tässä esimerkissä tuli esille lapsen kielen ymmärtämisen tukemisen näkökulmasta vaihtoehtoinen nimitys välipalalle, ja adjektiivi ”vaahtoutuva” ja lisäksi ruuanlaittoon liittyvä verbi ”vatkata”.

Kirjojen käyttö oli perhepäiväkodeissa keskiarvoltaan korkein (ka 6,33) kielenkehityksen tukemisen sisältöalue. Kaikki tutkitut perhepäiväkodit (9/9) ylsivät kokonaistarkastelussa vähintään kiitettävälle tasolle. Kuusi perhepäiväkotia (6/9) saavutti kiitettävän tason, ja kolme (3/9) erinomaisen tason. Nämä seuraavaksi esiteltävät hyvän tason laatukriteerit siis toteutuivat kaikissa perhepäiväkodeissa. Mittarin mukaan jokainen ikäryhmä (vauva, taapero, leikki-ikäinen, mahdollisesti koululainen) tulee olla huomioitu siten, että kaikille on saatavilla vähintään 12 kirjaa. Pikkulapsille tai leikki-ikäisille suunnatuissa kirjoissa ei saa esiintyä väkivaltaa tai tappelua ilmaisevia elementtejä. Lisäksi kirjavalikoiman tulee olla laaja, mikä tarkoittaa sitä, että perhepäiväkodissa olevien kirjojen tulee sisältää ja käsitellä eri aiheita: esimerkiksi erikäisiä ihmisiä, eläimiä, fiktiokirjoja sekä tietokirjoja. Tutkituissa perhepäiväkodeissa oli laaja skaala kirjoja käytössä, esimerkiksi eläinkirjoja, tuttuja kokemuksia sisältäviä kirjoja (esimerkiksi tunteita käsittelevä kirja), fiktiokirjoja (muun muassa Muumit ja Nalle Puh) ja asiapitoisia kirjoja (esimerkiksi suomalaisia perinteitä käsitteleviä kirjoja). Lisäksi hyvän tason täyttymiseksi vaaditaan, että hoitaja lukee yhdelle lapselle tai pienelle ryhmälle lapsia kiinnostavia kirjoja päivittäin. Kirjojen lukemishetkien tulee olla myönteisiä ja vuorovaikutteisia hetkiä. Tämä näkyi perhepäiväkodeissa siten, että eräässä perhepäiväkodissa oli päivittäinen tapa pitää kirjojen lukutuokio ennen ruokailua, ja tämä tilanne havainnoitiin ja kirjattiin ylös. Kaikissa perhepäiväkodeissa tämä osio toteutui hyvin ja lukemishetkiä havainnoitiin useita.

8.3 Vuorovaikutus hoidon avaintekijänä

Perhepäivähoidon vahvuusalueina näyttäytyi myös vuorovaikutus (kuvio 10). Tässä osiossa perhepäiväkotien kokonaistarkastelussa saavutettiin hyvä taso (ka 5,55, kuvio 8) ja perhepäiväkotikohtainen vaihteluväli oli 0,78.

KUVIO 10. Vuorovaikutuksen laatu tutkituilla perhepäivähoitajilla (N=9)

Laatukriteerien tarkastelu

Leikin ja oppimistoimintojen ohjaus saavutti kiitettävän tason (ka 6,11). Perhepäiväkohtaisia tasoja tarkasteltaessa tämä tarkoittaa sitä, että vähintään kiitettävä taso saavutettiin kahdeksassa perhepäiväkodissa (8/9) yhtä lukuun ottamatta. Perhepäiväkotikohtaiset tasot jakaantuivat siten, että yhdessä perhepäiväkodissa (1/9) taso jäi tyydyttävään, kun taas viidessä (5/9) taso nousi kiitettävälle ja kolmessa (3/9) erinomaiselle tasolle.

Seuraavaksi käydään läpi hyvän tason kriteerit, jotka siis toteutuivat kokonaistarkastelun mukaan kaikissa perhepäiväkodeissa. Mittarin mukaan lapsille tulee tarjota johdonmukaista valvontaa lapsen kykyjen, ikätasojen ja tarpeiden mukaan, esimerkiksi pienemmät lapset ja impulsiivisemmat lapset saavat enemmän valvontaa osakseen. Lisäksi hoitajan tulee olla tietoinen koko ryhmän tilanteesta myös niissä tilanteissa, joissa hän toimii joko yhden lapsen tai pienen ryhmän kanssa. Tätä ilmentää esimerkiksi se, että hoitaja luo yleiskatsauksen ympärilleen säännöllisesti koko tilaan, vaikka toimii vain yhden lapsen kanssa. Hyvällä tasolla edellytetään, että hoitaja reagoi nopeasti mahdollisiin ongelmatilanteisiin pyrkien ratkaisemaan ne rauhoittavalla ja kannustavalla tavalla, ja että hoitaja osallistuu lasten toimintoihin ja osoittaa kiinnostusta ja arvostusta heidän toimiaan kohtaan, esimerkiksi auttamalla ja rohkaisemalla tarvittaessa.

Hoitajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksessa perhepäiväkodit saavuttivat hyvän tason (ka 5,33). Perhepäiväkotikohtaista tasojen vaihtelua ilmeni välttävältä erin-

omaiselle tasolle siten, että yhdessä perhepäiväkodissa (1/9) jäätin välttävälle tasolle, kahdessa (2/9) päästiin tyydyttävälle, neljässä (4/9) kiitettävälle ja kahdessa perhepäiväkodissa (2/9) oli havaittavissa erinomainen taso. Hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on mittarin mukaan osaksi kulttuurisidonnainen, ja eri kulttuureissa voidaan toimia eri tavoilla. Hyvän tason saavuttamiseksi edellytettiin, että hoitaja käyttää useita myönteisiä ilmauksia ja fyysistä vuorovaikutusta lasten kanssa päivän aikana. Tämä näkyy mittarin mukaan esimerkiksi siinä, että kosketukset lapsen ja hoitajan välillä ovat helliä ja äänet miellyttäviä. Tutkituissa perhepäiväkodeissa tämä ilmeni siten, että hoitajat kehuivat lapsia esimerkiksi ”*kultakimpaleiksi*” tai ”*suloisiksi, hyviksi ja ihaniksi*”. Lisäksi lapsiin suhtauduttiin lämpimästi, esimerkiksi käyttämällä hellelynimiä ”*rakas*” tai ”*ystävä hyvä*”. Perhepäiväkodeissa annettiin myös positiivista palautetta esimerkiksi ruokailutilanteessa tai lapsen onnistuessa. Mittarissa vaaditaan, että hoitajan tulee osoittaa kunnioitusta lapsia kohtaan, esimerkiksi kuuntelemalla tarkkaavaisesti ja ottamalla katsekontaktia lapsiin. Hoitajan tulee myös tarjota sympatiaa lapsille, jotka ovat loukanneet itsensä, tai ovat vihaisia tai poissa tolaltaan. Tällä viitataan siihen, että hoitaja huomaa myös lapsen haastavatkin tunteet, kuten vihan.

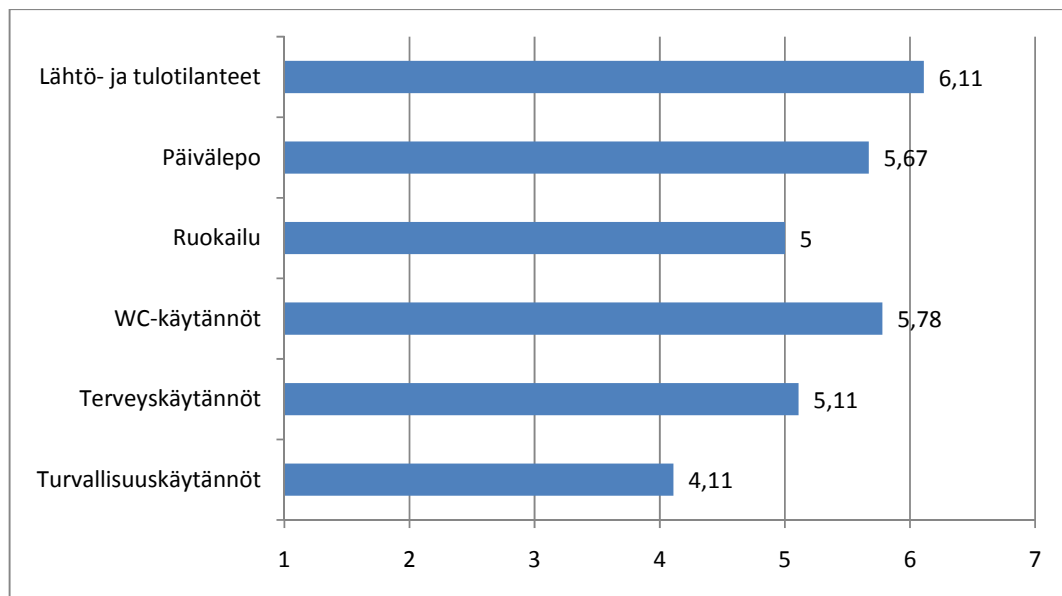
Perhepäiväkodin *säännöt* sai keskiarvokseen 5,33 (ka 5,33). Perhepäiväkoti-kohtaista vaihtelua ilmeni välttävältä erinomaiselle tasolle siten että yksi perhepäiväkoti (1/9) jäi riittämättömälle tasolle ja kaksi (2/9) tyydyttävälle tasolle, neljä (4/9) kiitettävälle tasolle ja kaksi saavutti (2/9) erinomaisen tason. Näin ollen keskiarvoista tarkasteltuna tämä saavutti vähintään hyvän tason. Hyvän tason kriteereissä edellytetään välttämään tarpeettomia konflikteja lasten välillä ja tuetaan vuorovaikutusta, esimerkiksi siirtymät on porrastettu ja hoitaja reagoi nopeasti ilmeneviin ongelmiin. Toinen kriteeri on, että sääntöjä ylläpidetään positiivisilla menetelmillä, esimerkiksi lapsi saa huomiota käyttäytyessään hyvin. Kolmantena kriteerinä on se, että lapsi saa toistuvaa kannustusta ja palautetta käyttäytyessään odotusten mukaisesti, esimerkiksi siten, että hoitaja katsoo lasta ja ”palkitsee” hänet hymyllä. Neljäntenä kriteerinä mittarissa mainitaan, että hoitaja reagoi jatkuvasti lasten käyttäytymiseen. Mittarissa tarkennetaan, että perhepäiväkodin arjen toiminnan tulisi mukailla myönteisiä ryhmässä toimimisen sääntöjä. Lapsille tulisi opettaa toisten kunnioittamista sekä fyysisesti että psyykkisesti.

Lasten keskinäinen vuorovaikutus saavutti vähintään hyvän tason tutkituissa perhepäiväkodeissa kokonaiskeskiarvojen perusteella (ka 5,44). Perhepäiväkotikohtaiset tasojen vaihtelut sijoittuivat kuitenkin tyydyttävältä tasolta

erinomaiselle tasolle, siten että kolme perhepäiväkotia (3/9) jäi tyydyttävälle tasolle ja viisi (5/9) saavutti kiitettävän tason ja yksi (1/9) erinomaisen tason. Seuraavaksi esitellään siis hyvän tason kriteerit, jotka perhepäiväkodit saavuttivat keskimäärin. Hyvän tason kriteereissä korostetaan, että hoitajan tulee jatkuvasti mallintaa lapsille hyviä sosiaalisia taitoja, esimerkiksi olemalla ystävällinen ja empaattinen, kuuntelemalla, olemalla yhteistyökykyinen ja kohtelias ja välttämällä komentamista. Toisena kriteerinä hoitajan tulee tukea lasten välisiä kaverisuhteita kaikkien lasten välillä, esimerkiksi asettamalla vauvat sellaisille paikoille, josta he näkevät toiset lapset ja pystyvät näin ollen osallistumaan vuorovaikutukseen.

8.4 Vahva ammatillisuus perushoitokäytännöissä

Perushoitokäytännöt sijoittuivat kokonaistarkastelussa hyvälle tasolle (ka 5,3; vaihteluväli 2), ja tämä on näin ollen neljäs perhepäivähoidon hyvän tason ylittänyt vahvuusalue (kuvio 11). Seuraavaksi tarkastellaan niitä vahvuuksia, jotka ylittävät hyvän laatutason (taso 5).

KUVIO 11. Perushoitokäytännöt Jyväskylän perhepäivähoidon vahvuusalueina (N=9)

Laatukriteerien tarkastelu

Mittarissa *lähtö- ja tulotilanteet* määritellään tilanteiksi, joissa vastuu lapsesta siirtyy aikuiselta toiselle eli vanhemmalta hoitajalle tai hoitajalta vanhemmalle. Lähtö- ja tulotilanteet saavutti parhaan laatutason perushoitokäytäntöjen osiossa (ka 6,11). Kaikilla hoitajilla (9/9) tämä toteutui kiitettävästi, joskin perhepäiväkotikohtaiset vaihtelut todentavat, että yhdessä (1/9) perhepäiväkodissa taso oli välttävä, yhdessä (1/9) tyydyttävä ja seitsemässä (7/9) erinomainen. Tulo- ja lähtötilanteita havainnointiin jokaisessa perhepäiväkodissa, ja havainnoitujen tilanteiden määrä vaihteli perhepäiväkotikohtaisesti yhdestä tilanteesta kuuteen.

Lähtö- ja tulotilanteiden hyvän tason kriteereissä määritellään, että hoitajan tulee tervehtiä jokaista lasta yksilöllisesti ja että lähtö- että tulotilanteet ovat miellyttäviä ja hyvin organisoitu. Tämä voi näkyä esimerkiksi siten, että hoitaja laittaa lapsen vaatteet valmiiksi odottamaan lähtötilannetta varten. Myös lähtö- ja tulotilanteiden ongelmat tulee hoitaa sensitiivisesti, esimerkiksi siten, että hoitaja antaa lapsen leikkiä puhuessaan vanhemman kanssa, ja lohduttaa itkevää lasta vanhemman lähtiessä. Kriteereissä painotetaan myös sitä että, hoitajan tulee tervehtiä jokaista vanhempaa lämpimästi ja kertoa vanhemmille joka päivä lapsen kuulumisista päivittäisten rutiinien näkökulmasta.

Päivälepotilanteita koskien mittarissa määritellään, että perhepäiväkodissa tulee olla hoitopäivän pituudesta riippumatta yksilölliset suunnitelmat jokaiselle ikäryhmälle (vauvat, taaperot, leikki-ikäiset, koululaiset) päivälevon suhteen. Päivälepotilanteet sijoittuvat kokonaistarkastelussa hyvälle tasolle (ka 5,67). Perhepäiväkotikohtaista vaihtelua oli kuitenkin havaittavissa, sillä kaksi perhepäiväkotia(2/9) sai välttävän arvosanan tästä osiosta, kaksi (2/9) sijoittui kiitettävälle ja viisi (5/9) taas erinomaiselle tasolle. Hyvän tason laatukriteerien voidaan nähdä toteutuvan kokonaistarkastelun näkökulmasta. Hyvällä tasolla vaaditaan, että lasta autetaan rentoutumaan esimerkiksi hiljaisen musiikin avulla tai tyynttelemällä ja silittelemällä lasta. Hyvälle tasolle kuuluu myös se, että vauvansängyt tai vuoteet ovat noin 90 cm päässä toisistaan, tai erotetut pienellä näköesteellä. Lisäksi hyvällä tasolla päivälevon valvonnan tulee olla hoitajan taholta lämminhenkistä, ja hoitajan tulee reagoida lasten tarpeisiin herkästi. Valvonnan taso vaihteli tutkituissa perhepäiväkodeissa: lapset saattoivat joissakin perhepäiväkodeissa nukkua eri kerroksessa kuin missä hoitaja

oli, tai lapset saattoivat nukkua useammassa eri huoneessa keskenään. Nämä molemmat seikat luovat haasteita päiväunien valvonnalle. Osa hoitajista oli kuitenkin järjestänyt valvonnan siten, että jos lapsia oli kahdessa lähekkäin olevassa huoneessa, he olivat lasten nukkuessa nojatuolin ääressä, josta näki molempiin huoneisiin.

Ruokailutilanteet saavutti keskiarvoisesti hyvän tason perhepäiväkotien kokonaistarkastelussa (ka 5), ja perhepäiväkotikohtainen vaihtelu jäi melko suppeaksi, sillä viisi perhepäiväkotia (5/9) saavutti hyvän tason, kolme perhepäiväkotia (3/9) kiitettävän tason, ja yksi (1/9) saavutti erinomaisen tason. Hyvän tason kriteereiksi mittarissa määritellään seuraavat asiat. Ruokailutilanteiden tulee olla hyvin organisoituja, esimerkiksi ruuan tulee olla valmistettu hyvissä ajoin, tai lasten tulee olla turvallisten toimintojen tai leikkien parissa hoitajan valmistaessa ruokaa. Hoitaja voi myös ottaa lapset mukaan ruuan valmistukseen. Lisäksi ruokailua tulee porrastaa lasten iän mukaan. Hyvän tason kriteereiksi lukeutuu myös ruokailutilanteen rentous ja miellyttävyyys, joka näkyy esimerkiksi siten, että hoitaja käyttäytyy kärsivällisesti lasten aikaansaamien sotkujen suhteen. Hitaille syöjille annetaan tarpeeksi aikaa syömiseen, ja lisäksi hoitaja voi keskustella lasten kanssa. Hygieenisyyttä tulee noudattaa ja tällä viitataan ruuanlaittoa koskevaan perushygieeniaan, kuten käsienpesuun ruuanlaiton yhteydessä. Lisäksi keittiön pinnat tulee puhdistaa ennen ruokailua ja sen jälkeen, eikä ylijäänyttä ruokaa tule enää käyttää uudelleen ruuanteossa. Lapset ja hoitajat pesivät kätensä joko erittäin tunnollisesti tai sitten hiukan vaihtelevammin tutkituissa perhepäiväkodeissa. Lisäksi hyvän tason täyttymiseksi vaaditaan, että perhepäiväkodin ruokalista on vanhempien tiedossa, esimerkiksi siten, että se on nähtävillä seinällä.

Vessatilanteissa perhepäiväkodit saavuttivat hyvän tason (ka 5,78). Hajonta pisteytyksen suhteen oli kuitenkin laaja, sillä perhepäiväkotien saamat pisteet vaihtelivat riittämättömästä tasosta erinomaiseen. Viisi perhepäiväkotia (5/9) saavutti tässä alaosiossa erinomaisen tason, kaksi (2/9) saavutti kiitettävän tason, yksi (1/9) hyvän ja yksi (1/9) riittämättömän tason. Hyvän tason toteutumiseksi vaaditaan, että saniteettitiloista ”yleensä” huolehditaan. Hoitajaa havainnoidaan kolmitasoisesti, siten, että ensinnäkin hoitajan tulee minimoida liian siirtyminen paikasta toiseen, toiseksi hoitajan tulee hoitaa lasten vaipanvaihto- ja vessatilanteet asianmukaisesti ja kolmanneksi hänen tulee huolehtia loppuun ennen seuraavan lapsen tuloa. Tämä toteutui perhepäiväkodeissa vaihtelevasti, sillä lapsen vaippa saatettiin vaihtaa esimerkiksi leikkihuoneen lattialla tai potalla istuminen hoitaa keittiössä. Nämä

esimerkit valaisevat perhepäiväkotikohtaisia eroja, sillä viidessä perhepäiväkodissa (5/9) kaikki sujui erinomaisesti eikä edellä mainittuja esimerkkejä ollut lainkaan nähtävissä. Saniteettitilojen tulee olla sellaiset, että niistä on helppo huolehtia, esimerkiksi pintojen tulee olla helposti puhdistettavat ja vedenottopisteen tulee olla lähellä vaipanvaihtoaluetta. Lisäksi hyvän tason saavuttamiseksi edellytetään miellyttävää hoitajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta vaipanvaihtotilanteiden ja wc-käyntien aikana.

Terveyskäytännöt kuuluvat myös perushoittoon. Terveyskäytännöt toteutuivat kokonaistarkastelussa hoitajille vähintään hyvällä tasolla (ka 5,11). Perhepäiväkotikohtaisesti tarkasteltaessa tasot kuitenkin vaihtelivat siten, että perhepäiväkotien käytännöt vaihtelivat mittarin mukaan arvioituina välttävästä erinomaiseen. Yksi perhepäiväkoti (1/9) saavutti välttävän tason, kaksi perhepäiväkotia (2/9) saavutti tyydyttävän tason, neljä (4/9) kiihtävän tason ja yksi (1/9) erinomaisen.

Hyvälle tasolle pääsemiseksi vaadittiin, että seuraavaksi esiteltävät kriteerit toteutuvat. Hoitajan tulee huolehtia hygieniasta lähes aina esimerkiksi siten, etteivät mahdollisten perhepäiväkodissa olevien lemmikkien ruuat ole lasten ulottuvilla. Lisäksi lasten ja hoitajan kädet tulee pestä terveyden edistämiseksi lähes aina. Tämä näkyi perhepäiväkodeissa esimerkiksi siten, että hoitaja avusti lasta huolellisessa käsienspesussa. Lisäksi lapsista tulee pitää hyvää huolta niin ulkona kuin sisätiloissakin, esimerkiksi siten, että lapset puetaan kunnolla, märät vaatteet vaihdetaan kuiviin, suojataan auringonpaisteelta tarvittaessa. Lisäksi hyvälle tasolle pääsemiseksi vaaditaan, että hoitajan tulee olla itse hyvänä esimerkkinä lapsille terveystietojen suhteen, esimerkiksi syömällä terveellistä ruokaa lasten paikalla ollessa ja pukeutumalla sään edellyttämällä tavalla. Taulukossa 10) tarkastellaan vielä kokoavasti perhepäiväkotien laatua laadun vahvuustekijöistä kohti kehittämiskohteita.

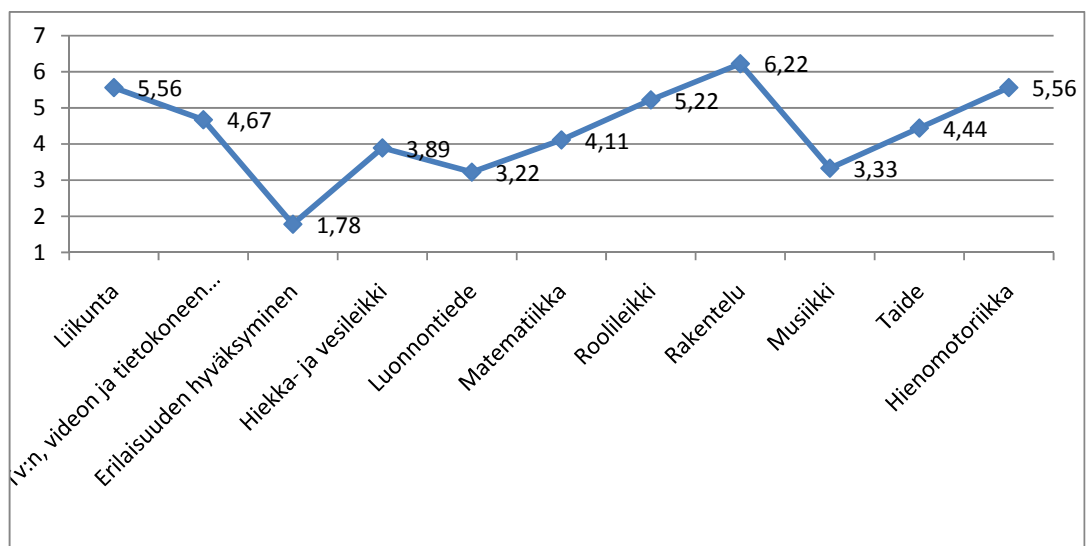
TAULUKKO 10. Jyväskylän perhepäivähoidon laatu FCCERS-R-mittarin mukaan, laadukkaimmista osioista kohti kehittämiskohteita (ka 5= hyvä laatutaso).

VAHVUUDET JA KEHITTÄMISKOHTEET	Ka	N
Päivän rakentuminen	6,06	9
Kielenkehityksen tukeminen	5,55	9
Vuorovaikutus	5,55	9
Perushoitokäytännöt	5,3	9
Oppimistoiminnot	4,26	9
Tilat ja välineet	4,78	9
Hoitaja ja vanhemmat	4,84	9
Yhteensä	5,2	9

9 KEHITTÄMISEN KOHTEET PERHEPÄIVÄHOIDOSSA

9.1 Oppimistoiminnot kehittämisen keskiössä

Oppimistoiminnoissa laatutaso vaihteli riittämättömästä kiitettävään (kuvio 12). Vaihteluväli oppimistoiminnoissa oli erittäin suuri (4,44), ja se kertoo suuresta hajonnasta sisältöalueiden laadukkaan toteutumisen välillä.

KUVIO 12. Perhepäivähoidon laadun kehittämisalueena oppimistoiminnot (N=9)

Oppimistoiminnot saavutti mittarilla arvioituna kaikkein heikoimman laatutason, jääden tyydyttävälle tasolle 4,26⁴. Heikoimmalle laatutasolle tästä osiosta jäivät *musiikki* (ka 3,33), *luonnontiede* (ka 3,22), *hiekkaja vesileikki* (ka 3, 89) sekä *erilaisuuden hyväksyminen* (ka 1,78).

Laatukriteerien tarkastelu

Perhepäiväkodit saavuttivat vähintään minimitason (ka 3,33) *musiikissa*. Perhepäiväkotikohtaista vaihtelua ilmeni siten, että neljä perhepäiväkotia (4/9) jäi välttävälle, neljä (4/9) tyydyttävälle ja yksi (1/9) kiitettävälle tasolle. Mittarin mukaan minimitason mukainen laatu musiikissa koostuu seuraavaksi esiteltävistä laatukriteereistä. Perhepäiväkodissa tulee olla käytettävissä jonkin verran sopivia musiikkivälineitä tai -leluja vapaassa leikissä. Musiikkimateriaalit voivat olla mitä tahansa välineitä, joita lapsi voi käyttää äänen tuottamiseen tai kuuntelemiseen. Tutkituissa perhepäiväkodeissa oli käytössä musiikkimateriaaleista soittimia ja lasten cd-levyjä. Soittimia löytyi kaiken kaikkiaan laaja valikoima, mukana oli muun muassa triangeleja, helistimiä, kapuloita, pienet koskettimet, kitara, urut ja zembe-rummut. Perhepäiväkotikohtaiset erot olivat kuitenkin huomattavat, sillä kolmessa perhepäiväkodissa ei ollut lainkaan musiikkimateriaaleja, kun taas kuudessa perhepäiväkodissa oli paljonkin musiikkimateriaalia lasten käytössä. Mittarin kriteereissä vaaditaan, että hoitajan tulee laittaa alulle vähintään yksi musiikkitoiminta päivittäin, esimerkiksi laulaa lauluja lasten kanssa tai laittaa hiljaista musiikkia soimaan taustalle päivälevolla. Lisäksi hoitajan tulee mittarin mukaan huomioida lapsi, joka ei halua osallistua musiikkihetken tarjoamalla hänelle vaihtoehtoista toimintaa musiikkihetken ajaksi.

Luonnontiede saavutti perhepäiväkotien kokonaiskeskiarvon pohjalta tarkasteltuna laadussaan minimitason (ka 3,22). Yhden perhepäiväkodin (1/9) taso jäi riittämättömälle ja kuuden (6/9) tyydyttävälle tasolle. Kaksi perhepäiväkotia (2/9) saavutti luonnontieteestä välttävän laatutason. Minimilaatutason toteutumiseen mittarissa vaaditaan, että perhepäiväkodissa tulee olla kaiken ikäisten lasten käytettävissä jonkin verran realistisia luontoon liittyviä kuvia, pelejä, kirjoja ja leluja. Luonnontieteen materiaaleihin voidaan luokitella luonnonkohteiden kokoelmat, luonnontieteen kirjat, kuvat,

---

⁴ Keskiarvo osiossa oli 4,24 tai 4,28 riippuen siitä, pisteytettiinkö kohta EP). EP on mahdollinen pisteytystapa TV:n, videoiden ja/tai tietokoneen käytössä siinä tapauksessa, että perhepäiväkodissa ei ole edellä mainittuja laitteita käytössä lainkaan.

pelit ja lelut sekä luonnontieteeseen liittyvät välineet. Tutkituissa perhepäiväkodeissa oli nähtävillä esimerkiksi luonnontieteellisiä aiheita käsitteleviä kirjoja ja palapelejä. Lisäksi havaittiin, että perhepäiväkodeissa oli tuotu ulkoa sisälle luonnon materiaaleja, esimerkiksi keppejä, kiviä ja käpyjä. Lisäksi havaittiin pienille lapsille sopivia luonnontieteen tutkimiseen käytettäviä materiaaleja, kuten leikkitarjoitukseen käytettävät kiikarit ja suurennuslasit. Mittarin mukaan näiden materiaalien tulee olla saatavissa päivittäin, ja lasten tulee saada jonkin verran kokemuksia päivittäin luonnosta sekä sisätiloissa että ulkona.

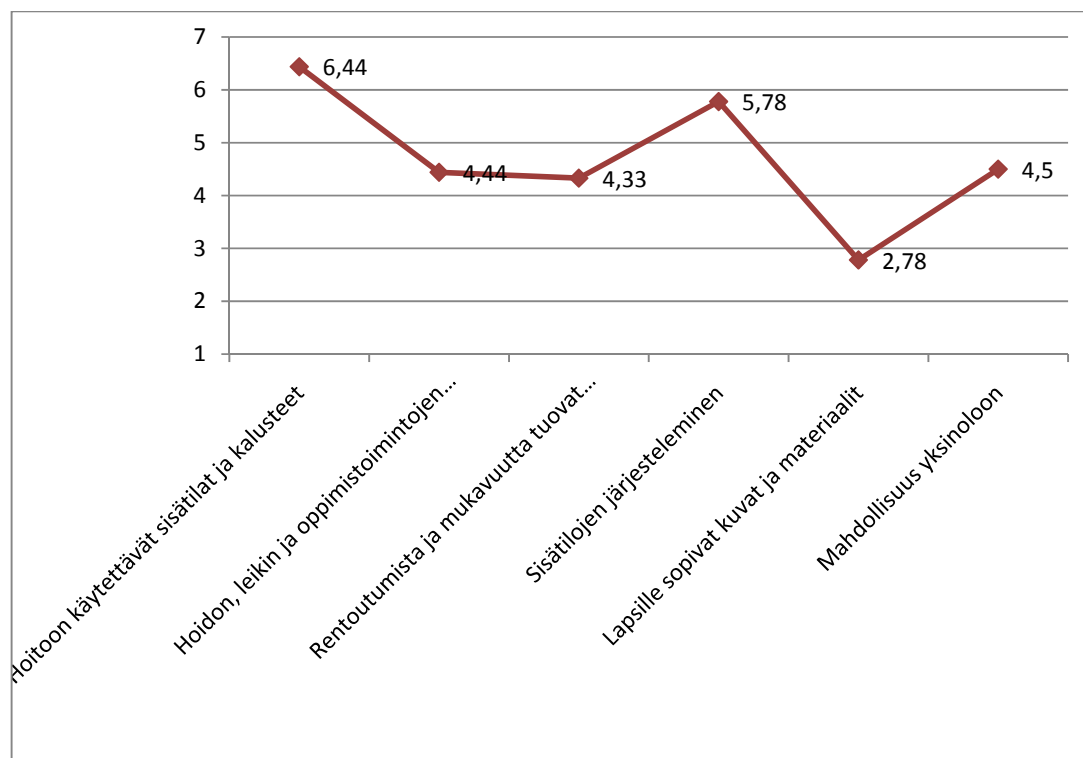
Hiekka- ja vesileikeissä perhepäiväkodit jäivät minimitasolle (ka 3,89). Perhepäiväkotien välillä laatutaso tässä sisältöalueessa vaihteli välttävää kiitettävään siten, että kaksi perhepäiväkotia (2/9) saavutti tässä osiossa kiitettävän, yksi (1/9) hyvän, kolme (3/9) tyydyttävän sekä kolme (3/9) välttävän tason. Jotta minimitason vaatimukset täyttyisivät, mittarissa vaaditaan, että lapsilla tulee olla läpi vuoden mahdollisuus hiekka- ja vesileikkiin sisä- tai ulkotiloissa vähintään kerran kahdessa viikossa. Tutkituissa perhepäiväkodeissa oli mahdollisuus hiekkaleikkeihin keväisin, kesäisin ja syksyisin. Lisäksi kahdessa perhepäiväkodeissa oli mahdollisuus vesileikkeihin ulkona sään salliessa, vesilätäköissä leikkimällä tai kesäisin vesiletkun kanssa. Yhdessä perhepäiväkodissa oli huomioitu sisätiloissa tapahtuvan vesileikin mahdollisuus ”vesileikkiradalla”. Mittarin laatukriteerien mukaan myös lasten ikä- ja kykytaso tulee huomioida hiekka- ja vesileikeissä. Saavuttaakseen minimitason mittarissa vaaditaan, että hiekka- ja vesileikeissä tulee olla jonkin verran leluja käytössä. Tutkituissa perhepäiväkodeissa yleisimpiä leluja hiekka- ja vesileikkiin olivat esimerkiksi lapiot, ämpärit ja autot.

Erilaisuuden hyväksyminen saavutti heikoimman laatutason, sillä perhepäiväkotien keskiarvojen kokonaistarkastelussa tämä osio jäi reilusti minimitason alapuolelle (ka 1,78), ja oli näin ollen koko mittarilla mitatun laadun heikoin osio. Perhepäiväkotikohtainen vaihtelu jäi melko suppeaksi sillä seitsemän perhepäiväkotia (7/9) saavutti välttävän ja kaksi (2/9) riittämättömät laatutason. Näin ollen seuraavaksi tarkastellaan riittämätön laatutaso, jonka kaikki hoitajat saavuttivat. Mittarin laatukriteereissä vaaditaan, että saavuttaakseen riittämättömän laatutason perhepäiväkodissa tulee olla havaittavissa eri kulttuureista kertovia materiaaleja, esimerkiksi erilaisia leluja, kuvia tai erikielisiä äänimateriaaleja. Mittarissa vaaditaan, että perhepäiväkodissa täytyy olla ainakin kaksi esimerkkiä materiaaleista, jotka edustavat kulttuurien

erilaisuutta niissä tiloissa, joita käytetään lasten hoitoon. Tutkituissa perhepäiväkodeissa havaittiin vain vähän erilaisuudesta kertovaa materiaalia. Nuo materiaalit koostuivat erilaisuudesta kertovista kirjoista, palapeleistä ja tauluista. Lisäksi kolmen perhepäiväkodin leluissa oli huomioitu erilaisuuden näkökulma, sillä kahdessa perhepäiväkodissa oli kotileikkiin käytettävissä tummaihoisen nukke, ja lisäksi yhdessä perhepäiväkodissa oli intiaani- ja lännenmiespähine. Mittarin kriteereissä tuodaan esille, että materiaaleissa ei saa olla havaittavissa negatiivista ennakkoluuloa erilaisuutta kohtaan.

9.2 Tilat ja välineet kehittämisen kohteena

Tilat ja välineet sijoittuvat tyydyttävälle laatutasolle (kuvio 14). Vaihteluväli osioiden välillä on suuri (3,66). Seuraavaksi käydään läpi ne kehittämiskohteet, jotka ovat jääneet alle hyvän laatutason (taso 5).

KUVIO 14. Tilat ja välineet perhepäivähoidon laadun kehittämiskohteena (N=9)

Laatukriteerien tarkastelu

Perushoitoon, leikkiin ja oppimistoimintoihin tarkoitetut kalusteet saavutti tyydyttävän laatutason (ka 4,44). Perhepäiväkotikohtaisesti vaihtelua ilmeni siten, että seitsemän perhepäiväkotiä (7/9) on saavuttanut tyydyttävän ja kaksi (2/9) kiitettävän tason. Jokainen perhepäiväkoti (9/9) on näin ollen saavuttanut tästä alaosiosta vähintään laadun minimitason. Seuraavaksi käydään läpi mittarin minimilaatutason kriteerit. Mittarin mukaan perhepäiväkodissa tulee olla riittävästi huonekaluja käytettäväksi perushoito-tilanteissa siten, että lasten iän ja kykyjen mukaiset tarpeet on huomioitu. Esimerkiksi jokaiselle lapselle on oltava käytössä ikätasoon sopivat ruokailuvälineet. Lisäksi mittarissa vaaditaan, että oppimistilanteissa ja leikeissä tulee olla riittävästi huonekaluja kaikenikäisille lapsille. Kaikkien huonekalujen tulee myös olla hyvässä kunnossa, jotta ne eivät aiheuta vaaratilanteita lapsille hoitopäivän aikana.

Rentoutumista ja mukavuutta tukevat kalusteet ja välineet saavuttivat tyydyttävän laatutason (ka 4,33). Perhepäiväkotikohtaisesti laatutasot vaihtelivat välttävästä erinomaiseen siten, että yksi perhepäiväkoti (1/9) on saavuttanut välttävän, yksi (1/9) kiitettävän ja yksi (1/9) erinomaisten tason sekä loput kuusi perhepäiväkotiä (6/9) ovat jääneet tyydyttävälle tasolle. Mittarin minimitason laatukriteereissä vaaditaan, että perhepäiväkodissa on käytettävissä lasten leikkeihin jonkin verran mattoja tai muita sisutustekstiilejä, esimerkiksi sohva, tyynyjä ja peittoja. Viidessä tutkitussa perhepäiväkodissa oli lasten käytössä pehmeitä huonekaluja havainnoinnin aikana, esimerkiksi sohva, nojatuoli ja tyynyjä. Lisäksi mittarin minimitason kriteereissä vaaditaan, että pehmeitä leluja on saatavilla kolme tai enemmän.

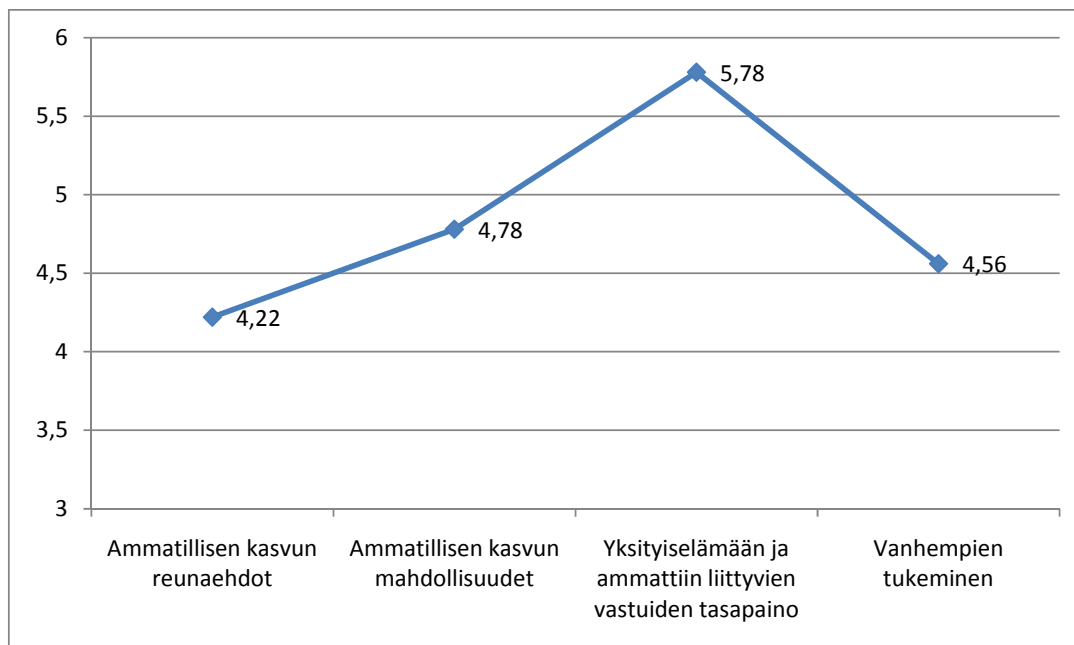
Lapsille sopivat kuvat ja materiaalit saavutti välttävän laatutason (ka 2,78). Perhepäiväkotikohtainen vaihtelu oli suurta: kolme perhepäiväkotiä (3/9) jäi riittämättömälle tasolle, kolme perhepäiväkotiä (3/9) välttävälle, yksi (1/9) tyydyttävälle ja kaksi (2/9) kiitettävälle tasolle. Näin ollen perhepäiväkodeissa on toteutunut vain riittämättömän tason laatukriteerit, joita käsitellään seuraavaksi. Riittämättömän tason saavuttaakseen perhepäiväkodissa ei saa olla näkyvillä lapsille sopimatonta kuvamateriaalia, esimerkiksi pelottavia tai väkivaltaisia kuvia.

Mahdollisuus yksinoloon jäi tyydyttävälle tasolle, sillä perhepäivähoitajien kokonaiskeskiarvo oli 4,89. Perhepäiväkotien välillä laatutaso vaihteli välttävästä

erinomaiseen. Välttävän tason saavutti kolme perhepäiväkotia (3/9), tyydyttävän tason yksi perhepäiväkoti (1/9), kiitettävän tason myös yksi perhepäiväkoti (1/9) sekä erinomaisen tason neljä perhepäiväkotia (4/9). Minimitason saavuttaakseen perhepäiväkodeilta vaaditaan mittarissa, että lapsilla tulee olla mahdollisuus etsiä itselleen tarvittaessa rauhallinen tila yksinoloa varten hoitopäivän aikana, esimerkiksi huonekalujen takana. Minimitason kriteereissä vaaditaan myös, että kaikkien lasten yksinoloon käyttämien tilojen valvonnan tulee olla perhepäivähoitajan näkökulmasta vaivatonta. Tällaisia yksinolon mahdollistavia paikkoja oli kaikissa tutkituissa perhepäiväkodeissa, joista kahdeksassa (8/9) oli käytössä jopa erillinen huone tai huoneita lapsia varten.

9.3 Hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus kehittämiskohteena

Hoitajan ja vanhemman välinen yhteistyö (kuvio 13) näyttäytyy mittarin mukaan toisena laadun kehittämiskohteena. Se jäi perhepäiväkotien kokonaispistemääriä tarkasteltaessa tyydyttävälle tasolle (ka 4,84). Perhepäiväkohtaisesti laatutasojen vaihteluväli oli 1,56. Seuraavaksi tarkastellaan niitä kehittämiskohteita, jotka eivät saavuta hyvää laatutasoa (taso 5).

KUVIO 13. Perhepäivähoidon laadun kehittämiskohteena hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus (N=9)

Laatukriteerien tarkastelu

Vanhempien tukemisessa perhepäiväkodit saavuttivat kokonaistarkastelussa vähintään tyydyttävän tason (ka 4,56). Perhepäiväkotikohtaisessa tarkastelussa ilmenee, että kolme perhepäiväkotia (3/9) saavutti erinomaisen, neljä (4/9) tyydyttävän ja kaksi (2/9) välttävän tason. Mittarissa vaaditaan, että minimilaatutason saavuttaakseen perhepäivähoitajien tulee antaa vanhemmille tiedotteita hoidon hallinnollisista asioista, kuten hoitotunneista. Lisäksi mittarissa tuodaan esille, että hoitajan ja vanhempien välillä tulee jakaa tietoa lapsen asioista, esimerkiksi vanhempaintapaamisia järjestämällä. Vanhemmille ja muille perheenjäsenille tulee lisäksi antaa mahdollisuuksia vaikuttaa hoitoon jonkin verran mittarin mukaan, ja vuorovaikutuksen lasten ja vanhempien välillä tulee olla enimmäkseen myönteistä ja kunnioittavaa.

Ammatillisen kasvun mahdollisuuksissa perhepäiväkodit ovat tyydyttävällä tasolla (ka 4,78). Perhepäiväkotikohtaisesti ammatillisen kasvun mahdollisuuksissa on suurta vaihtelua, sillä perhepäiväkotikohtaiset laatutasot vaihtelivat välttävästä kiitettävään tasoon. Yksi perhepäiväkoti (1/9) saavutti ammatillisen kasvun mahdollisuudet alaasioista välttävän, neljä (4/9) tyydyttävän, kolme (3/9) kiitettävän ja yksi (1/9) erinomaisen tason. Seuraavaksi tarkastellaan mittarin

minimilaatutason kriteerejä. Mittarin mukaan hoitaja tulee osallistua ainakin yhteen ammatillista kasvua tukevaan toimintaan joka vuosi, esimerkiksi etäopintoja suorittamalla. Lisäksi vaaditaan, että perhepäiväkodista tulee löytyä lapsiin liittyvää kirjallista materiaalia, esimerkiksi lapsiin liittyvää materiaalia tai kasvatusalaan liittyviä lehtiä.

Mittarilla mitattuna *ammattillisen kasvun reunaehdot* saavutti tyydyttävän laatutason (ka 4,22). Vaihteluväli perhepäiväkotien keskuudessa on suuri, sillä perhepäiväkotien laatutasot vaihtelivat riittämättömästä erinomaiseen laatutasoon. Kaksi perhepäiväkotia (2/9) jäi riittämättömälle, yksi (1/9) välttävälle ja kaksi (2/9) tyydyttävälle tasolle. Tämän lisäksi kaksi perhepäiväkotia (2/9) ylsi kiitettävälle ja kaksi (2/9) erinomaiselle tasolle. Minimitason kriteereinä mittarissa on hoitajan puhelimen käyttömahdollisuus hoitopäivän aikana, ja lisäksi vaaditaan, että hoitajalla tulee olla arkisto- ja varastotilaa käytössä lastenhoitomateriaaleille ja esimerkiksi lasta koskeville suunnitelmille. Mittarissa edellytetään myös, että hoitaja käyttää suunnitteluun aikaa vähintään kahdesta kolmeen tuntiin kuukaudessa.

9.4 Perhepäivähoitajat laadun määrittelijöinä

Perhepäivähoitajien laadukkaan perhepäivähoidon määritelmässä (n=8) nousi vahvasti esiin *henkilöstön ja vanhempien välinen kasvatusyhteistyö*, joka on nähtävissä vaikuttavuustekijänä asiakastyytyväisyyden näkökulmasta. Hoitajat korostivat erityisesti avointa ja keskustelevaa, jokaista perhettä kunnioittavaa ja joustavaa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Yhdessä vastauksessa (1/8) tuotiin esille, että vanhemmilta olisi hyvä kysyä, mitä laadukas perhepäivähoito heille merkitsee, jolloin hoitaja pystyisi toteuttamaan vanhempien toiveiden mukaista laadukasta päivähoitoa. Päämääränä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä hoitajat näkivät sujuvan, lapsen parhaaksi tehtävän yhteistyön, jolloin vanhemmat voivat turvallisin mielin jättää lapsensa hoitoon. Eräs perhepäivähoitaja (1/8) määrittelee, että laadukas perhepäivähoito on ”yhteistyötä, jossa lapsen parhaaksi tehdään kaikkemme, tuloksena hyvinvoiva lapsi.” ja ”kun vanhemmat ovat tyytyväisiä, maine kulkee puskaradiossa”. Yhteistyötä vanhempien kanssa korostettiin kaikissa vastauksissa (8/8), kun taas esimiehen kanssa tehtävä yhteistyö eli *johtajuus* tuotiin esille vain yhdessä

vastauksessa. Tässä korostettiin erityisesti esimiehen tuen joustavuutta ja saatavuutta (1/8).

Perhepäivähoitajat pitivät tärkeänä *fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta* (7/8) tuodessaan esille perhepäivähoidon kodinomaisuuden. Kolmessa vastauksessa (3/8) painotettiin kodinomaisuutta sellaisenaan ja neljässä vastauksessa (4/8) korostettiin laadun kriteerinä lämmintä ja kiireetöntä yhdessäoloa, joka tähtää siihen, että kaikilla on hyvä olla. Perhepäivähoitajat toivat esille laadukkaan perhepäivähoidon määritelmässä myös lapsen turvallisen kasvuympäristön luomisen, joka liittyy fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen. Viidessä (5/8) vastauksessa painotettiin kasvu- ympäristön merkityksen lisäksi lapsen luottamuksen syntymistä, pysyvyyttä sekä perusturvallisuutta. Tämä ilmenee erään hoitajan vastauksessa: *”Lapselle tulisi mahdollistaa turvallinen ympäristö, jotta hänellä olisi turvallinen olo hoidossa ja hän pystyisi luottamaan hoitajaan.”* Luottamus, pysyvyys ja perusturvallisuus liittyvät fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden lisäksi aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, jota käsitellään seuraavaksi.

Aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen lukeutuvat lapsen huomiointiin liittyvät asiat, jotka tulivat esiin kuudessa (6/8) vastauksessa. Hoitajat määrittivät laadukkaan hoidon toteutumisen kriteeriksi jokaisen lapsen tasapuolisen ja kunnioittavan huomioon. Yksi (1/8) hoitajista totesi: *”Periaatteeni on, että hoidan jokaista lasta sillä tavalla, kun haluaisin, että minun lastani hoidettaisiin, eli mahdollisimman hyvin ja vielä paremmin.”* Aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen luokittelimme myös asiat, joissa hoitaja korosti lapselle annetun ajan ja sylin tärkeyttä sekä lapsen tarpeiden huomioon ottamista. Yhdessä vastauksessa (1/8) pidettiin perhepäivähoidon laadun kannalta tärkeänä sitä, että lapsi viihtyy hoidossa ja tulee mielellään aamulla hoitoon. Tämä perhepäivähoitaja korosti näin ollen vaikuttavuustekijöitä lapsen myönteisten kokemusten kannalta. Eräs perhepäivähoitaja (1/8) korosti laadukkaan perhepäivähoidon toteutumisessa kiireettömyyden tärkeyttä: *”Hoitajan ei tarvitse tehdä työtä hosumalla vaan hänellä on aikaa keskittyä päivän aikana jokaisen lapsen tarpeisiin.”*

Hoidon sisältöä painotettiin kolmessa vastauksessa (3/8). Hoitajan tulisi pystyä hyvän ja turvallisen perushoidon lisäksi tarjoamaan päivän ja viikon aikana hoitolapsille monipuolisia leikkejä ja toimintaa virikkeineen sekä sisä- että ulkotiloissa.

Yhdessä vastauksessa (1/8) korostettiin hoitajan läsnäolon tärkeyttä sekä hoitajaa lasten monipuolisten leikkien rikastuttajana.

Kolmessa vastauksessa (3/8) korostettiin *lapsilähtöisyyttä* ja lapsilähtöistä toimintaa yhtenä laadukkaan perhepäivähoidon tärkeimmistä tekijöistä. Eräs perhepäivähoitaja (1/8) toteaa, että: *”Laadukas perhepäivähoito on sitä, että tuetaan ja opetellaan asioita, jotka ovat lapsille tärkeitä”*. Yksi hoitajista (1/8) pitää merkityksellisenä sitä, että hoitaja pyrkii hyödyntämään toiminnassaan lasten kiinnostuksen kohteet ja herkkyyksikaudet uusien asioiden oppimisessa.

Kolmessa vastauksessa (3/8) korostettiin *henkilöstön ammatillisuutta* laadun takeena. Kahdessa vastauksessa (2/8) tuotiin esille hoitajan ammattitaito, työkokemukseen ja koulutukseen liittyvät näkökulmat. Yhdessä vastauksessa (1/8) tuotiin esille, että hoitajan on tärkeää tuntee lasten hoitoa ja kasvatusta yleisesti ohjaavat periaatteet, lait ja asetukset. Samassa vastauksessa jatkettiin, että: *”Hoitaja osaa soveltaa pedagogista toimintaa päiviin, ja perustella ja arvioida itseään.”* Hoitajan tulisi myös pitää yllä ammattitaitoaan koulutusten, kirjojen, lehtien, TV:n, tietokoneen, työkalujen ja esimiehen avulla (1/8). Hoitajalta vaaditaan kykyä joustaa sekä kykyä mukautua tämän päivän haasteisiin (1/8). Yhdessä vastauksessa (1/8) korostettiin sitä, että hoitajan tulee pitää lapsista ja työstään ja arvostaa itse sitä, eikä työn innoittajana tule olla pelkästään raha. *”Hoitaja elää tätä päivää ja vastaa tämän päivän lasten ja perheiden tarpeisiin. Mutta ei heitä kaikkea vanhaa ja hyvää romukoppaan vaan tarjoaa sitä nykylapsille ja nykyvanhemmille.”*

Perhepäivähoitajien määritelmät laadukkaasta perhepäivähoidosta teemoiteltiin viiteen eri laatutekijään Hujalan ja Fonsénin (2010) laadunarviointimallin mukaisesti. Perhepäivähoitajat painottivat seuraavassa taulukossa esiteltäviä laadun osaluokkia laadukkaan perhepäivähoidon toteutumisen edellytyksinä. Suluissa oleva numero kertoo mainintojen määrän.

TAULUKKO 11. Perhepäivähoitajien näkemys laadukkaasta perhepäivähoidosta.

Puitetekijät	<ul style="list-style-type: none"> • Fyysinen ja psyykinen turvallisuus: kodinomaisuus (7/8), lapsen luottamus ja perusturvallisuus (5/8)
Välilliset tekijät	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön ja vanhempien välinen kasvatusyhteistyö (8/8) • Hoitajan ammatillisuus (3/8) • Johtajuus (1/8)
Prosessitekijät	<ul style="list-style-type: none"> • Aikuinen-lapsi vuorovaikutus: lapsen huomioiminen (6/8) • Lapsilähtöisyys (3/8)
Sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka	<ul style="list-style-type: none"> • Hoidon sisältö (3/8)
Vaikuttavuustekijät	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen myönteiset kokemukset • Asiakastytyväisyys • Lapsen kehitys ja oppiminen

Kun peilataan hoitajien laadunmäärittelyä suomalaisen varhaiskasvatuksen laadunarviointimalliin (Hujala & Fonsén 2010), huomataan, että hoitajien vastauksissa tulee ilmi kaikki varhaiskasvatuksen laadunarviointimallin laatutekijät. Puitetekijöihin olemme luokitelleet perhepäivähoitajien käsityksistä kodinomaisuuden sekä lapsen luottamuksen ja perusturvallisuuden. Välillisiin tekijöihin olemme luokitelleet kasvatuskumppanuuden, jonka jokainen hoitajista mainitsi, lisäksi näihin tekijöihin lukeutuvat hoitajan ammatillisuus sekä esimiehen antama tuki. Nämä tekijät vaikuttavat välillisesti perhepäivähoitajan toteuttaman työn laadukkuuteen. Prosessitekijöihin hoitajien käsityksistä lukeutuvat lapsen huomioiminen, lapsilähtöisyys sekä hoidon sisältö. Nämä tekijät näkyvät aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa ja kaikessa perhepäiväkodin arjen toiminnassa. Sisällöllisiin orientaatioihin ja oppimisen pedagogiikkaan liittyviä tekijöitä hoitajat eivät mainitse, paitsi tuomalla esille hoidon sisällön. Vaikuttavuustekijät tulevat ilmi yhdessä vastauksessa, ja niiden voidaan nähdä olevan yhteydessä kasvatusyhteistyöhön välillisten tekijöiden kautta.

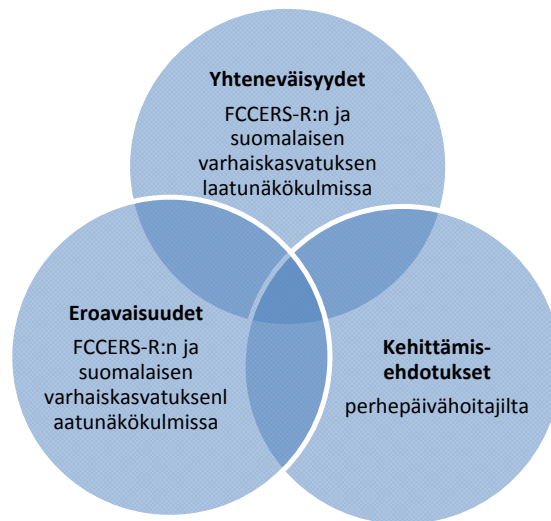
10 FCCERS-R-MITTARI SUOMALAISEN PERHEPÄIVÄHOIDON LAADUNARVIOINTIMENETELMÄNÄ

10.1 Mittarin soveltuvuus suomalaiseen perhepäivähoitoon

Tämä tutkimus on pyrkinyt tuomaan perhepäivähoidon laatukeskusteluun uutta ja kansainvälistä näkökulmaa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tuoda tuoretta tietoa perhepäivähoidon kentälle laadun tematiikasta ja uuden laadunarviointimittarin soveltuvuudesta Suomeen. Tutkimus on tehnyt läpileikkauksen perhepäivähoidon laadunarvioinnista aina kansainväliseltä tasolta paikallistasolle asti. Tässä tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, soveltuuko kansainvälinen FCCERS-R-laadunarviointimittari tukemaan vaikeasti valvottavan perhepäivähoidon laadunhallintaa Suomessa. Tauriaisen (2000, 30) mukaan mittarin soveltuvuuden arvioinnissa on tarkasteltava mittarin taustalla olevia arvoja ja mittarin luotettavuutta. FCCERS-R-mittarin soveltuvuuden arvioiminen suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointiin on mahdollista nyt, kun mittaria on pilotoitu Suomessa. Mittari näyttää soveltuvan Suomeen, sillä se tuo ilmi laadunvaihtelun perhepäiväkotien ja mittarin osioiden välillä. Tämän tutkimuksen mukaan näyttäisi kuitenkin siltä, että mittaria täytyisi mukauttaa joiltakin osin, jotta sitä

voitaisiin käyttää Suomessa. FCCERS-R-mittari ja Vasu:n perusteet (2005) voidaan kuitenkin tämän tutkimuksen perusteella nähdä toisiaan täydentävinä perhepäivähoidon laatua ohjaavina työvälineinä, jotka voivat tuoda uusia ulottuvuuksia toisiinsa. Yhdistämällä näitä ulottuvuuksia voitaisiin luoda suomalaiseen varhaiskasvatukseen muiden laadunarviointimenetelmien rinnalle uusi, muokattu laadunarviointimenetelmä (kuvio 15).

KUVIO 15. Yhteenveto mittarin soveltuvuudesta suomalaisen perhepäivähoidon laadunarviointiin

Kuvion 15 keskelle muodostuva tummempi alue konkretisoi mittarin soveltuvuutta suomalaiseen perhepäivähoitokontekstiin. Ottamalla huomioon mittarin keskeiset yhteneväisyydet ja erot laadunäkemyksen kanssa, ja kehittämällä mittaria perhepäivähoitajien kehittämissuunnitelmien suuntaan, näyttäneen siltä, että FCCERS-R-mittarin mahdollisuuksia laadunarvioinnissa voitaisiin alkaa hyödyntää Suomessa muokattuna mittarin avulla.

Laadunäkökuulmien yhteneväisyydet

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan näyttää siltä, että FCCERS-R-mittarin laadunäkökuulmien vastaus vastaa monilta osin suomalaista varhaiskasvatuksen laadunäkökuulmista. Tästä kertoo mittarin laadunäkökuulmien havaittu yhteneväisyys suomalaisen varhaiskasvatuksen laadunäkö-

myksen kanssa, joka on muodostettu Vasupäivitetystä laadunarviointimallista (Hujala & Fonsén 2010) ja Vasu:n perusteiden (2005) pohjalta. Yhteneväisestä laatu- ja laadunäkökulmasta kertoo ensinnäkin se, että sekä suomalaisen perhepäivähoidon että mittarin pohjalta varhaiskasvatuksen päämääränä nähdään lapsen hyvinvointi (Vasu:n perusteet 2005; Harms ym. 2007, 1). Lisäksi lähes kaikki mittarin osiot oli mainittu Vasu:n perusteissa joko suoraan tai välillisesti. Yhteneväisyydet olivat selkeästi havaittavissa, vaikka FCCERS-R-mittari on operationalisoitu siinä esiintyvien laatu- ja laadunäkökriteerien suhteen, ja Vasu:n perusteissa samoista asioista puhutaan käsitteellisemmällä tasolla, jotka tarkentuvat kunta- ja yksikötasolle.

Tutkimustulosten mukaan FCCERS-R-mittarin laatu- ja laadunäkösäilytyksessä on nähtävissä myös kaikki laadunarviointimallin (Hujala & Fonsén 2010) laatu- ja laadunäkökriteerit eli puitetekijät, välilliset tekijät, prosessitekijät, sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka sekä vaikuttavuustekijät. Aiemmat kansainväliset tutkimukset (mm. Dahlberg ym. 2007, 97; Porter 2006) ovat nostaneet esille varhaiskasvatuksen laadunarvioinnissa puite-, prosessi- ja vaikuttavuustekijät. Nämä tutkimukset eivät kuitenkaan ole huomioineet välillisten tekijöiden eivätkä sisällöllisten orientaatioiden ja oppimisen pedagogiikan näkökulmia, jotka tulevat ilmi Vasupäivitetetyssä laadunarviointimallissa (Hujala & Fonsén 2010). Harmsin ym. (2007, 1) mukaan vaikuttavuustekijät ilmenevät siinä, että lapsille pyritään takaamaan myönteisiä kokemuksia sekä turvaamaan suotuisa kehitys sekä oppiminen. Varsinaisesti vaikuttavuustekijöiden mittaaminen mittarilla jää vähäiseksi, sillä nämä tekijät ovat tuloksia laadukkaasta perhepäivähoidosta.

Voitaisiinkin todeta, että koska mittarin ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu- ja laadunäkösäilytykset ovat suhteellisen yhteneväiset, näyttäisi siltä, että osa perhepäivähoidon laatu- ja laadunäkösäilytyksistä olisi kansainvälisesti mitattavissa. Tauriainen (2000, 16) esittää, että laadun minimitason selvittämiseksi tarvitaan laatu- ja laadunäkösäilytyksiä, joissa laatu- ja laadunäkösäilytykset on konkretisoitu laatu- ja laadunäkösäilytyksiksi, joilla toimintaa voidaan arvioida. Osan kriteereistä tulisi olla kansallisella tai kuntatasolla yhteisiä, jotta vertailtavuus pystyttäisiin säilyttämään (Tauriainen 2001, 16). Kuitenkin Johansson ja Cameron (2002, 258) sekä Parrila (2002) muistuttavat, että universaali kaiken kattava laatu- ja laadunäkösäilytyksitys on jäämässä taka-alalle, kuten tässä tutkimukset viittaavat, ei kaikilta osin yhteneviä laatu- ja laadunäkösäilytyksiä voida universaalisti esittää.

Laatunäkökulmien eroavaisuuksia

Tässä tutkimuksessa tuli ilmi, että mittarin ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laatunäkökuulmissa oli myös eroavaisuuksia. Laatukäsitysten keskinäistä vaihtelevuutta voinee joltakin osin selittää Ebbeckin ja Waniganayaken (2004, 108) mukaan se, että kulttuurien välillä voi esiintyä vaihtelua. Perustavanlaatuinen ero FCCERS-R-mittarin ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laatunäkemyksen välillä on se, että mittari on lähtökohdiltaan objektiivinen ja eksklusiivinen, ja tämä ajattelumalli ei tue suomalaista inklusiivisuutta tavoittelevaa varhaiskasvatuksen laatunäkemyksiä. Mittarissa laatua tarkastellaan eksklusiivisesta, eli asiantuntijoiden hyväksi toteamasta näkökulmasta. Vaikka mittarissa painottuu eksklusiivinen näkökulma, ovat mittarin tekijät (Harms ym. 2007) pyrkineet huomioimaan laadun dynaamisen luonteen (vrt. Dahlberg ym. 2007). Tämä tulee esille mittarissa esimerkiksi hoitajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen arvioinnissa, jossa todetaan, että arvioitava osio voi olla ilmenemisessään kulttuurisidonnainen. Kuitenkin tämä dynaamisuuden huomioiminen jää kokonaisuudessaan varsin vähäiseksi mittarissa. Subjektiviisen laatukäsityksen kannattajien mukaan (mm. Dahlberg ym. 2000) tällaisiin objektiivista ja eksklusiivista näkökulmaa korostaviin asiantuntijoiden laatiin laatukriteereihin tulisi suhtautua kyseenalaistaen. Tämän kriitikin voidaan katsoa osuvan myös FCCERS-R-mittariin.

Hujala ym. (1998, 183) tuovat esille, että vaikka eksklusiivinen näkökulma on saanut paljon kritiikkiä, perhepäivähoidon laadun kehittämisen kannalta on kuitenkin merkittävää määritellä tietyt laatukriteerit, joita toteuttamalla pyritään laadukkaaseen perhepäivähoitoon. Näin ollen FCCERS-R-mittarin eksklusiivisen laatunäkemyksen voidaan nähdä olevan perusteltu, mikäli sitä käytetään konkreettisten laatukriteereiden muodostamisen apuna. Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu laatua ja arviointia käsiteltäessä laatutalon (soveltaen Hujala ym. 1999 & Tauriainen 1999) kokonaisuutta, joka pyrkii yhdistämään eksklusiivisen ja inklusiivisen laatunäkökulman. Vaikka mittarissa painotetaan eksklusiivisuutta, inklusiivisuuden tavoite on nähtävissä tarkkaan mittaria tutkittaessa, esimerkiksi *hoitajan ammatillisuuden ja kasvatuskumppanuuden* osiossa, jossa korostetaan vanhempien osallistumista hoidon arviointiin vuosittain.

Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta on nähtävissä myös eroavaisuuksia, jotka pohjautuvat mittarin ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laadun eri tasolla ilmene-

viin ulottuvuuksiin. Mittarin erityispiirteinä esiintyivät välillisistä tekijöistä perhepäivähoitajan yksityiselämään ja ammattiin liittyvien vastuiden tasapaino, jota Vasu:n perusteissa (2005) ei tuotu esille. Kenties tämä johtuu siitä, että Vasu:n perusteet ohjaavat koko varhaiskasvatuksen kenttää, eikä perhepäivähoidon ominaispiirrettä, kotona tehtävää työtä siihen liittyvine haasteineen, ole Vasu:n perusteissa huomioitu. Puitetekijöihin lukeutuvat lähtö- ja tulotilanteet eivät myöskään ilmenneet sellaisenaan Vasu:n perusteissa (2005), vaikka kasvatuskumppanuutta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa painotetaan. Tämä liittyy siihen, että Vasu:n perusteissa käsitellään esimerkiksi kasvatuskumppanuutta laajemmalla perspektiivillä mainitsematta kaikkia yksittäisiä kasvatuskumppanuuden toteutumismuotoja. Sisällöllisenä erityispiirteenä FCCERS-R-mittarissa näyttäytyivät rakentelu ja hiekka- ja vesileikki, jotka jäivät vaille konkreettista mainintaa Vasu:n perusteissa. Vaikkei rakentelua eikä hiekka- ja vesileikkiä tullut ilmi Vasu:n perusteissa (2005) konkreettisenä mainintana, sen voidaan kuitenkin ajatella ilmenevän asiakirjassa välillisesti oppimateriaalien ja leikin kautta. Tätä tukee myös havainto siitä, että sekä rakentelua että hiekka- ja vesileikkiä esiintyi tutkituissa perhepäiväkodeissa, joten niiden voidaan ajatella kuuluvan myös suomalaiseen perhepäivähoitoon osana rikasta leikkiä. Tämä osio mainitaan Vasu:n perusteissa, mutta se esitellään menetelmänä varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Mittarissa tämä osio tuodaan esille omana toimintonaan, jolloin se saa lähtökohtaisesti suuremman painoarvon kuin suomalaisessa kontekstissa on totuttu.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on nähtävissä tiettyjä tyypillisiä erityispiirteitä, jotka jäivät vaille mainintaa FCCERS-R-mittarissa. Välillisistä tekijöistä Vasu:n perusteissa huomioidaan lapsen osallisuus vasuprosessissa, jota ei mittarissa tuoda esille. Mittarissa lapsen osallisuus ilmiönä huomioidaan kuitenkin monissa mittarin osioissa. Muita suomalaisen varhaiskasvatuksen laatuäkemyksen erityispiirteitä olivat sisällöllisistä orientaatioista uskonnollis-eettinen ja historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio. Myöskään kulttuuriperinnön välittäminen lapsille ei esiinny mittarissa. Mittarissa ei oteta huomioon kulttuuriperinnön siirtämistä vanhemmalta sukupolvelta seuraavalle kenties siitä syystä, että mittarin kotimaassa Yhdysvalloissa osavaltioiden välillä on suuria eroja, eikä yhtenäistä kaikille siirrettävää kulttuuriperintöä ole nähtävissä riittävän vahvasti.

Mittarin ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laatuäkemyksen välillä ilmeni myös muita eroavaisuuksia. Keskeisenä erona mittarin ja suomalaisen varhais-

kasvatuksen laatu näkökulmasta on se, että mittarissa on korostuneessa asemassa materialismi. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ei materiaalin määrä ole kuitenkaan niin ensiarvoisessa asemassa kuin mittarin kotimaassa Yhdysvalloissa. Mittarissa ja suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu näkökulmissa tuli esille myös muita yksittäisiä eroja, kuten lapsen itsetunnon tukeminen. Mittarissa ei mainita lapsen itsetunnon tukemista erikseen, vaikka mittarin laatu näkökulmassa korostuu monissa laatu kriteereissä perhepäivähoitajan nopea ja myönteinen reagointi, lasten yksilöllisyyden huomiointi ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen. Vasu:n perusteissa (2005) painotetaan edellä olevia asioita lapsen itsetunnon tukemisessa. Vasu:n perusteissa mainitaan myös useassa kohdassa, että lasten aistien käyttö tulisi huomioida kokonaisvaltaisesti. Aistien käyttö ei tule sellaisenaan ilmi mittarissa, vaikka aisteista välillisesti mainitaan mittarissa konkreettisin ehdotuksin.

FCCERS-R-mittarissa perhepäivähoitoympäristön laadukkuutta arvioidaan seitsenportaisella asteikolla riittämättömästä laatu tasosta erinomaiseen laatu tasoon. Soveltuuko tällainen laatu tasoihin pohjautuva arviointi kuitenkaan Suomeen, sillä tällainen arviointitapa voi tuntua vaativalta arviointiperustalta etnografisesta ja suomalaisesta näkökulmasta katsottuna. Laatu tasojen mukainen arviointi on kuitenkin perusteltua myös Suomessa Hujalan ym. (1998, 202) mukaan silloin, kun arviointiprosessi halutaan yksinkertaistaa ja pyritään kokonaisvaltaisempaan laadunarviointiin. Mikäli FCCERS-R-mittari otettaisiin käyttöön laadunarviointimenetelmänä Suomessa, voisi näiden kriteerien käyttökelpoisuutta kenties uudelleen pohtia. Tällöin ehdotuksemme olisi, että riittämätön laatu taso poistettaisiin mittarista, sillä tuon laatu tason laatu kriteerit ovat kärjistettyjä, ja niiden esiintyminen Suomessa on erittäin epätodennäköistä. Esimerkki tämän tasoisesta kriteeristä on se, käyttääkö perhepäivähoitaja päihteitä hoitopäivän aikana.

Perhepäivähoitajien kokemuksia FCCERS-R-mittarista

Arvioitaessa FCCERS-R-mittarin käytännön soveltuvuutta Suomeen perhepäivähoitajien näkökulmasta, tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että joitakin muutoksia mittariin tulisi tehdä, jotta se sopisi paremmin käytettäväksi Suomessa. Vastauksista ilmeni, että kaikki hoitajat kertoivat kyenneensä toimimaan tavanomaisesti, vaikka olivat havainnoinnin kohteina. Osa hoitajista kertoi havainnoinnin herättäneen heissä

myönteisiä ajatuksia, ja he näkivät mittarin mahdollisuudet oman työn reflektoinnissa ja perhepäivähoidon kehittymisessä. Perhepäivähoitajien mielipiteet kuitenkin jakautuivat kysyttäessä hoitajien mielipiteitä vuosittaisesta havainnoinnista: puolet hoitajista ei kokeneet havainnointia tarpeelliseksi, kun taas puolet hoitajista kokivat ehdotuksen hyväksi. Kertooko tämä hoitajien omasta asenteesta laadunarviointiin, tutkijoiden koetusta käyttäytymisestä vai kenties jostakin muusta? Näiden tulosten pohjalta näyttää siltä, mitä Vinnikin (2001, 79) tähdentää, että perhepäivähoitoa tutkittaessa olisi tärkeää välittää perhepäivähoitajille tieto siitä, että arviointi on laadukkaan palvelun välttämätön väline, eikä sitä tehdä vain arvioinnin itsensä vuoksi. Ainoastaan kaksi perhepäivähoitajaa antoi kehittämissuositusten mittarilla toteutettavaan laadunarviointiin. Kehittämissuositukset käsitelivät sitä, että hoitajat saisivat nähdä koko laadunarviointimittarin sisältöineen havainnointitilanteessa. Päädyimme tutkimuksessa kuitenkin siihen, että emme paljastaneet perhepäivähoitajille tutkimuksen kohteena olevia ilmiöitä tarkasti. Toimimme näin siksi, että mikäli hoitajat olisivat nähneet havainnoitavan sisällön, sillä olisi saattanut olla vaikutusta tutkimustulosten luotettavuuteen. Pyrimme siihen, että hoitajilla olisi perusnäkemys tehtävästä tutkimuksesta ja kokonaisvaltaisesti mittarin käytöstä. Mainitsimme perhepäivähoitajien osallistumispyyntökirjeessä mittarin koko nimen, ja kerroimme siitä perustietoja. Lisäksi osallistumiskirjeessä oli yhteystietomme, jotta hoitajat olisivat voineet ottaa yhteyttä ja halutessaan kysyä tarkempia kysymyksiä tutkimuksesta ja mittarista. Kuitenkaan kukaan hoitajista ei ollut meihin yhteydessä näihin seikkoihin liittyen. Havainnoinnin jälkeen vastasimme kuitenkin hoitajien heränneeseen mielenkiintoon antamalla lyhyen tiedotteen FCCERS-R-laadunarviointimittarilla tutkituista perhepäivähoitoympäristön osa-alueista. Ei myöskään voida pois sulkea sitä vaihtoehtoa, että osa hoitajista on saattanut tutustua omatoimisesti FCCERS-R-mittarin sisältöön internetin välityksellä.

10.2 Perhepäivähoito Jyväskylässä mittarin arvioimana

Mittarilla arvioituna perhepäivähoidon laatu näyttää hyvänä tämän tutkimuksen pilotikaupungissa Jyväskylässä. Mittari toi esille kuitenkin sen, että laatu vaihteli perhepäiväkotien välillä. Tarkasteltaessa tämän tutkimuksen tulosten pohjalta perhepäivähoidon laatua, on huomioitava, että laadun vahvuuksia ja kehittämiskohteita

arvioidaan mittarin laatu näkemyksen valossa eksklusiivisista lähtökohdista. Perhepäivähoidon laadun vahvuusalueiksi tutkimustulosten mukaan osoittautuivat *päivän rakentuminen, kielenkehityksen tukeminen, vuorovaikutus* sekä *perushoitokäytännöt*. Näissä perhepäivähoidon vahvuusalueissa korostuvat perhepäivähoidon erityispiirteet, kuten kodinomaisuus ja vahva arjen osaaminen. Vahvuusalueiden voidaan ajatella olevan sellaisia laatutekijöitä, joissa jokaisen lapsen henkilökohtainen huomiointi mahdollistuu pienen lapsiryhmän vuoksi. Edellä mainitut asiat korostuvat usein perhepäivähoidossa, sillä päiväohjelma on usein yksilöllistetty ja joustava, vapaata leikkiä on ohjatun toiminnan sijasta paljon ja pienen ryhmän kesken useat toiminnot tehdään ryhmätoimintoina.

Kehittämiskohteiksi perhepäivähoidossa tämän tutkimuksen mukaan lukeutuivat *oppimistoiminnot, tilat ja välineet* sekä *hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus*. Oppimistoiminnot lukeutuvat tämän tutkimuksen mukaan sisällöllisiin orientaatioihin ja oppimisen pedagogiikkaan. Koska oppimistoiminnot ovat jääneet tämän tutkimuksen mukaan perhepäivähoidon kehittämiskohteiksi, on paikallaan pohtia, kertovatko tulokset siitä, että sisällölliset orientaatiot peittyvät arjen toiminnan varjoon. Myös Hujalan ja Fonsénin (2010, 10) tutkimustulokset tukevat tätä sisällöllisten orientaatioiden vähäistä näkyvyyttä, sillä sisällölliset orientaatiot nousevat myös heidän tutkimuksessaan varhaiskasvatuksessa kehittämiskohteiksi. Mittarin korostama materialismin vaatimus tulee ilmi kehittämiskohteeksi jääneissä *tiloissa ja välineissä* ja *oppimistoiminnoissa*, sillä molemmissa painotetaan välineiden ja materiaalien määrää ja monipuolisuutta. Kuitenkaan materiaalin määrä ei takaa suomalaisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta laatua. Voi myös olla tarpeen pohtia, onko taloudellisella taantumalla vaikutusta tässä tutkimuksessa mitattuun perhepäivähoidon laatuun. Perhepäivähoitajat kertoivat, että he eivät olleet saaneet määrärahoja materiaalien ja välineiden ostoon viime toimintakautena (2009-2010), jolloin tutkimusaineisto kerättiin. Johtuuko tilojen ja materiaalien kehittämiskohteenä oleminen osittain taantumasta, vai olisivatko vastaukset olleet myös jollain muulla laadunarviointimenetelmällä mitattuna samanlaiset?

Erilaisuuden hyväksymisessä perhepäiväkodit jäivät riittämättömälle laatu tasolle. Herää kysymys, mitä tämä tutkimustulos tarkoittaa. Kertooko se siitä, että kriteeri ei sovi sellaisenaan käytettäväksi suomalaisen perhepäivähoidon laadunarvioinnissa, vai kertooko se todella erilaisuuden hyväksymisen heikosta laatu tasosta

perhepäivähoidon kentällä. Mittarin kriteereissä painotetaan tämän laatukriteerin yhteydessä erilaisuutta ilmentävän materiaalin määrää ja vaihtelevuutta, ja materiaalia tulisi olla esillä perhepäivähoidon tiloissa. Suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu- ja vaikuttavuusmittauksessa (Vasu:n perusteet 2005, 13) todetaan erilaisuuden hyväksymisen tavoitteena olevan, että lapsi oppii suhtautumaan myönteisesti itseensä, toisiin ihmisiin, erilaisiin kulttuureihin sekä ympäristöihin. Näin ollen pelkkä erilaisuutta kuvaavien materiaalien ja välineiden olemassa olo ei vielä kerro erilaisuuden hyväksymisestä. Näin ollen tämä osio tulisi mukauttaa paremmin suomalaista kontekstia vastaavaksi, sillä tällaisenaan se ei luotettavasti mittaa suomalaista käsitystä erilaisuuden hyväksymisestä.

Tässä tutkimuksessa *hoitajan ammatillisuus ja kasvatuskumppanuus* jäi niin ikään kehittämiskohteeksi. Kuitenkin perhepäivähoitajat itse korostivat omilla laadukkaan perhepäivähoidon määritelmässään kasvatuskumppanuutta tärkeimpänä laatukriteerinä. Tulosten välillä on havaittavissa ilmeinen ristiriita. Tämä selittynee sillä, että FCCERS-R-mittarissa *hoitajan ammatillisuuden ja kasvatuskumppanuuden* yhteydessä käsitellään sekä hoitajan henkilökohtaiseen ammatillisuuteen että vanhempien kanssa toteutettavaan kasvatuskumppanuuteen liittyviä asioita. Lisäksi mittarissa tämän osion laatukriteerit olivat monilta osin sopimattomia Suomeen, esimerkiksi mittarilla havainnoitaessa tuli arvioida, onko perhepäiväkoti saanut tunnustusta joltakin viralliselta taholta kasvatustyölleen. Yhdysvalloissa tämä lienee tavanomainen käytäntö, mutta Suomeen se ei sovellu. Lisäksi mittarin tekijät (Harms ym. 2007) ovat havainneet hoitajan ammatillisuuden ja kasvatuskumppanuuden osion olevan sisäiseltä yhteneväisydeltään mittarin heikoin osio. Näin ollen on suhtauduttava kriittisesti tähän osioon perhepäivähoidon laadun kehittämiskohteena, vaikka jotkin osiot saattavat kertoa todellisista kehittämisen tarpeista. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi alhaiseen laatuun on saattanut vaikuttaa se, että perhepäivähoitajien suunnitteluun käyttämä aika oli vähäistä.

Perhepäivähoidon laatu hoitajien määrittelemänä

Tässä tutkimuksessa perhepäivähoitajat painottivat laadukkaan perhepäivähoidon määritelmänä suomalaisen varhaiskasvatuksen laadunarviointimalliin (Hujala & Fonsén 2010) peilaten *välillisiä tekijöitä, prosessitekijöitä ja vaikuttavuustekijöitä*. Tämä tulos on yhteneväinen Hujalan ja Fonsénin (2010) tutkimuksen kanssa, sillä sen mukaan varhaiskasvatushenkilöstö korosti niin ikään välillisiä tekijöitä, erityisesti vanhempien

kanssa tehtävää yhteistyötä, ja prosessitekijöitä. *Prosessitekijöihin* lukeutuvat hoitajien määritelmistä lapsen huomioiminen, lapsilähtöisyys ja hoidon sisältö. Nämä ovat seikkoja, joiden laadukkaaseen toteutumiseen perhepäiväkodeilla näyttäisi olevan kaikki edellytykset: pienessä lapsiryhmässä on helpompaa toteuttaa näitä tekijöitä kuin suuressa ryhmässä. Hujalan ja Fonsénin (2010) tutkimuksessa prosessitekijöistä nousi vahvasti esille lapsen henkilökohtainen huomioiminen, joka tuli ilmi myös tässä tutkitujen perhepäivähoitajien laadunmäärittelyssä. Hujalan ja Fonsénin (2010, 8) mukaan vanhemmat korostavat vaikuttavuustekijöiden merkitystä. Laadukkaan perhepäivähoidon ja sen myönteisten vaikutusten voidaan nähdä olevan lasten itsensä lisäksi myös erityisesti vanhempien etu.

Tässä tutkimuksessa perhehoitajat toivat laadunmäärittelyssä esille myös *puitetekijöihin* lukeutuvia tekijöitä, mutta *sisällöllisiin orientaatioihin ja oppimisen pedagogiikkaan* liittyviä seikkoja tutkitut hoitajat eivät kuitenkaan maininneet, ellei hoidon sisällön määritteen voida katsoa kuuluvan osittain myös tähän tekijään. Hoidon sisällöllä perhepäivähoitajat viittasivat lähinnä leikkiin ja ”virikkeisiin”, eivät suoraan sisällöllisiin orientaatioihin. Vaikka sisällölliset orientaatiot ja oppimisen pedagogiikka painottuvat sekä mittarissa että Vasu:n perusteissa (2005), painotus ei näy kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella käytännön tasolla perhepäivähoitajien määritelmässä. Myös Hujalan ja Fonsénin (2010, 10) tutkimus tukee tätä havaintoa. Hujala ja Fonsénin kysymys siitä, ovatko sisällölliset orientaatiot jääneet lapsikohtaisuuden jalkoihin, voidaan nähdä nousevan myös tämän tutkimuksen tulosten perusteella. Kun hoitajien näkemyksiä laadukkaasta perhepäivähoidosta peilataan FCCERS-R-mittarin sisältöihin, huomataan, että sekä mittarissa että hoitajien laadun määritteissä on havaittavissa jonkin verran yhteneväisyyttä.

10.3 Tutkimustulosten merkitys ja hyödyntäminen

Pyrkimyksenämme on ollut, että tämä tutkimus voisi toimia omalta osaltaan tienviittajana FCCERS-R-mittarin soveltuvuuden arvioinnissa suomalaisessa perhepäivähoitokontekstissa. Tämän tutkimuksen tulokset ovat ainutlaatuiset, sillä FCCERS-R-mittarin (2007) päivitettyä versiota on nyt ensikertaa pilotoitu Suomen perhepäivähoidossa. Tutkimuksessa on pyritty tuomaan esille uskottavia

tutkimustuloksia, joihin esimerkiksi kahden tutkijan tutkijatriangulaatiolla on saattanut olla uskottavuutta lisäävä vaikutus. Tässä tutkimuksessa mittarin soveltuvuudesta saatuja tutkimustuloksia voinee mielestämme pitää suuntaa antavina, ja jokseenkin yleistettävänä suomalaiskontekstiin, sillä olemme pyrkineet tarkkaan ja mahdollisimman objektiiviseen analyysiin ja kuvailuun. FCCERS-R-mittarin soveltuvuuden arvioinnista saatuja tuloksia on mahdollista hyödyntää valtakunnallisesti perhepäivähoidon laadunarviointitutkimuksen kentällä, sillä tulokset antavat viitteitä siihen, millaisia muutostarpeita mittarissa on tämän tutkimuksen pohjalta havaittu.

Pilottikaupunkimme laadun vahvuuksien ja kehittämiskohteiden mittaamista FCCERS-R-mittarilla voidaan pitää suuntaa-antavana, mutta laadun vahvuuksista ja kehittämiskohteista saatuja tuloksia ei voitane yleistää kovin laaja-alaisiksi. Tämä tutkimus on mahdollista toistaa varmuuden saamiseksi. Tutkimustulokset ovat todennäköisesti siirrettävissä myös muihin kaupunkeihin systemaattisen havainnointimittarin toimiessa aineistonkeruumenetelmänä. Sen sijaan sitä ei voida tietää tutkimatta, ovatko laadun vahvuustekijät ja kehittämiskohteet samanlaiset eri kaupunkien kesken.

Tämän tutkimuksen pohjalta yhteistyökaupunkimme voisi suunnata paikallista kehittämistyötä Laatutalo-mallin mukaisesti määrittelemällä tutkimustulosten pohjalta ajankohtaisia kehittämiskohteita. Kun laadun vahvuudet ja kehittämiskohteet on tunnistettu, on tärkeää työstää ja kehittää toimintaa saadun arviointitiedon perusteella (Harms 2010, 12, Lummelehti 2004, 31; Idänpää-Heikkilä 2000, 11). Kehittämisen kautta pilottikaupungissamme on mahdollista saavuttaa Laatutalo-kuvion mukainen optimaalinen laatutaso, jolla turvataan laadukas perhepäivähoito kaikille osapuolille. Ensisijaisesti laadukas perhepäivähoito on lasten etu, mutta välillisesti siitä hyötyvät myös vanhemmat, perhepäivähoitajat itse oman ammatillisuuden vahvistumisen myötä ja viime kädessä myös suomalainen yhteiskunta. Yhteiskunta hyötyy paitsi laadukkaan palvelun tuottajana ja tyytyväisten asiakkaiden kautta myös siten, että se tulee ajan kuluessa saamaan osansa laadukkaan perhepäivähoidon ”kasvateista”, tulevaisuuden veronmaksajista.

10.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tämän tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on nostettava tarkasteluun useampia seikkoja. Ensinnäkin on tuotava näkyväksi ja arvioitavaksi FCCERS-R-mittarin reliabiliteetti ja validiteetti, jotka on todettu hyväksi aiemmissa tutkimuksissa (Harms ym. 2007, 5). Näin ollen Harmsin ym. (2007, 5) viitaten voidaan olettaa, että Jyväskylän perhepäivähoidon laadun vahvuuksia ja kehittämiskohteita koskevat tutkimustulokset ovat luotettavia. Kuitenkin tässä tutkimuksessa on havaittu, että mittari ei kaikilta osin sovellu käytettäväksi sellaisenaan suomalaisen perhepäivähoidon laadunarvioinnissa, joten saatuihin tutkimustuloksiin on suhtauduttava kriittisesti. Tätä näkökulmaa on pyritty tuomaan näkyväksi luotettavuuden parantamiseksi läpi työn, esimerkiksi tulososiossa, jossa on esitelty yksityiskohtaisesti mittarin laatukriteereitä perhepäivähoidon vahvuuksia ja kehittämiskohteita tarkasteltaessa. Luotettavuutta tarkasteltaessa tulee myös huomioida, onko mittarin sisältämiä laatukriteereitä ehditty havainnoida riittävän kauan ja luotettavasti perhepäiväkodeissa eli onko perhepäivähoidon laatua koskevat havainnot tehty oikein.

Lisäksi luotettavuuden kannalta on myös tärkeää pohtia, kuinka yhtenäisiä kahden eri havainnoijan tulkinnat ja mittarin pisteetykset ovat. Luotettavuutta parantaaksemme suoritimme pilottihavainnoinnin ennen varsinaiseen aineistonkeruuseen ryhtymistä tutkimusaineiston ulkopuolelle jääneessä perhepäiväkodissa. Pilottikokeilun tulosten perusteella totesimme pisteystasomme vastaavan lähes täysin toisiaan: pieniä eroja oli, mutta ne eivät todennäköisesti merkittävästi vaikuta tämän tutkimuksen tuloksiin. Lisäksi on huomioitava, että objektiivista ja selkeästi ohjeistettua havainnointimittaria, jonka käyttöön on huolellisesti valmistauduttu ja perehdytty, on varsin haastavaa tulkita subjektiivisesti. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta, ja samoin se, että meitä oli kaksi tutkimassa samaa aihetta. Parityöskentely onkin mahdollistanut jatkuvan tutkijatriangulaation ja reflektoinnin hyödyntämisen koko tutkimusprosessin ajan (Hirsjärvi ym. 2008, 228).

Luotettavuutta tarkasteltaessa täytyy kiinnittää huomio myös siihen, valikoituiko tähän tutkimukseen vain hoitajia, jotka kokivat tarjoavansa laadukasta perhepäivähoitoa vai kertooko tämän tutkimuksen tulokset perhepäivähoidon laadusta yleisesti. Pyrimme minimoimaan tämän mahdollisuuden käyttämällä otantamenetelmänä satunnaisotantaa, mutta tästä huolimatta tutkimukseen oli haastavaa saada

riittävä määrä osallistujia. Perhepäivähoitajat, jotka kieltäytyivät osallistumasta tutkimukseen, kertoivat päätökseen vaikuttaneiksi syiksi vaihtelevia seikkoja. On merkittävää huomata, että perhepäivähoitajat kieltäytyivät erinäisten syiden valossa, vaikka syytä kieltäytymiseen pyydetty.

Perhepäivähoitajien suhtautuminen meitä kohtaan havainnoijina oli luonteavaa, ja se teki aineistonkeräämisen helpoksi. Emme kuitenkaan pystyneet täysin välttämään osallistumista kodinomaisessa tutkimusympäristössä, vaikka siihen pyrimmekin, ja koimme havainnoidessa osallistumisen ristiriitaa. Uskomme, että osittainen ja vähäinen osallistumisemme perhepäivähoidon arkeen esimerkiksi lasten pukemisen avustamisessa pyydettyä, ei kuitenkaan vaikuttanut suuressa määrin havainnointitilanteen etenemiseen eikä kerättyyn aineistoon. Mittarilla tutkitaan tarkkoja kriteereitä, joihin tällainen osittainen osallistuminen ei todennäköisesti vaikuta.

Etnografista tutkimusotetta käytettäessä on olennaista tarkastella tutkimuksen eettisyyttä (Hirsjärvi ym. 2008, 209). Eettisiä näkökulmia olemme tuoneet esille myös luvussa 6. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisenä kysymyksenä näyttäytyy se, oliko perhepäivähoitajan näkökulmasta eettistä, ettei hän yksityiskohtaisesti tiennyt, mitä ja millä kriteereillä perhepäivähoitoympäristöä tutkittiin. Havainnointijaksoilla hoitajat osoittivat kiinnostustaan mittaria kohtaan sanallisesti, esimerkiksi kommentoimalla mittarilla suoritettavaa havainnointia omasta näkökulmastaan, ja osoittamalla kiinnostusta mittarin avulla saatavia tutkimustuloksia kohtaan. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009, 4) tuo esille tutkittavien itsemääräämisoikeuteen liittyen, että tutkimukseen osallistuvien tulee olla riittävän tietoisia tutkimuksesta ja tutkimukseen osallistumisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Pohdittaessa tämän tutkimuksen eettisyyttä täytyy ensinnäkin todeta, että hoitajat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Neuvottelukunta (2009, 6) korostaa myös sitä, että tutkittaville annettavan informaation laajuus riippuu tiedonhankintatapojen luonteesta. Mielestämme kerroimme hoitajalle riittävällä tarkkuudella havainnoinnin kohteista, vaikka päädyimme tarkan pohdinnan tuloksena siihen, että hoitajat eivät yksityiskohtaisesti tienneet, mitä sisältöjä perhepäiväkodin ja hoitajan toiminnasta havainnoidaan. Pyrimme tällä menettelyllä varmistamaan tutkimustulosten luotettavuutta. Gall ym. (2007, 284) muistuttavat, että ulkopuolisen havainnoijan läsnäolo saattaa vaikuttaa havainnoitavan käyttäytymiseen siten, että se muuttuu tavallisuudesta poikkeavaksi. Tätä vaikutusta voidaan minimoida käyttämällä valmiita

mittareita (Gall ym. 2007, 284). Jos hoitaja tietäisi, millä seikoilla perhepäiväkoti saavuttaisi laadukkaan tason, tämä saattaisi vaikuttaa hoitajan käytökseen siten, että hän pyrkisi suoriutumaan havainnoiteja koskevissa asioissa tavanomaisesti poikkeavasti ja tutkimustuloksia mahdollisesti väärentävästi. Tutkimuksen eettisyyden lisäämiseksi annoimme hoitajille pienen tiivistelmän muodossa lisätietoa mittarin sisällöistä toisen havainnointijakson päätyttyä.

Mittari olisi voinut toimia ihanteellisesti perhepäivähoitajan työn reflektoinnin apuna myös tässä tutkimuksessa, jos mittarilla suoritettujen havainnointitilanteiden jälkeen hoitajan kanssa olisi henkilökohtaisesti käyty läpi perhepäiväkodin tarjoamaa varhaiskasvatuksen laatua mittarin laadunarvioinnin pohjalta. Tällainen menettely olisi saattanut tukea hoitajan ammatillista kasvua, ja se olisi voinut auttaa hoitajaa tarkastelemaan perhepäiväkotiympäristöä uudesta näkökulmasta ulkopuolisen arvioinnin avulla. Näin tätä eksklusiivista ja objektiivista laadunarviointimittaria olisi kyetty hyödyntämään perhepäivähoitajien ammatillisuuden kehittämisen tukena laadun inklusiiviset lähtökohdat huomioiden. Samalla olisi voitu käydä dialogista keskustelua hoitajan kanssa ja antaa näin mahdollisuus laadun dynaamisen luonteen vahvistamiselle perhepäivähoidossa.

Tässä tutkimuksessa tutkimme kodinomaista perhepäivähoitoympäristöä, jossa oli toimijoina perhepäivähoitajien lisäksi pieniä lapsia. Gall ym. (2007, 284) muistuttavat, että havainnoivan tutkijan läsnäolo saattaa heikentää tutkimustiedon validiteettia ja reliabiliteettia. Tämä ei kuitenkaan näkynyt merkittävästi tutkituissa perhepäiväkodeissa, sillä vaikka lapset olivat pääsääntöisesti lapset meistä kiinnostuneita havainnointitilanteissa, he kuitenkin kyselivät toiminnastamme ja ylös kirjaamistamme asioista yllättävän vähän. Pääasiassa he ottivat meihin kontaktia haluten esitellä meille tavaroitaan ja kertoa omia asioitaan. Perhepäivähoitajat toivat esille, että lapset reagoivat meihin havainnoijina joko ”ujostellen” tai ”hieman riehaantumalla”. Tällä ei kuitenkaan todennäköisesti ole merkittävää vaikutusta tutkimustuloksiin, sillä tutkimuskohteena oli suhteellisen pysyvä perhepäivähoitoympäristö, ei suoranaisesti lapset tai heidän käyttäytymisensä. Lapset ja heidän osallisuutensa kuuluu olennaisesti varhaiskasvatusympäristöön (Vasu:n perusteet 2005, 17-18). Kuitenkin varhaiskasvatusympäristö määritellään fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön kokonaisuudeksi, jossa lapsi on välillinen toimija (Vasu:n perusteet 2005, 17). Näin ollen tämän tutkimuksen keskiössä eivät olleet lapset, eikä

tutkimuksessa ole tuotu esille lapsia koskevaa tietoa. Perhepäiväkodeissa paikalla olleiden lasten anonymiteetti on siis täysin turvattu, sillä tietoomme ei havainnoinnin aikana tullut edes lasten koko nimiä tai muuta arkaluontoista tietoa.

10.5 Jatkotutkimushaasteet ja kehittämisehdotukset

Jatkotutkimushaasteena näyttäytyy FCCERS-R-mittarin jatkokehittely suomalaisen perhepäivähoidon laatonäkemyistä paremmin vastaavaksi. Ideaalitilanne olisi, että jatkokehittelyssä otettaisiin tutkimusta ohjaavaksi näkökulmaksi inklusiivinen laatu-käsitys huomioiden lasten, vanhempien ja perhepäivähoitajien näkökulmat laadunarvioinnissa. Vanhempien äänen kuulemista painotetaan useissa tutkimuksissa (mm. Heikka ym. 2000). Lisäksi kehitellyn laadunarviointimittarin kokeileminen ja sen soveltuvuuden mittaaminen Suomessa näyttäytyvät jatkotutkimushaasteina. Lisäksi mukautettua FCCERS-R-mittaria voitaisiin kokeilla Suomessa laadunhallinnan apuna esimerkiksi hoitajien työn itsearviointimenetelmänä, kuten myös Harms (2009, 10-11) ehdottaa. Tällöin mittaria tulisi mukauttaa ja tiivistää, jotta se olisi itsearviointivälineenä mahdollisimman toimiva. Lisäksi mittarin sovelletun version käyttämisen mahdollisuuksia hoitajien välisessä vertaisarvioinnissa voitaisiin selvittää.

Tutkimustulosten pohjalta jatkotutkimushaasteena näyttäytyy Jyväskylän paikallistason kehittämistyön rakentaminen laatutalo-mallin pohjalle hyödyntämällä tutkimuksessa saatua tietoa vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Esimerkiksi jatkotutkimuksessa voitaisiin peilata perhepäivähoitajien näkemyksiä laadukkaasta perhepäivähoidosta Vasu:n perusteisiin (2005) siitä näkökulmasta, ovatko perhepäivähoidon laadun käsitykset yhteneväiset. Lisäksi voitaisiin tutkia, millä tavoin tässä tutkimuksessa käytetyn strukturoidun FCCERS-R-mittarin ja vapaan havainnoinnin ilmenevät perhepäivähoidon vahvuudet ja kehittämiskohteet ovat yhteneväiset.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere. Vastapaino.
- Alila, K. 2004. Varhaiskasvatuksen ohjaustoiminta ja asiakirjat laadunhallinnan taustalla. Teoksessa R. Ruokolainen & K. Alila (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Julkaisuja 2004: 6. 27–40.
- Alila, K. 2003. Laadun kehittäminen ja ohjaustoiminta varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Selvityksiä 2003:1.
- Alila, K. & Parrila, S. 2004. Laadunhallinnan perusteita ja menetelmiä varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Julkaisuja 2004:17.
- Angrosino, M. V. 2005. Recontextualizing observation. *Ethnography, pedagogy and the prospects for a progressive political agenda*. Teoksessa N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (toim.) *The sage handbook of qualitative research*. 3. painos. London: Sage, 729–745.
- Becker, N. & Becker, P. 2009. *Developing quality care for young children. How to turn early care settings into magical places*. California: Sage.
- http://books.google.fi/books?id=Bp7qA3XDaQQC&printsec=frontcover&dq=Developing+Quality+Care+for+young+children&source=bl&ots=7DF1wDJdHd&sig=EFthxeUscqW3A5nu2tTSWcfYPrQ&hl=fi&ei=RGR_TJCBFsOUswa5oKz_Dw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CBQQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false. (Luettu 17.8.2010.)
- Childcareaware. www.childcareaware.org (Luettu 30.8.2010.)
- Clifford, R. 2005. Structure and Stability of the childhood environment Rating Scale. Teoksessa H. Schonfeld, S. O'Brien & T. Walsh (toim.) *Questions of Quality*. Dublin: The Centre for Early Childhood Development & Education. 12-21.
- <http://www.cecde.ie/gaeilge/pdf/Questions%20of%20Quality/Questions%20of%20Quality.pdf>.
- Dahlberg, G. Moss, P. & Pence, A. 2008/2007. *Beyond quality in early childhood education and care. Languages of evaluation. Second edition*. London: Routledge.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2000. *Handbook of qualitative research*. 2. painos. London: Sage.
- Doherty, G., Forer, B., Lero, D.S., Goelman, H. & LaGrange, A. 2006. Predictors of quality in family child care. *Early Childhood Research Quarterly* 21(3), 296–312.

- Doherty, G. Lero, D.S., Goelman, H., Tougas, J. & LaGrange, A. 2000. You bet I CARE. Caring and Learning Environments: Quality in Regulated Family Child Care Across Canada. Ottawa: Human Resources Development.
- Ebbeck, M. & Waniganayake, M. 2004. Early childhood professionals: leading today and tomorrow. Australia: Elsevier.
- Erath, P. 2001. Laatujohtaminen lasten päiväkodeissa Saksassa – haaste ylläpitäjätahoille, johtajille ja työyhteisöille. Teoksessa J. Hämäläinen, P. Pölkki, R. Vornanen (toim.) Lasten erityistarpeiden kohtaaminen päivähoitossa. Kuopion yliopistollinen opetus-sosiaalikeskus 1/2001, 11–22.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Gall, M.D., Gall, J.P. & Borg, W.R. 2007. Educational research. An introduction. 8. painos. Boston: Pearson.
- Grönfors, M. 2007. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 151–167.
- Halttunen, L. 2009. Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. Jyväskylä studies in education, psychology and research. 375. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. 2007. Ethnography. Principles in practice. Third edition. Routledge.
- Harms, T. 2010. Making long-lasting changes with the environment rating scales. Exchange: The Early Childhood Leader's Magazine Since 1978, 191, 12-15.
http://dpi.wi.gov/ccic/pdf/weekly_articles/making_longlasting_changes_ERS.pdf.
(Luettu 30.11.2010.)
- Harms, T. 2009. Conducting a realistic self-assessment with the Environment Rating Scales. Exchange: The Early Childhood Leaders' Magazine Since 1978, 189, 10–12.
http://www.dpi.state.wi.us/ccic/pdf/weekly_articles/conducting_selfassessment_with_ers.pdf. (Luettu 22.11.2010)
- Harms, T., Cryer, D. & Clifford, R. M. 2007. Family child care environment rating scale. New York: Teachers College Press.
- Hatch, J. A. 1995. Studying childhood as a cultural invention: a rationale and framework. Teoksessa J.A. Hatch (toim.) Qualitative research in early childhood settings. Praeger: London, 117–133.

- Hautamäki, A. 2000. Presenting QUEST- Quality in early childhood education: a joint European teaching module. Teoksessa A. Hautamäki (toim.) Emergent trends in early childhood education – towards an ecological and psychohistorical analysis of quality. Department of Teachereducation. Helsinki: University of Helsinki: 7–32.
- Heikka, J., Hujala, E & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi: havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Edufin.
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hofferth, S.L. 1996. Child Care in the United States today. The Future of Children 6 (2), 41–61.
- Hujala, E. & Fonsén, E. 2010. Varhaiskasvatuksen laadun vahvuudet ja kehittämisenkohteet. Lastentarha 2, 8–11.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Helsinki: Gummerus.
- Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Hujala-Huttunen, E. & Tauriainen, L. 1995. Laadunarviointi varhaiskasvatuksessa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Idanpään-Heikkilä, U., Outinen, M., Norbland, A., Päivärinta, E. & Mäkelä, M. 2000. Laatuksiteerit. Suuntaviivoja tekijöille ja käyttäjille. Helsinki: Stakes.
- Johansson, s. & Cameron, C. 2002. Review of literature since 1990: Job satisfaction, quality of care and gender equality. Consolidated report. <http://144.82.31.4/carework/reports/WP5finalConsolidatedReport.pdf>. (Luettu 30.8.2010.)
- Johnson, B. & Christensen, L. 2007. Educational research. Quantitative, qualitative and mixed approaches. Los Angeles: Sage.
- Kangasoja, M. 2001. Arvioinnin prosesseista kunnassa. Teoksessa P. Holopainen, O. Ikonen & T. Ojala (toim.) Arviointi opetuksen ja oppimisen ohjausta tukevana toimintana. Tukea tarvitsevien opetuksen kehittäminen kunnissa ja oppilaitoksissa. Kehittyvä koulutus 1 / 2001. Helsinki: Opetushallitus
- Kupila, P. 2004. Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi.

- Laine T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologien näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–43.
- Laki lasten päivähoitosta. 19.1.1973/36, 16.3.1973/239, 628/1998, 30.3.2000/329.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239> (Luettu 7.5.2010)
- Lappalainen, S. 2007a. Mikä ihmeen etnografia. Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma & T. Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 9–14.
- Lappalainen, S. 2007b. Havainnoinnista kirjoitukseksi. Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma & T. Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 113–133.
- Lummelahti, L. 2004. Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana. Teoksessa P. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: Gummerus.
- Mitchell, J.P. 2007. Ethnography. Teoksessa W. Outhwaite & S.P. Turner (toim.) The sage handbook of social science methodology. London: Sage, 55–66.
- Morgan, G.G. 2000. The director as a key to quality. Teoksessa M.L. Culkin (toim.) Managing quality in young children's programs. The leader's role. New York: Teachers College Press, 40–58.
- Moss, P., Dahlberg, G., Pence, A. 2000. Getting beyond the problem with quality. European Early Childhood Education Research Journal. Vol. 8. No: 2., 103–115.
- National Association for Family Child Care. 2009.
http://www.nafcc.org/accreditation/about_accreditation.asp. (Luettu 30.11.2010)
- Niikko, A. 2005. Suorittavasta hoidosta eettisen huolenpitopedagogiikan toteuttamiseen. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. N:o 94. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Palola, E. 2004. Euroopan unioni, kansainvälistyminen ja varhaiskasvatuksen laatu. Teoksessa R. Ruokolainen & K. Alila (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishankkeen julkaisu. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2004:6. 41–52.

- Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Oulu: Oulun yliopisto.
- Parrila, S. 2004. Laatu päivähoitoa koskevassa varhaiskasvatustutkimuksessa. Teoksessa R. Ruokolainen, R. & K. Alila (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishankkeen julkaisu. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2004:6. 69–79.
- Parrila, S. 2009a. FCCERS-R – Kansainvälinen perhepäivähoidon laadunarviointimittari. Perhepäivähoidon valtakunnallinen kehittämisseminaari. 11-12.11.2009. Oulu.. Powerpoint-materiaali.
http://www.verve.fi/Suomeksi/Konsultointi/Paivahoito/Perhepaivahoidon_kehittamisseminaarit/Perhepaivahoidon_kehittamisseminari_2009. (Viitattu 26.11.2009)
- Parrila, S. 2009b. Kansainvälinen perhepäivähoito. Perhepäivähoito Australiassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa. Perhepäivähoidon valtakunnallinen kehittämisseminaari. 11-12.11.2009. Oulu. Powerpoint-materiaali.
http://www.verve.fi/Suomeksi/Konsultointi/Paivahoito/Perhepaivahoidon_kehittamisseminaarit/Perhepaivahoidon_kehittamisseminari_2009. (Luettu 30.8.2010)
- Patton, M.Q. 2002. Qualitive research & evaluation methods.3.edition. California: Sage Publications.
- Pietilä, V. 1973. Sisällön erittely. Helsinki: Gaudeamus.
- Pole, C. & Morrison, M. 2003. Ethnography for education. Glasgow: Open University Press
- Porter, T., Rice, R. & Rivera, E. 2006. Assessing quality in family, friend and neighbor care: the child care assessment tool for relatives. Institute for a child care continuum. New York: Bank street college of education.
<http://www.bankstreet.edu/gems/ICCC/CCATRfinal5.8.06.pdf>. (Luettu 2.9.2010)
- Rantala, I. 2007. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa J. Aaltoila & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 106–125.
- Roth, W-M. & Ercikan, K. 2009. Introduction. Teoksessa K. Ercikan & W-M.Roth (toim.) Generalizing from educational research. Beyond qualitative and quantitative polarization. New York: Routledge, 1–7.
- Sarala, U. & Sarala, A. 1996. Oppiva organisaatio – oppimisen, laadun ja tuottavuuden yhdistäminen. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

- Shanok, R. S. 2009. Foreword. Teoksessa N. Becker & P. Becker. Developing quality care for young children. How to turn early care settings into magical places. California: Sage.
- Strandell, H. 2005. Lapset, etiikka ja vaikea osallisuus. Teoksessa M. Heikkilä & M. Pajukoski (toim.) Laadullisen tutkimuksen eettiset kysymykset. Kutsuseminaari 2.5.2005. Helsinki: Stakes. Työpapereita 4/2005, 28–35.
- Suortamo, M. 2001. Arviointi opetustoimen suunnittelun lähtökohtana. Teoksessa P. Holopainen, O. Ikonen & T. Ojala (toim.) Arviointi opetuksen ja oppimisen ohjausta tukevana toimintana. Tukea tarvitsevien opetuksen kehittäminen kunnissa ja oppilaitoksissa. Kehittyvä koulutus 1 / 2001. Helsinki: Opetushallitus.
- Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 165. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tauriainen, L. 2001. Koulutuksen arviointi ja laadun varmistaminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa P. Holopainen, O. Ikonen & T. Ojala (toim.) Arviointi opetuksen ja oppimisen ohjausta tukevana toimintana. Tukea tarvitsevien opetuksen kehittäminen kunnissa ja oppilaitoksissa. Kehittyvä koulutus 1 / 2001. Helsinki: Opetushallitus.
- The child care transition. 2008. Innocenti Report Card 8. Innocenti Research Centre. UNICEF. <http://www.unicef-irc.org/files/documents/d-3270-Key-messages.pdf>. (Viitattu 2.2.2011)
- Tikka, T. 2007. Taitavaksi hoitajaksi, arvostetuksi kasvattajaksi – ammatillinen socialisaatio perhepäivähoitajan työssä. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 84. Yhteiskunta ja aluetieteiden tiedekunta. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Tolonen, T. & Palmu, S. 2007. Etnografia, haastattelu ja (valta) positiot. Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma & T. Tolonen (toim.) Etnografia metodologina. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino, 89–112.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa P. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki. <http://www.tenk.fi/ennakoarviointi/eettisetperiaatteet.pdf> (Viitattu 2.2.2011)

- Törrönen, M. 1999. Lapsi ja osallistuva havainnoiminen. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena, 218–233.
- Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisista linjauksista. 2002. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2002:9. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56.
http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/Vasu/vasu_asiakirja.htm. (Luettu 30.8.2010)
- Vinni, I. 2001. Ruskeasuon koulun palvelujärjestelmän laadun arviointi. Teoksessa P. Holopainen, O. Ikonen & T. Ojala (toim.) Arviointi opetuksen ja oppimisen ohjausta tukevana toimintana. Tukea tarvitsevien opetuksen kehittäminen kunnissa ja oppilaitoksissa. Kehittyvä koulutus 1 / 2001. Helsinki: Opetushallitus.
- Virta, A. 1999. Uudistuva oppimisen arviointi. Mahdollisuuksia ja varauksia. Turku: Turun yliopisto.
- Woodhead, M. 1996. In search of the rainbow: Pathways to quality in large scale programs for young disadvantaged children. Early Childhood Development: Practise and Reflections, 10. Bernard Van Leer Foundation: Hague.
<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED399037.pdf>. (Luettu 22.11.2010)
- Zaslow, M., Halle, T., Martin, L., Cabrera, N., Calkins, J., Pitzer, L & Margie, N.G. 2006. Child outcome measures in the study of child care quality. Evaluation review 30 (5), 577–610.

LIITTEET

LIITE 1

Kirje perhepäivähoitajille

Hei!

Olemme kaksi varhaiskasvatuksen maisteriopiskelijaa Jyväskylän yliopistosta ja teemme pro gradu-tutkielman perhepäivähoidosta. Tarkoituksenamme on havainnoida suomalaista perhepäivähoitoa uuden ulkomaisen laatumittarin avulla, ja arvioida mittarin soveltuvuutta suomalaiseen perhepäivähoitoon. Tämä pro gradu tehdään yhteistyössä Jyväskylän kaupungin kanssa ja teidän perhepäivähoitokotinne on valittu tähän tutkimukseen mukaan. Toivomme, että teiltä löytyy halua osallistua tähän tutkimukseen, sillä näin olette omalta osaltanne vaikuttamassa Jyväskylän perhepäivähoidon kehittämiseen.

Tarkoituksenamme on havainnoida perhepäivähoidon arkea. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että toinen meistä tulee havainnoimaan työpaikallesi muutaman tunnin jaksoissa, maksimissaan kahdena peräkkäisenä päivänä. Tutkimuksemme edellyttää pientä keskusteluhetkeä havainnointipäivän aikana, mutta muuten tutkimus ei vaadi teiltä vaivannäköä.

Tulisimme havainnoimaan teitä toisena seuraavista havainnointijaksoista:

Vaihtoehto 1: pvm _____ klo _____ ja pvm _____ klo _____

Vaihtoehto 2: pvm _____ klo _____ ja pvm _____ klo _____

Alla on vastauslomake, johon voitte täyttää teille sopivamman havainnointijakson (yht. 2 pv). Toivomme, että palauttaisitte vastauslomakkeen oheisella vastauskuorella _____ mennessä.

Mikäli sinulle tulee jotain kysyttävää, annamme mielellämme lisätietoa tutkimuksesta sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin:

Ilona Peltonen, Jyväskylän yliopisto, ilona.peltonen@jyu.fi

Selina Leppänen, Jyväskylän yliopisto, selina.leppanen@jyu.fi

-----
Vastauslomake:

Nimi: _____

Sopiva havainnointijakso: vaihtoehto 1 ___ tai vaihtoehto 2 ___ (rasti ruutuun).

Palautathan lomakkeen _____ mennessä. Kiitos osallistumisestanne!

LIITE 2

Palautelomake perhepäivähoitajille

Haluaisimme vielä saada Sinulta hieman palautetta tutkimukseen osallistumisestasi ja kuulla omia ajatuksiasi perhepäivähoidon laadusta. Vastauksesi käsitellään luottamuksellisesti.

1. Mitä ajatuksia sinussa heräsi kun toteuttamaasi perhepäivähoitoa ja hoitoympäristöä tultiin havainnoimaan? Oliko esimerkiksi helppo toimia luontevasti lasten kanssa kuten normaalistikin, vai muuttiko havainnoijan läsnäolo normaalia hoitoa? Kerro vapaasti kokemuksistasi ja ajatuksistasi.

---

2. Miten havainnointitulannetta voitaisiin mielestäsi kehittää edelleen? Miten havainnoija voisi ottaa sinut entistä paremmin huomioon?

---

3. Mitä ajattelet siitä, jos havainnointi tapahtuisi esimerkiksi vuosittain? Kerro vapaasti ajatuksistasi.

---

4. Millaista on laadukas perhepäivähoito Sinun mielestäsi?

LÄMMIN KIITOS OSALLISTUMISESTASI! AURINKOISTA KEVÄÄN JATKOA SINULLE!

LIITE 3

Kirjallinen tutkimuslupa perhepäivähoitajalta

Annan suostumukseni tutkimustulosten käyttöön perhepäivähoidosta tehtävässä pro gradu - tutkielmassa.

KYLLÄ ___

EI ___

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimen selvennys

TUTKIMUKSESTA LYHYESTI

Tässä tutkimuksessa tutkitaan perhepäivähoitoa uuden kansainvälisen laadunarviointimittarin (Family Child Care Environment Rating Scale. 2007) avulla. Tarkoituksena on selvittää, soveltuuko mittari käytettäväksi suomalaisessa perhepäivähoidossa ja millaista tietoa se antaa perhepäivähoidosta Jyväskylän seudulla.

Olet saanut olla mukana uudessa kokeilussa, sillä tätä mittaria ei tällaisenaan ole vielä kokeiltu muualla Suomessa. Mittarin avulla tutkitaan perhepäivähoitoa seitsemällä eri osa-alueella: tilojen ja välineiden, perushoitokäytäntöjen, kielenkehityksen tukemisen, oppimistoimintojen, vuorovaikutuksen, päivän rakentumisen ja hoitajan ammatillisuuden sekä vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön näkökulmasta. Tutkimuksen avulla saavutetaan uutta ja tärkeää tietoa suomalaisesta perhepäivähoidosta.

LÄMMIN KIITOS OSALLISTUMISESTASI!

LIITE 4

Pisteytyslomakkeen malli vuorovaikutuksen osiosta

5. VUOROVAIKUTUS

27. Leikin ja oppimistoimintojen ohjaus

1 2 3 4 5 6 7

K E	K E	K E	K E
1.1 ☐ ☐	3. 1 ☐ ☐	5.1 ☐ ☐	7. 1 ☐ ☐
1.2 ☐ ☐	3. 2 ☐ ☐	5.2 ☐ ☐	7.2 ☐ ☐
	3. 3 ☐ ☐	5.3 ☐ ☐	7.3 ☐ ☐
		5.4 ☐ ☐	

28. Hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus

1 2 3 4 5 6 7

K E	K E	K E	K E	
1.1 ☐ ☐	3. 1 ☐ ☐	5.1 ☐ ☐	7. 1 ☐ ☐	5.1. Esimerkkejä positiivisesta vuorovaikutuksesta:
1.2 ☐ ☐	3. 2 ☐ ☐	5.2 ☐ ☐	7.2 ☐ ☐	a) suullisesta
1.3 ☐ ☐	3. 3 ☐ ☐	5.3 ☐ ☐		b) fyysisestä
	3.4 ☐ ☐			

29. Säännöt

1 2 3 4 5 6 7

K E	K E	K E	K E EP
1.1 ☐ ☐	3. 1 ☐ ☐	5.1 ☐ ☐	7. 1 ☐ ☐
1.2 ☐ ☐	3. 2 ☐ ☐	5.2 ☐ ☐	7.2 ☐ ☐ ☐
1.3 ☐ ☐	3. 3 ☐ ☐	5.3 ☐ ☐	7.3 ☐ ☐
		5.4 ☐ ☐	

LIITE 5

Excel - analyysitaulukko

	Hoitaja A	Hoit. B	Hoit. C	Hoit. D	Hoit. E	Hoit. F	Hoit. G	Hoit. H	Hoit. I	KA
1. TILAT JA VÄLINEET										
1. Lasten hoitoon käytettävät tilat ja välineet	7	7	4	6	7	7	6	7	7	6,44
2. Perushoitoon, leikkiin ja oppimistoimintoihin...	4	6	4	4	4	4	4	4	6	4,44
3. Rentoutumista ja mukavuutta tukevat..	2	7	4	4	4	4	4	6	4	4,33
4. Sisätilojen järjesteleminen	7	6	4	4	6	7	4	7	7	5,78
5. Lapsille sopivat kuvat ja materiaalit	2	1	6	2	6	2	1	4	1	2,78
6. Mahdollisuus yksinoloon	7	6	4	2	2	7	2	7	7	4,89
Hoitajakohtaiset pisteet osiosta	29/42	33/42	26/42	22/42	29/42	31/42	21/42	35/42	32/42	29/42
Hoitajakohtainen keskiarvo osiosta	0,69	0,79	0,62	0,52	0,69	0,74	0,5	0,83	0,76	0,69
	29/6 =4,83	33/6=5,5	26/6=4,33	22/6=3,67	29/6=4,83	31/6=5,17	21/6=3,5	5,83	5,33	4,78
2. PERUSHOITOKÄYTÄNNÖT										
7. Lähtö- ja tulotilanteet	7	7	2	4	7	7	7	7	7	6,11
8. Päivälepotilanteet	2	7	2	7	6	6	7	7	7	5,67
9. Ruokailu	4	6	6	4	7	4	4	4	6	
10. Vaipanvaihto/wc-käytännöt	1	7	4	7	6	7	6	7	7	5,78
11. Hygienia-/terveyskäytännöt	2	6	5	6	4	7	4	6	6	5,11
12. Turvallisuuskäytännöt	2	4	4	4	4	7	4	4	4	4,11
Hoitajakohtaiset pisteet osiosta	18/42	37/42	23/42	32/42	34/42	38/42	32/42	35/42	37/42	32/42
Hoitajakohtainen keskiarvo osiosta	0,43	0,88	0,55	0,76	0,81	0,9	0,76	0,83	0,88	0,76
	3,0	6,17	3,83	5,33	5,67	6,33	5,33	5,83	6,17	5,3
3. KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN										
13. Lasten kielen ymmärtämisen tukeminen	4	7	4	4	6	6	6	6	6	5,44
14. Lasten kielellisen ilmaisun tukeminen	4	7	4	4	7	4	4	4	6	4,89
15. Kirjojen käyttö	7	6	7	6	6	6	6	6	7	6,33
Hoitajakohtaiset pisteet osiosta	15/21	20/21	15/21	14/21	19/21	16/21	16/21	16/21	19/21	17/21
Hoitajakohtainen keskiarvo osiosta	0,71	0,95	0,71	0,67	0,9	0,76	0,76	0,76	0,9	0,81
	5	6,67	5	4,67	6,33	4,67	4,67	4,67	6,33	5,55
4. OPPIMISTOIMINNOT										
16. Hienomotoriikka	7	6	4	4	4	4	7	7	7	5,56
17. Taide	7	6	4	4	4	2	7	2	4	4,44
18. Musiikki ja liikkuminen	2	4	4	2	4	4	2	2	6	3,33
19. Rakentelu	7	7	6	4	6	7	6	6	7	6,22
20. Roolileikki	6	4	7	4	4	6	4	6	6	5,22
21. Matematiikka	4	4	4	4	4	6	1	4	6	4,11
22. Luonnontiede	4	2	4	1	2	4	4	4	4	3,22
23. Hiekka- ja vesileikki	4	2	4	2	4	5	2	6	6	3,89
24. Erilaisuuden hyväksyminen	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1,78
25. TV:n, videoiden ja/tai tietokoneen käyttö	EP	6	EP	4	2	EP	4	6	6	4,67
26. Liikkuminen/liikunnalliset leikit	6	4	4	4	4	2	4	7	7	4,67
Hoitajakohtaiset pisteet osiosta	49/70	44/77	43/70	35/77	40/77	42/70	43/77	51/77	61/77	46/77
Hoitajakohtainen keskiarvo osiosta	0,7	0,61	0,61	0,45	0,52	0,6	0,56	0,66	0,79	0,60
	4,9	4	4	3,18	3,64	4,2	3,9	4,64	5,55	4,28
5. VUOROVAIKUTUS										
27. Leikin ja oppimistoimintojen ohjaus/valvonta	6	7	6	4	7	6	7	6	6	6,11
28. Hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	2	6	4	6	7	4	7	6	6	5,33
29. Kuri ja säännöt	2	6	6	6	7	4	6	4	7	5,33
30. Lasten keskinäinen vuorovaikutus	4	6	4	6	7	4	6	6	6	5,44
Hoitajakohtaiset pisteet osiosta	14/28	25/28	20/28	22/28	28/28	18/28	26/28	22/28	25/28	22/28
Hoitajakohtainen keskiarvo osiosta	0,5	0,89	0,71	0,79	1	0,64	0,93	0,79	0,89	0,79

	3,5	6,25	5	5,5	7	5,5	6,5	5,5	6,25	5,55
6. PÄIVÄOHJELMA/PÄIVÄN RAKENTUMINEN										
31. Päiväohjelma/aikataulu	6	6	6	4	7	6	4	7	7	5,89
32. Vapaa leikki	6	6	6	6	6	7	6	6	6	6,11
33. Ryhmätoiminnot	7	6	4	1	7	7	6	7	7	5,78
34. Erityislasten tuki	EP	EP	EP	EP	EP	7	EP	EP	EP	EP/7
Hoitajakohtaiset pisteet osiosta	19/21	18/21	16/21	11 / 2 1	20/21	27/28	16/21	20/21	20/21	18/21 27/28
Hoitajakohtainen keskiarvo osiosta	0,905	0,857	0,762	0,524	0,952	0,964	0,762	0,952	0,952	0,83 0,96
	6,33	6	5,33	3,67	6,67	6,75	5,33	6,67	6,67	5,93/6,2
7. HOITAJA JA VANHEMMAT										
35. Vanhempien tukeminen	2	7	4	4	4	4	2	7	7	4,56
36. Yksityiselämään ja ammattiin liittyvien...	4	2	6	7	6	6	7	7	7	5,78
37. Ammatillisen kasvun mahdollisuudet	2	4	6	6	7	4	4	6	4	4,78
38. Ammatillisen kasvun reunaehdot	1	4	6	2	4	7	1	6	7	4,22
Hoitajakohtaiset pisteet osiosta	9 / 2 8	17/28	22/28	19/28	21/28	21/28	12 / 2 8	27/28	25/28	19/28
Hoitajakohtainen keskiarvo osiosta	0, 3 2	0,61	0,79	0,68	0,75	0,75	0,43	0,96	0,89	0,69
	2,25	4,25	5,5	4,75	5,25	5,25	3	6,25	6,25	4,84
Hoitajan kokonaiskeskiarvo kaikista osioista	yht. 0,607	0,76	0,65	0,598	0,74	0,75	0,64	0,8	0,85	0,71
	4,26	5,55	4,71	4,4	5,63	5,41	4,6	5,63	6,08	